

**MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA**

DUHA

Informace
o knihách
a knihovnách
z Moravy

studie/články
veřejné knihovny
medailon
konference/akce
informace pro knihovny
z činnosti MZK
recenze
rozhovor

3-4 / 2011

Duha online: <http://duha.mzk.cz>

Obsah

úvodník		1
studie/články	Knihovna a architektura – deset roků seminářů – <i>Dana Lošťáková</i>	2
	Dvacet let se vyučuje studijní program Informační studia a knihovnictví na Moravě a ve Slezsku – <i>Libuše Foberová</i>	7
	Aktualizace standardu veřejných knihovnických a informačních služeb reflektuje nové trendy a napomáhá zlepšování služeb knihoven – <i>Monika Kratochvílová</i>	11
	Motivace osob se sluchovým postižením ke čtení a k návštěvě veřejných knihoven – počátek rozvoje čtenářské gramotnosti u malých čtenářů se sluchovým postižením – <i>Lenka Hricová</i>	15
	Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců	21
veřejné knihovny	Místní veřejná knihovna Vavřínek-Veselice – Knihovna roku 2011 v kategorii Základní knihovna – <i>Miloslav Novotný, Olga Hájková, Iva Machová</i>	23
	Obecní knihovna Ratíškovice – <i>Radim Štastný</i>	29
	Co se dělo v roce 2011 v Centru dětského čtenářství – <i>Ludmila Mičinová</i>	31
medailon	Jubileum Václava Renče – <i>Ester Nováková</i>	31
konference/akce	O ekologickém zemědělství, migraci či islámu mohou lidé diskutovat v brněnské knihovně Na Zemi – <i>Gabriela Štěpánková</i>	34
	Pracovní jednání sekce SDRUK IVU – <i>Jana Nejezchlebová, Jana Leparová</i>	36
informace pro knihovny	Digitalizace starých a vzácných tisků v Národní knihovně společností Google – <i>Miroslava Hejnová</i>	40
	Odborná knihovna o. s. LORM – <i>Petra Zímermanová</i>	43
	Bezbariérová knihovna – cesta od vize ke standardu – <i>Eva Klučinová</i>	45
z činnosti MZK	Technické ústředí knihoven – <i>Jana Nejezchlebová</i>	48
	Gaude cor meum aneb 70. výročí založení Hudební knihovny MZK – <i>Štěpánka Studeníková</i>	48
recenze	Nejzábavnější povinná literatura pro knihovníky! – <i>David Drozd</i>	50
	Když typograf umí psát – <i>Pavel Kotrla</i>	51
rozhovor	Rozhovor s Leou Prchalovou – <i>Tomáš Gec</i>	53
	Rozhovor s Hanou Bubeníkovou – <i>Jana Nejezchlebová</i>	57

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 25 (podzim–zima 2011), číslo 3–4.

Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně** pro potřebu knihoven, knižního obchodu, nakladatelství a literárních pracovišť.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

telefon 541 646 128

E-mail: duha@mzk. cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Vedoucí redaktorka: Jana Nejezchlebová

Redakční rada: Libuše Foberová, Tomáš Gec,

Monika Kratochvílová (výkonný redaktor a jazyková korektura),

Eva Sedláčková (technický redaktor).

Foto na obálce: Místní knihovna Veselice v obci Vavřínek (Knihovna roku 2011).

Fotografie z konání první výtvarné dílny dne 16. 4. 2011 u příležitosti slavnostního otevření knihovny (výroba ponožkových kočíček).

Tiskne POINT CZ, s.r.o., Milady Horákové 20, BRNO

Vychází 2x ročně.

Náklad 600 výtisků. Rozšiřování bezplatné.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 1804-4255 (Online), ISSN 0862-1985 (Print).

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Vážené čtenářky,
Vážení čtenáři,

rok 2011 byl ve znamení přípravy důležitých dokumentů pro další rozvoj knihovnictví – byla zpracována a schválena novela Metodického pokynu MK ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb a k připomínkovému řízení byl předložen návrh Koncepte rozvoje knihoven České republiky na léta 2011–2014. Mluvíme-li o rozvoji knihovnictví, má to jeden cíl – klienty knihoven, jejich spokojenost. Záměrně užívám slovo klient, tedy nejen registrovaný uživatel. Stále výrazněji se knihovny profilují jako vzdělávací a kulturní instituce zaměřené na občany. Vytvářejí jim takové podmínky, aby mohli přijít do knihovny jako návštěvníci, využívat pouze některé z nabízených služeb, najít příjemné inspirující prostředí, v němž získají nové informace, motivaci a radost z kulturního zážitku.

Knihovníci se také velmi intenzivně snaží naplnit zdánlivě jednoduchý požadavek – otevřít dveře knihoven všem uživatelům, umožnit využívání všech služeb bez bariér zdravotního nebo sociálního znevýhodnění. Proto jsme vybrali do hlavní části tištěného čísla Duhy nejen příspěvky o novele VKIS, architektuře knihoven, 20ti letech vývoje výuky knihovnictví v Brně, ale také odborný text Lenky Hricové na téma počátek rozvoje čtenářské gramotnosti u malých dětí se sluchovým postižením. V elektronickém čísle 4/2011 si ještě na téma znevýhodněných čtenářů můžete přečíst o šíři služeb pro studenty Masarykovy univerzity, které jim již 11 let poskytuje Středisko Teiresiás, o čítance pro děti se sluchovým postižením a o výzkumu jejich čtenářství a z toho vyplývajících možnostech veřejných knihoven. Vrátime se k tištěnému číslu, které dostáváte do rukou. Do hlavního bloku jsme zařadili i článek o projektu Integrace cizinců v Jihomoravském kraji. I tyto zkušenosti jsou pro knihovníky důležité, protože řeší jazykovou bariéru imigrantů, přicházejících do České republiky z různých zemí. I pro ně jsou naše knihovny otevřené.

Rok 2011 přinesl jihomoravskému knihovnictví několik významných ocenění v rámci Ceny Knihovna roku 2011. V kategorii Informační počín získala první cenu Moravská zemská knihovna za projekt on-line zpřístupnění starých map. V rubrice Veřejné knihovny se prezentuje také veřejná knihovna Vavřinec-Veselice oceněná v kategorii Základní knihovna jako Knihovna roku 2011. Ocenění je

o to významnější, že bylo v Jihomoravském kraji uděleno poprvé. Ve stejné rubrice je i zajímavý článek zástupce zřizovatele a jeho pohled na práci veřejné knihovny v Ratíškovicích. V Informacích pro knihovny upozorňujeme na projekt Bezbariérová knihovna, který uvedli do praxe studenti KISK FF MU Brno.

V tomto čísle najdete také Medailon k 100. výročí narození spisovatele Václava Renče, informaci o jednání odborné sekce IVU SDRUK (Informační vzdělávání uživatelů) a opět se podíváme na aktivity jiných vzdělávacích institucí. NaZemi-společnost pro fair trade ve své knihovně připravila pro veřejnost cyklus Večery v knihovně aneb blogy amatérských expertů. V Rozhovoru předsedkyně Sdružení knihoven České republiky a ředitelka Moravskoslezské vědecké knihovny Lea Prchalová rozebírá činnost jednotlivých odborných sekcí SDRUK a celostátní aktivity, zejména Konferenci Knihovny současnosti. Jako ředitelka MSVK se věnuje digitalizaci a prostorovým problémům krajské knihovny. Mimořádně přinášíme ještě jeden rozhovor. Vztahuje se k problematice bezbariérových možností využívání služeb knihoven. Ředitelka TyfloCentra Brno přibližuje aktivity institucí a sdružení podporujících nevidomé a potřeby těchto potenciálních uživatelů knihoven.

Malým překvapením bude Kavárna, tedy rubrika, na kterou nejste v tištěné formě časopisu zvyklí. Přináší článek spisovatelky Mileny Fucimanové Zamyšlení nad filosofickými publikacemi Josefa Šmajse a věnuje se také krásné knize. Článek Kniha a papír jako umělecké médium představuje historii i současnost unikátního Ateliéru papíru a knihy na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně. V této souvislosti pouze připomeneme (článek v el. Duze 4/11) 10. výročí Expozice umělecké knižní vazby v Městské knihovně Loket.

O zájmovém sdružení podporujícím rozvoj odborných a vědeckých knihoven SDRUK ČR a aktivitách jeho nejmladší odborné sekce Informačního vzdělávání uživatelů jsme se již zmínili. Druhou dobrovolnou profesní a stavovskou organizací je Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. Máme radost, že do roku 2012 vstupuje „náš“ SKIP s novou velmi potřebnou odbornou sekcí – Sekcí služeb osobám se specifickými potřebami.

Do roku 2012 Vám přejeme radost v profesním i osobním životě
Redakce časopisu Duha

Knihovna a architektura – deset roků seminářů

Dana Lošťáková

Mnoho let se u nás knihovny nestavěly, živořily ve starých, neopravovaných budovách nebo jim bylo vykázáno místo, které nikomu nepřekáželo a bylo schopné plnit funkci knihovny. V devadesátých letech minulého století však došlo k významné změně a knihovny začaly „zvedat hlavy“. Objevily se první, nově postavené knihovny a rozmach jejich výstavby zaznamenal téměř celý svět. U nás však existovalo minimum informací o tom, kde a jaké knihovny se postavily. Velice málo se vědělo o tom, jakou mají nové knihovny kvalitu a kolik knihoven se k výstavbě chystá.

„Co jiného je knihovna než snadno přístupné místo přinášející informace našemu duchu, pohodlí našemu tělu a potěšení našemu srdci? Knihovnu budoucnosti si můžeme představit jako informační lázně.“

Henry Mayberg

Jak to všechno začalo...

V roce 1993 jsem se seznámila s paní Sylvou Šimsovou, která žije v Londýně, kam se svými rodiči emigrovala v roce 1949. Stala se knihovnicí a po roce 1989 velkou přítelkyní všech českých knihovníků, kteří ji navštěvovali a které ve svém domě donekonečna srdečně vítala. V následujících letech jsme se spolu setkaly ještě několikrát a povídaly jsme si, jak jinak, hlavně o knihovnách. V roce 1999 jsem s ní krátce hovořila v nové Britské knihovně, která mě svou velikostí, elegancí a honosným vzhledem nadchla. Tam mi Sylva řekla, že ví, že i u nás se staví nové knihovny a popíchla mě, že je povinností nás, knihovníků, abychom nové stavby představili i těm, kteří se ke stavbě či rekonstrukci knihovny také chystají. Přesvědčovala mě, abychom uskutečnili konferenci, která by byla místem, kde se setkají odborníci dvou velmi odlišných

profesí – knihovníci a architekti. Odborné přednášky přednesené na konferenci mohou prezentovat nejen nové knihovny, ale mohou pomoci těm knihovníkům, kteří se chystají stavět novou knihovnu a chybí jim znalost práce při přípravě jejího projektu.

Tento nápad mě velmi zaujal, neboť naše Ústřední knihovna na Univerzitě Palackého právě zahájila svoji činnost v nově opravené Tereziánské zbrojnici. Měla jsem tak v čerstvé paměti, jak moc problémů jsme museli při převzetí stavby překonávat a kolik nedorozumění vznikalo při „spolupráci“ s architekty.

V devadesátých letech jsme si totiž postupně všichni začali uvědomovat skutečné problémy při přípravě projektu knihovny. Byla to doba, kdy v životě knihovníků nastala řada výrazných změn. Museli se naučit pracovat s počítačem, osvojit si nový způsob katalogizace a zaujmout nový přístup ke čtenářům. A protože knihovníci dostali i možnost rozjet se do světa a navštívit nové, moderní knihovny, toužili také v takových pracovat. I když se už naučili spoustu nových věcí, neuměli jednat, či vyjednávat s architekty a staviteli, přestože se již na mnoha místech začalo hovořit o výstavbě moderních knihoven. Bylo jasné, že při zadávání nových projektů by měl být knihovník schopen formulovat požadavky na optimální provoz budov a k tomu potřeboval řadu rad i zkušeností. Věřili jsme, že takové rady můžeme získat především na setkáních s architekty a návrh Sylvy Šimsové se tak ujal.

Konference

Rozhodli jsme se proto v roce 2001 zorganizovat konferenci s názvem „Knihovna a architektura“ a dali jsme jí podnázev: „Rizika spolupráce v informační společnosti“, neboť jsme si plně uvědomovali, že při této spolupráci jde skutečně o rizika. Konference se pak

k naší radosti stala mezinárodním setkáním architektů a knihovníků a účastníci byli z obou táborů. Páli jsme si, aby byli posluchači nenásilně vtaženi do oblasti knihoven již v úvodu konference. To se podařilo prvnímu přednášejícímu, Andrew Lassovi, kulturnímu antropologovi z americké univerzity Mount Holyoke College. Ve své přednášce s názvem: „Smysl místa a význam přístupu“ sledoval knihovny z pohledu jejich návštěvníka a jeho pocitů, vžíval se do pozice pohybově postiženého a závěrem konstatoval, že: *„Je paradoxní, kolik myšlenkového úsilí jsme investovali do vize knihoven beze zdí, a jak málo jsme udělali pro to, abychom se zbavili zastaralých padacích mostů“*. Jeho přednáška vhodně nastartovala program celé konference, která se konala právě pro odstranění zastaralých padacích mostů.

Na konferenci byla představena Francouzská národní knihovna v Paříži, nová univerzitní knihovna ve Varšavě a budovaná univerzitní knihovna v Brixenu. Z nových českých knihoven to byly Knihovna vzájemného porozumění v Liberci, Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci, Moravská zemská knihovna v Brně, Městská knihovna v Praze a projekt Národní technické knihovny v Praze. Byli jsme však šťastní především proto, že se nám podařilo pro účast na konferenci zajistit významné architektky nové, krásné Britské knihovny - Johna Wilsona a jeho manželku. John Wilson při své přednášce vysvětlil, že: *„Ze všech potřeb, jež mají být v knihovně uspokojeny by jich nejvíce mělo vycházet z potřeb čtenáře“*. Čtenáře viděl jako osamělého badatele obklopeného na míru zhotovenou knihovnou. A podle něho je hlavním úkolem architekta: *„Najít nějakou spojnicí mezi oním osamělým badatelem a obrovskou hmotou knihovny, která má pojmout další badatele“*. Jeho snaha uvést do skutečnosti tuto myšlenku přímo vyzařuje z celé budovy Britské knihovny.

2003 – pokračování

Podařila se nám překvapující věc. Konference byla nad očekávání úspěšná, vydali jsme z ní sborník a její

účastníci považovali za samozřejmé, že bude mít pokračování. To nás těšilo, ale byl to pro nás veliký závazek. Pokračovat v úspěšné konferenci nebylo vůbec jednoduché, neboť nám bylo jasné, že teď už podobně slovně přednášející neseženeme a další organizování konference se proto zdálo o to těžší. Rozhodli jsme se tedy, že za dva roky navážeme na konferenci skromnější formou, a to pracovním seminářem s nosnou myšlenkou, kterou se pokusíme naplnit a nesoustředíme se na pouhé představení knihoven. Snažili jsme se odpovědět na výzvu Andrew Lasse, abychom nezapomněli na odstranění veškerých bariér v knihovnách. Věděli jsme, že se nejedná jen o bariéry fyzické, ale především o lidské, o odstranění bariér mezi knihovníky a staviteli i mezi knihovníky navzájem. Páli jsme si uskutečnit dialog, ve kterém by zástupci obou profesí, architekti i knihovníci, byli schopni nalézt společnou představu ideální knihovny.

Řada přednášek semináře s naší představou harmonizovala. Přednášející Irena Fialová se věnovala architektuře představované Frankem Gehrym, jehož krédem je tolerance vůči jakémukoliv přání a potřebě a snaha o jejich splnění. Svůj názor vyjadřuje slovy: *„Nemusí docházet ke konfrontaci, moderní a historické myšlení může splývat bez napodobování.“*

Monika Mitášová se věnovala architektuře současných knihoven, které jsou krásné, inspirující, užasné pro čtenáře i knihovníky a jsou vytvořeny ve spolupráci s nimi.

Miroslav Masák ve své skvělé přednášce vysvětlil, že architektura má dva základní cíle: *„Stavět, tedy fyzicky vytvářet životní prostředí a mravně povznášet jeho uživatele“*. Jeho přednáška byla pro knihovníky velmi inspirující, neboť v ní získali shrnutí, na co se mají soustředit při svém návrhu knihovny. Vyslovil devět nezbytných předpokladů pro vznik dobrého díla a tvrdil, *„že stavba není jen logickou odpovědí na kladené požadavky, ale i racionálním tvůrčím činem“*. Podle něho musí být vyvážené to, co je podstatné a co je nutné. *„... bez jasné koncepce, ztrácí architektura svoji věrohodnost. Měli bychom dávat pozor, abychom ve svých projektech to podstatné neoslabovali, abychom sami sobě nekladli překážky tím, že bychom neovládli bariéry,*

kteří jsou v nás". Ladislav Kurka a Martin Svoboda přednesli neméně významnou přednášku s názvem: *Ideální knihovna*. Popsali v ní postup při zadávání stavby knihovny, který je platný pro všechny zadavatele staveb knihoven. Tvrdili, že „... *považujeme za extrémně důležité, aby se už od počátku všechny strany, na nichž výsledek závisí, naučily komunikovat. Dialog knihovníka – budoucího uživatele a projektanta je klíčový*“. Obě přednášky se staly malým učebním textem pro ty, kteří se rozhodli stavět knihovny – pro studenty knihovnictví, kteří z nich často citují a dokonce i pro studenty architektury, kteří chtějí projektovat budovu knihovny.

V programu semináře nechyběly samozřejmě příspěvky, ve kterých byl představen projekt nové studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, kritické pohledy knihovníků na nově vystavené knihovny na Filozofické fakultě v Brně a na Univerzitě Pardubice i kritické pohledy z hlediska uživatelů knihoven.

Rok 2005

Výstavba knihoven se ani po roce 2003 nezastavila. Byly stavěny nové knihovny a probíhala i rekonstrukce těch

starých či historických a knihovníci hledali další informace z oboru výstavby a vnitřního zařízení knihoven. Po dvou letech jsme uspořádali další seminář, tentokrát s podnázvem: „*Interiéry knihoven*“, ve kterém jsme se soustředili na to, co v té době knihovníky nejvíce zajímalo, a to bylo vybavení interiéru. I na tento seminář se podařilo sehnat specialisty, kteří hovořili o ergonomii a ideálním pracovním prostoru. Henry Mayberg nám vysvětlil, že bychom si měli představit knihovny jako místa každodenní potřeby, než jako jedinečné, do sebe uzavřené instituce. Radil, abychom umísťovali knihovny poblíž míst, kam chodíme nakupovat nebo odkud se vydáváme na cesty. Knihovníky si představoval jako ty, kteří s nejnovější počítačovou technikou budou obsluhovat čtenáře jako zákazníky obchodu nebo hotelové hosty. Přednášející architekti nás nabádali, abychom se připravili na budoucnost již dnes. Martin Kovařík zase radil, abychom interiér knihovny vždy vytvářeli podle zadání. Abychom si dopředu rozmysleli, jakou máme představu o nové knihovně a řekli, zda chceme „... *aby klienti u práce seděli pohodlně, dlouho a po hodinách studia relaxovali, či usnuli v teple, nebo chceme, aby rychle prostudovali potřebné a pak odešli do nejbližší kavárny*“. Každá taková knihovna pak vypadá úplně jinak.

Panelová diskuse v Národní technické knihovně

Michaela Brožová podtrhla důležitost spolupráce s architektem, když tvrdila, že „... kvalitní interiér nemůže vzniknout bez kvalitního návrhu budovy, a už při návrhu budovy je potřeba myslet na interiér“. Na semináři byla představena vize interiéru Národní technické knihovny v Praze a také nová knihovna města Vídně.

Program tohoto semináře se poprvé dotkl budování nové Národní knihovny v Praze. Vlastimil Ježek a Bohdana Stoklasová zde hovořili o své vizi jejího nového interiéru.

Rok 2007

Pro rok 2007 jsme další seminář připravovali už automaticky. Jeho podnázev „Vnitřní prostředí knihovny“ navazoval na seminář předchozí a zabýval se fyzikálními vlastnostmi knihoven. Hovořilo se o tom, jak mnoho světla, tepla a hluku může být v knihovně, jak zajistit správnou vlhkost prostoru, jak vůbec umožnit lidem, aby se v knihovně cítili opravdu dobře, ať jsou návštěvníky nebo pracovníky knihovny. Získali jsme rady od špičkových odborníků z celé řady oborů – od architektů až k vývojářům osvětlovacích těles.

Velkým kritikem práce architektů se ukázal technik Jan Žemlička. Podle něho: „... architekt by měl mít snahu vytvořit dům, který bude nejen plně funkční z hlediska provozu, ale zabezpečí i maximální pohodu prostředí pasívním způsobem“. Hovořil o povinné spolupráci všech zúčastněných – architektů, knihovníků, techniků i uživatelů.

Arch. Michaela Brožová hovořila o bio-psycho-sociálních aspektech knihoven. Vysvětlila, že knihovny jsou důležitým činitelem, který kromě funkce informační a výchovné může pomoci udržovat i zdraví jednotlivce. Na semináři byla předvedena nová knihovna ve Vsetíně a návrhy nových budov knihoven v Havlíčkově Brodě a v Berlíně. Vyvrcholením celého semináře byly tři přednášky se společným názvem: „Okno nad Prahou“. Vlastimil Ježek, Bohdana Stoklasová a dokonce i Jan Kaplický zaníceně hovořili o nové budově Národní knihovny, jejíž stavba se chystala a proces zrodu provázely velké komplikace. Všichni tři přednášející však tehdy byli přesvědčeni, že se stavba nakonec uskuteční.

Program semináře byl nabitý a velmi zajímavý. Velmi jsme přemýšleli nad tím, zda máme ještě po dvou letech znovu pokračovat. Zdálo se, že všechna témata jsou již vyčerpána.

Interiéry Národní technické knihovny

Rok 2009

Opadlo nadšení ze stavby nové Národní knihovny a zdálo se, že Kaplického „chobotnice“ je již definitivně odepísaná. Zavládlo zklamání, že i některé další stavby byly zastaveny. Jiné knihovny se však budovaly a my jsme uskutečnili pátý, tak trochu jubilejní ročník seminářů se společným názvem: Knihovna a architektura. Rozhodli jsme se, že budeme v tomto ročníku poprvé bilancovat. Seminář se uskutečnil v nové, moderní budově Národní technické knihovny v Praze (týden před jejím zahájením) a my jsme se mohli chlubit tím, že náš seminář byl první velkou akcí v této krásné knihovně. V příspěvku Ladislava Kurky a Martina Svobody jsme si připomněli minulé semináře. Český knihovník Milan Bulatý nám představil svou, právě dokončovanou knihovnu v Berlíně. Gerald Leitner zase další krásné, nové rakouské knihovny. Jan Benda, který již 18 roků pracuje jako architekt v Číně, nás znovu přesvědčoval, že vize architektury a potažmo i knihoven jsou pořád velké. Vyvrcholením semináře byl dialog kolem kulatého stolu, za kterým se sešli zástupci odborníků z různých názorových táborů. Pod vedením skvělé moderátorky České televize Daniely Dřtinové se společně zamysleli nad tím, zda Národní knihovna v Praze potřebuje novou budovu nebo ne. Jan Benda přišel s nadčasovou myšlenkou, že je důležitější postavit v Praze evropskou, nikoliv pouze českou národní knihovnu.

Ukončení seminářů

V roce 2009 jsme nepochybovali o tom, že v roce 2011 se uskuteční další ze seminářů se společným názvem: Knihovna a architektura. Jeho téma nám bylo od začátku jasné a bylo vystiženo v podnázvu semináře: „Hodláte stavět knihovnu? Máme pro vás pár bodů k zamyšlení“. Ve všech předchozích seminářích jsme si totiž dali za úkol spojit dvě profese – knihovníky

a architektky a napomoci k tomu, aby se obě strany naučily vzájemně se odborně vnímat a porozumět si. Zdálo se, že tato snaha se v řadě případů minula účinkem. Vybrali jsme odborníky, kteří měli poradit, proč je dobré vypsát architektonickou soutěž, měli jsme se dovědět, jaká je psychologie architekta a poznat zelené stavby. Nezapomněli jsme ani na předvedení krásných, vydařených knihoven. Chtěli jsme se vrátit k tématu Národní knihovny v Praze, které jsme probírali na minulých ročnících několikrát.

Seminář se však neuskutečnil. Pro nedostatek zájmu knihovníků jsme ho byli nuceni zrušit. Přemýšlím nad tím, proč nebyl zájem navštívit seminář, když všechny předcházející ročníky byly plně obsazeny a byly úspěšné. Snad v současné době krize nemají instituce peníze na to, aby se stavěly knihovny, snad se ani nechťejí lidé vzdělávat v tom, co dnes vlastně nepotřebují.

Věřím ale, že knihovny se budou stavět dál a že neuskutečněný seminář neznamená konec seminářům podobného typu. Pouze nastala přestávka, která je jen nadechnutím před dalším vzděláváním o výstavbě nových, kvalitních knihoven, které jejich uživatelé potřebují a milují.

SKIP ve spolupráci s Národní technickou knihovnou zpřístupnil již v roce 2003 databázi staveb a rekonstrukcí knihoven. Každý záznam obsahuje soubor standardních údajů (celek 56 položek), který svým obsahem a strukturou vychází z dotazníku, který používá komise pro výstavbu knihoven IFLA. V současné době obsahuje databáze přehled 139 staveb: <http://old.stk.cz/Stavby/Stavby.html>

SKIP připravil vydání publikace Ladislava Kurky Architektura knihoven. Jedná se o základní souhrn poznatků nezbytných pro přípravu a realizaci výstavby knihoven. Publikaci lze objednat prostřednictvím formuláře: http://knihovnam.nkp.cz/sekceno.php3?page=01_0b/09_Form/ObjKurka.frm

Dvacet let se vyučuje studijní program Informační studia a knihovnictví na Moravě a ve Slezsku

Libuše Foberová

Příspěvek vznikl u příležitosti 20. výročí založení vysokoškolského studia knihovnictví na Masarykově univerzitě v Brně. V kontextu vývoje tohoto studia u nás je nastíněno postupné utváření jeho profilu a zejména přínos profesora Jiřího Cejпка nejen ve smyslu změn obsahového zaměření oboru, ale také například při transformaci Katedry vědeckých informací a knihovnictví na Ústav informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě Karlovy univerzity či jeho zásluhy při vzniku studia knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě. Druhá část příspěvku přináší pohled na utváření tohoto studia na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě a jeho současnou podobu. Závěr nastiňuje budoucí směřování oboru s výhledem

možného uplatnění absolventů a jejich úspěšnost na trhu práce.

Masarykova univerzita v Brně Filozofická fakulta Ústav pomocných věd historických byla druhou univerzitou, která se rozhodla, že bude studijní program Informační studia a knihovnictví realizovat. S myšlenkou přišel docent Jaromír Kubíček, tehdejší ředitel Moravské zemské knihovny v Brně. Karlova univerzita Filozofická fakulta Katedra vědeckých informací a knihovnictví myšlenku podpořila, nabídla vlastní učební program pětiletého jednooborového studia při zaměstnání se zaměřením knihovědným a poskytla i pedagogickou oporu, např. docent Josef Straka vyučoval předměty Sociální komunikace a Sociální informatika.

Brno a osobnost docenta Jaromíra Kubička

Docent Jaromír Kubiček je bibliograf, pedagog, manažer a především vynikající knihovník. Nejpłodnější byl jako bibliograf. Je však i autorem prací z dějin knihoven a z teorie knihovnictví a prací o Brně. Např. *Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975* (1976), *Literatura o Brně z let 1801–1979* (1980), *Odboj a osvobození ve městě Brně v letech 1938 až 1945* (1980), *Informační prameny brněnských institucí* (1984), *500 let knihtisku v Brně: 1486 až 1986* (1986). Řada prací se týká Jihomoravského kraje a celé Moravy a Slezska. K významným soupisným pracím patří edice *Česká retrospektivní bibliografie* (dva svazky *Noviny ČR 1919–1945* a čtyři svazky *Časopisy ČR 1919–1945*). Z jeho teoretických prací jmenujme *Vzájemný vztah mezi archivy a knihovnami* (1971). Jaromír Kubiček je i autorem či odpovědným redaktorem publikací a sborníků o řadě našich osobností, například o Otokaru Březinovi, Marii von Ebner Eschenbach, Bedřichu Václavkovi, Josefu Macůrkovi ad. V roce 1994 připravil projekt stavby velké moderní vědecké knihovny. O tom napsal publikace *Stavba Moravské zemské knihovny v Brně: Knihovna pro 21. století: 1998–2001* (1998) a *Moravská zemská knihovna v Brně: národní poklad: moderní architektura* (2001).

Dlouhá léta byl šéfredaktorem čtvrtletníku *Duha* (Informace o knihách a knihovnách z Moravy) a předsedou Sdružení knihoven ČR. Je členem rady Slovenskej národnej knižnice v Martine a Univerzitnej knižnice v Bratislave, předsedou Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně, vedoucím redaktorem nové řady všeobecných svazků *Země a lid* z Vlastivědy moravské (např. svazku *Literární Morava*) a členem vědecké rady Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

V roce 1990 docent Jaromír Kubiček oslovil tehdejšího rektora Masarykovy univerzity v Brně profesora Milana Jelínka s žádostí o otevření studia při zaměstnání již zmíněného oboru. Jednalo se a tehdejší vedení univerzity nakonec souhlasilo. Hlavní důvod žádosti byl nedostatek vysokoškolsky vzdělaných knihovníků na Moravě. Umístění výuky pod Ústav pomocných věd

historických ovlivnilo zaměření studia na knihovědu. Ústav pomocných věd historických rozšířil svůj název na Ústav pomocných věd historických, archivnictví a knihovnictví, který vedl profesor Miroslav Flodr a později docent Vladimír Vašků. Rovněž rozsáhlé historické fondy nejen Moravské zemské knihovny potřebovaly vysokoškolsky vzdělané odborníky. Předměty Dějiny tištěné knihy, Typologie knihy vyučoval vynikající knihovědec Jaroslav Vobr. Mezi další odborné vyučující patřili zejména docent Jaromír Kubiček, Miroslav Bartošek, Marie Nádvorníková (bývalá ředitelka Vědecké knihovny v Olomouci), Jana Nejezchlebová, Zdeňka Dohnálková ad. Patří jim uznání a poděkování, protože vychovali několik generací knihovníků. Většina studentů pracovala v českých knihovnách a na výuce si nejvíce cenili možnost konfrontace vlastních zkušeností a zkušeností vyučujících – odborníků z praxe. Výuka na Ústavu pomocných věd historických začala v akademickém roce 1991/1992, kdy bylo přijato prvních osmnáct posluchačů. Příjímání řízení se konalo každý druhý rok. Počty přijatých studentů: v roce 1991/1992 se na studium hlásilo 32 zájemců, přijato bylo osmnáct. V roce 1993/1994 se hlásilo 52 zájemců a přijato bylo dvanáct. V roce 1995/1996 (třetí běh studia) se hlásilo 62 zájemců a přijato bylo devatenáct. Dálkové studium bylo jedinou možností, jak v Brně vystudovat vysokou knihovnickou školu. Až mnohem později se podařilo formu studia rozšířit i na denní. Domnívám se, že současné vedení Kabinetu informačních studií a knihovnictví navázalo na své předchůdce a vykazuje v oblasti vzdělávání nové generace knihovníků vynikající výsledky.

Praha a osobnost profesora Jiřího Cejпка

Vysokoškolské studijní programy jakéhokoliv studijního oboru tvoří pouze předpoklad studia, o jehož skutečné kvalitě rozhoduje teprve jejich realizace ve výuce. A ta je dána zejména individualitou a kvalitou vyučujících. Vyučující má učit studenty orientaci v oboru, podnítit jejich zájem o obor a naučit je učit se. Měl by

jim předávat postoje, dovednosti a způsob myšlení. Profesor Jiří Cejpek zdůrazňoval dvě složky studijního programu Informační studia a knihovnictví – technologicko/metodickou a technicko/normativní. Po sametové revoluci se vrací na Karlovu univerzitu v Praze Filozofickou fakultu, kde v roce 1993 iniciuje změnu názvu Katedry vědeckých informací a knihovnictví na Ústav informačních studií a knihovnictví. Mění složení pedagogického sboru, prosazuje zejména externí pedagogy (odborníky z předních českých knihoven) a zahraniční odborníky (jedná se o Čechy působící v zahraničních knihovnách). Od roku 1994 vedl Ústav bohemistiky a knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě Filozoficko-přírodovědecké fakultě, kde působil do roku 1998, čtyři roky stačily, aby zde zanechal nesmazatelnou stopu. Později v letech 2000 až 2004 působil i na Masarykově univerzitě v Brně Filozofické fakultě, i tady můžeme sledovat jeho stopy. Své myšlení koncentroval v učebnici Informace, komunikace a myšlení – úvod do informační vědy. I on patří k učitelům, kteří vychovali a ovlivnili celé generace knihovníků. Jeho odkazy jsou platné dodnes, budoucnost knihoven viděl podobně jako Umberto Eco, který je především vysokoškolským profesorem, literárním vědcem a dobrým spisovatelem. Jeho názory na vysokoškolské vzdělávání se v mnohém shodují s názory profesora Jiřího Cejпка. Jde zejména o partnerství mezi studentem a pedagogem, nebo o vědecké hledání pravdy. Podobně jako Umberto Eco přemýšlel Jiří Cejpek nad budoucností knihy, nejen nad její fyzickou formou, ale i nad autorstvím a samotným procesem čtení. Chápal význam hypertextové strategie podobně, že dokáže knihu „otevřít“ a text změnit v neomezený systém, v němž termíny jako autorství, či dílo jako organický celek přestanou mít smysl. Také se domníval, že knihy, které existují v různé podobě celá staletí, nikdy nezmizí. Profesor Jiří Cejpek byl velmi plodným autorem, zanechal po sobě více než 260 titulů (autor i spoluautor) včetně 21 monografických publikací, osm učebnic a patnáct statí publikovaných v Polsku, Německu, Rusku, Dánsku, Itálii a Austrálii obsahově zaměřených

na knihovnictví a jeho teorii i historii, bibliografii, knihovnědu, sociální informatiku a informační vědu.

Jak to začalo v Opavě

Slezská univerzita se sídlem v Opavě je jednou z nejmladších univerzit v českých zemích, které byly zřízeny po roce 1889. Prvním nositelem přípravy Slezské univerzity byla stanovena Masarykova univerzita v Brně. Na základě rozhodnutí akademického senátu Masarykovy univerzity byla dne 17. září 1990 zřízena Filozofická fakulta v Opavě s humanitními a přírodovědeckými obory a Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině. Výuka na obou fakultách byla zahájena 8. října 1990. Zákonem České národní rady ze dne 9. července 1991, jenž nabyl účinnosti dnem 28. září 1991, byla zřízena Slezská univerzita se sídlem v Opavě. Dne 1. června 1992 byl změněn název Filozofická fakulta na Filozoficko-přírodovědecká fakulta. V roce 2008 byla zřízena nová třetí Fakulta veřejných politik.

Od roku 1991 se v Opavě připravovalo studium knihovnictví. V roce 1993 vznikl obor Česká literatura se zaměřením na knihovnictví a později byl akreditován samostatně obor Knihovnictví v roce 1994 s koncepcí, která dělila předměty do čtyř bloků. **Blok A** tvořil společenskovědní základ, vyučovaly se předměty zaměřené na filozofii, psychologii, sociologii, pedagogiku a práva. **Blok B** tvořil knihovnicko – informační jádro oboru, jednalo se především o předměty, které se zabývaly získáváním, zpracováním, zprostředkováním a uchováváním informačních zdrojů a dokumentů.

Získávání – získáváním a uchováváním dokumentů se zabýval předmět Budování a organizace knihovního fondu. Do jisté míry problematiku řeší i další předměty jako Typologie dokumentů, Dokumentové systémy, Dokumentografické systémy atd.

Zpracování – předměty zaměřené na využívání informačních a komunikačních technologií v knihovně a informační vědě, Informační analýza dokumentu, Identifikační popis dokumentu, Věcné zpracování, Teoretické základy selekčních jazyků, Automatizované knižní systémy, Informační věda ad.

Zprostředkování – zprostředkování dokumentů je především záležitostí knihovních a informačních služeb, zahrnuje i doplňující předměty, např. Komunikace s uživatelem, Nauka o čtenáři, Výchova uživatele, Sociální komunikace, Komunikační dovednosti obecně, Informační etika ad.

Historickým kořenům knihovnictví a otázkám řízení knihoven se věnovaly zejména tyto předměty – Dějiny knižní kultury, Dějiny knihoven a knihovnictví, Organizace a řízení knihoven ad.

Blok C tvořil literárněvědní a literárněhistorické předměty, např. Dějiny Slezska, Dějiny 20. století, Světová a česká literatura, Literatura pro děti a mládež a Regionální literatura. **Blok D** tvořil cizí jazyky, dodnes je povinná angličtina, volit studenti mohli dále z němčiny, latiny, francouzštiny a španělštiny. Bakalářský obor Knihovnictví pro denní i dálkové studenty se vyučoval léta bez větších změn, protože mu byla opakovaně prodlužována akreditace. V loňském roce se obor inovoval pro současnou potřebu knihoven, zohlednili jsme nové trendy v nových předmětech, např. Informační gramotnost, Digitalizace písemného kulturního dědictví, Výzkumné metody v knihovnictví, Biblioterapie ad. Ovšem základ zůstal v nezměněné podobě, přizpůsobil se jen obsah dřívějších předmětů a modernizovala se forma výuky. I nadále se udržuje trend, že pedagog je průvodcem studenta ve vzdělávání. Studenty vnímáme jako klienty, kteří mají nárok na kvalitní vzdělávání a přátelskou atmosféru. Z řady výzkumu vyplývá, že studenti vnímají Slezskou univerzitu jako přátelské – “domácí” prostředí, kde se cítí dobře a šli by zde studovat znovu. Budoucnost vidíme v kombinaci přátelského přístupu ke studentům a zvyšování kvality výuky.

Profesor Jiří Cejpek kladl důraz na humanitní stránku společenských informačních procesů, ale neopomíjel ani technické a technologické aspekty. Kladl důraz na partnerství mezi studentem a pedagogem a na vědecké hledání pravdy. Razil otevřenost vůči Filozoficko-přírodovědecké fakultě a formování poznatkového fondu knihovnictví jinými studijními obory. To se podařilo v roce 2005,

kdy byl akreditován obor Knihovnictví v kombinaci s jiným studijním oborem – studijní program B7206 Humanitní studia, o který je stále větší zájem. Jedná se především o kombinaci s cizími jazyky (angličtina, němčina, italština) a o kombinaci s obory z Ústavu historických věd. Koncepce výuky vychází zejména ze závěru Mezinárodní komise UNESCO (1993) „Vzdělávání pro 21. století“, který určuje čtyři základní typy učení: učit se poznávat, učit se jednat, učit se žít společně a učit se být, tzv. Delorsova způsoba o čtyřech pilířích učení. v bakalářském programu připravuje studenty na budoucí povolání, kdežto magisterský a doktorský program nabízí studentům hledání cesty, jak dát vzděláním životu smysl. Evropa klade důraz na znalosti, kdežto USA na schopnosti je využít, na postoje a rozhodování v různých situacích atd. Pávě profil budoucího informačního specialisty/knihovníka považujeme za zásadní při tvorbě akreditací – nových oborů. Vidíme knihovníka v roli učitele, rádce a konzultanta, který spolehlivě provede uživatele světem informací. Informační věda je interdisciplinární a vstřebává různé obory, které soustřeďuje kolem jádra. Jiří Cejpek upozorňoval, že schází soustavná nauka o médiích, přechod od tradičního dokumentu k dokumentu digitálnímu, což považoval za klíčovou záležitost pro knihovni a informační vědu. Na tento odkaz jsme navázali s novými akreditovanými obory. Hledáme zahraniční zkušenosti, sledujeme trendy, věnujeme se aplikovaným výzkumům a chystáme těsnější spolupráci se zahraničními univerzitami ohledně aplikovaných výzkumů (rýsuje se spolupráce se Slezskou univerzitou v Katovicích, s Jagellonskou univerzitou v Krakově ad.). Navazující magisterské studium věnuje pozornost remediaci a mediamatice a klade důraz na aktivní práci s informacemi v digitální podobě. Při tvorbě akreditačního spisu jsme zohlednili zejména trend komunitní společnosti. Obor jsme nazvali Knihovnictví se zaměřením na veřejné knihovny komunitního typu pro denní i dálkové studenty. Celá řada knihoven u nás po zahraničním vzoru implementuje do svých činností komunitní aktivity, reagují tak na společenské

změny. Knihovny se vrací ke své podstatě a aktivněji se věnují rozvoji a podpoře čtenářství, informační gramotnosti a v tomto směru byla akreditace připravována.

Statistické údaje

Od roku 1993 vystudovalo v Opavě bakalářské knihovnictví celkem 588 studentů z různých míst České republiky v denní i dálkové formě a 74 studentů nové magisterské obory. Počet oborů se rozrostl na pět. Knihovnictví, Knihovnictví v kombinaci s jiným oborem, Knihovnictví se zaměřením na veřejné knihovny komunitního typu, Informační studia se zaměřením na knihovnictví a Informační a knihovnická studia. V současné době studuje těchto pět oborů 300 studentů jak v denní, tak v dálkové formě. Slezské univerzitě v Opavě studuje kolem deseti tisíc studentů. V loňském roce přijala 60 % přihlášených. Konkrétně na program

Informační studia a knihovnictví se přijalo 50 % přihlášených, tedy 175 studentů.

Uplatnitelnost studentů v praxi

Je to pochopitelné, v České republice je 5 432 veřejných knihoven (údaj k 31. 12. 2009), kde pracuje téměř pět tisíc profesionálních knihovníků, jejichž průměrný věk je asi 53 let. Hovoří se o generační výměně v profesi knihovnictví. Již tradičně je velký zájem o dálkové studium, kde si řada odborných knihovníků doplňuje kvalifikaci. Přesné údaje o procentu studentů, kteří zůstávají oboru věrni a věnují se knihovnictví, neznáme. Přesto existuje řada bývalých studentů, kteří se na nás obracejí z nejrůznějších knihoven a nás těší, že uspěli v praxi. Odhadujeme, že 40 % studentů zůstává v knihovnictví a ostatní uspějí v jiných, podobných profesích. Těší nás, že naši studenti nekončí na úřadech práce jako nezaměstnaní. Chceme tyto údaje v budoucnu přesně zjišťovat, považujeme je za důležitou zpětnou vazbu.

Aktualizace standardu veřejných knihovnických a informačních služeb reflektuje nové trendy a napomáhá zlepšování služeb knihoven

Monika Kratochvílová

V březnu roku 2005 vydalo Ministerstvo kultury ČR Metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. Přípravě jeho vydání předcházela četná jednání, jejichž cílem bylo stanovit optimální míru poskytování veřejných knihovnických a informačních

služeb (dále VKIS) pro všechny veřejné knihovny zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury ČR. V souvislosti s postupným vývojem služeb v knihovnách a zejména rostoucími požadavky uživatelů se ukázala potřeba aktualizace tohoto metodického pokynu, jehož přípravy se ujala pracovní skupina pod vedením Knihovnického institutu Národní knihovny ČR.

Počet obyvatel obce	Celostátní průměr 2002	Celostátní průměr 2009
Do 500	2-3	3
501-1000	4	4
1001-3000	12	11
3001-5000	20	23
5001-10000	26	28
10001-20000	30	35
20001-40000	40	42
40001-	42	48

tab. 1

S ohledem na obecné vymezení VKIS v knihovním zákoně č. 257/2001 Sb. stanovil metodický pokyn z roku 2005 základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro jejich poskytování a definoval podmínky, které byly stanoveny jako norma usilující o zlepšení dostupnosti a kvality těchto služeb uživatelům knihoven. Standard měl být nástrojem motivace a jednotlivé indikátory měly napomoci využívání peněžních prostředků z veřejných rozpočtů za účelem podpory rozvoje VKIS.

Standard VKIS vymezil kategorie a v nich jednotlivé indikátory (kritéria), za kterých jsou v knihovnách poskytovány VKIS:

- a) provozní doba knihovny pro veřejnost
- b) tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů
- c) počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu
- d) studijní místa a prostory pro uživatele knihovny
- e) obecné principy dostupnosti VKIS.

Doporučené hodnoty uváděné u jednotlivých kategorií vycházely z celostátního průměru za rok 2002 podle výsledků rezortní statistiky kultury zpracovávané Národním informačním poradenským střediskem pro kulturu.

S ohledem na proměny služeb, probíhající rekonstrukce, výstavbu nových knihoven a postupný nárůst požadavků uživatelů se objevila potřeba přehodnotit uváděná doporučení a reflektovat na vývoj, kterým většina knihoven v uplynulých letech prošla.

Ze zástupců vybraných, zejména krajských knihoven byla vytvořena pracovní skupina v čele s Národní knihovnou ČR, která po několika měsících usilovné práce připravila **novelu tohoto Metodického pokynu**.

Návrh aktualizovaného metodického pokynu vychází z obecných principů Manifestu IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách z roku 1994 a návazné Směrnice IFLA Služby veřejných knihoven (2010).

S ohledem na vývoj informačních technologií a změny ve službách knihoven byly nově doplněny kategorie:

- plocha knihovny určená pro uživatele
- webová prezentace knihovny
- elektronický katalog knihovny na internetu
- pracovníci knihovny a jejich vzdělávání
- měření spokojenosti uživatelů knihovny

Indikátory podmínek pro poskytování knihovnických služeb jsou diferencovány ve shodě s předcházejícím metodickým pokynem pro knihovny působící v různých velikostních kategoriích obcí a měst. Vzhledem k problematickému hodnocení knihoven působících v obcích

Počet obyvatel	Změna	Doporučená hodnota
501-1 000	snížena doporučená hodnota u spodní hranice z 10 na 5 hodin	5 - 15
1 001-3 000	zvýšena horní doporučená hranice z 20 na 23 hodin	15 23
3 001-5 000	navýšení doporučené hodnoty z 20-25 na 23-28 hodin	23 - 28
5 001-10 000	navýšení doporučené hodnoty z 25-35 na 28-40 hodin	28 - 40
10 001-20 000	zvýšena spodní doporučená hranice z 35 na 40 hodin	40 - 45

tab. 2

	Doporučená hodnota před novelou	Celostátní průměr 2002	Nová doporučená hodnota	Celostátní průměr 2009
Částka v Kč/1 obyvatele	25-35	22	30-45	26

tab. 3

nad 40 001 obyvatel bylo do návrhu metodického pokynu doplněno, že „pro krajské knihovny a knihovny působící ve velkoměstech se doporučené indikátory použijí přiměřeně s ohledem na funkce knihovny a její postavení ve městě“.

Změny v jednotlivých kategoriích a hodnoty nově sledovaných ukazatelů

Provozní doba knihovny pro veřejnost

Srovnání celostátních průměrů z roku 2002 a 2009 signalizují posun k rozšiřování provozní doby knihoven zejména ve větších obcích:

viz tab. 1

S ohledem na navýšení ukazatelů celostátního průměru byly u jednotlivých velikostních kategorií upraveny doporučené týdenní hodnoty následovně:

viz tab. 2

Tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů

Srovnání doporučených hodnot a celostátního průměru viz tab. 3

Zatímco předchozím indikátorem byl počet knihovních jednotek doplněný do knihovního fondu za jeden kalendářní rok, je novým indikátorem **10% roční obnova knihovního fondu ve volném výběru s tím,**

že knihovna má nejméně 75 % knihovních jednotek ve volném výběru.

Umístění knihovny v obci

Nezměněna zůstává docházková vzdálenost pro okruh přímé působnosti knihovny, která nemá přesáhnout 15 minut pěší chůze nebo jízdy veřejným dopravním prostředkem hromadné dopravy nebo autem.

Plocha knihovny určená pro uživatele

Jedná se o zcela novou kategorii, která stanoví, že knihovna má k dispozici **nejméně 60 m² na 1 000 obyvatel** obce nebo spádové oblasti. V obcích do 1 000 obyvatel se tento ukazatel použije v přiměřeném rozsahu tak, aby byly zajištěny všechny funkce knihovny.

Studijní místa pro uživatele knihovny

Ke změnám v doporučených hodnotách došlo u obcí s vyšším počtem obyvatel (od 20 001), kde v kategorii 20 001–40 000 došlo k navýšení počtu doporučených studijních míst v počtu 40–75 na 70–120 a ve velikostní kategorii nad 40 001 obyvatel ze 75 a více na 120 a více studijních míst.

Srovnání počtu studijních míst

viz tab. 4

Počet obyvatel obce	Celostátní průměr 2002	Celostátní průměr 2009
1 – 500	5	5
501 – 1 000	7	6
1 001 – 3 000	9	9
3 001 – 5 000	14	14
5 001 – 10 000	17	22
10 001 – 20 000	23	34
20 001 – 40 000	33	76
Více než 40 001	105	198

tab. 4

Přístup k internetu a informačním technologiím

Návrh nově uvádí, že knihovna nabízí uživateli dostatečné množství přípojek pro přenosné počítače. Jako vhodné uvádí připojení pomocí bezdrátové lokální sítě (Wi-Fi). Rovněž je zdůrazněno, že počítače a další informační technologie je nezbytné obnovovat nejpozději po pěti letech.

V návrhu jsou navýšeny doporučené hodnoty v počtu stanic zejména u obcí s vyšším počtem obyvatel. U ostatních velikostních kategorií zůstávají hodnoty bez změny.

viz tab. 5

Webová prezentace knihovny

Jedná se o zcela novou kategorii, jejíž aktuálnost se ukázala v souvislosti s rozvojem informačních a komunikačních technologií, kdy podle Směrnice IFLA Služby veřejných knihoven má „*knihovna využívat informační a komunikační technologie, aby umožnila lidem přístup ke svým elektronickým fondům a službám z jejich domova, školy nebo pracoviště*“.

Jak se uvádí v indikátoru — „*dostupnost informací o knihovně a jejích službách dálkovým přístupem je zajištěna prostřednictvím webové prezentace knihovny*“.

Současně je uvedeno, které povinné údaje a odkazy má webová prezentace knihovny obsahovat.

Elektronický katalog knihovny (OPAC) na internetu

Tato nová kategorie by měla být povinná zejména pro knihovny v obcích s počtem obyvatel vyšším než 500.

Pracovníci knihovny a jejich vzdělávání

Důvodem pro zavedení této kategorie byla snaha zajistit profesionální úroveň činnosti knihoven, přičemž právě knihovník je tím, kdo tvoří spojovací článek mezi uživateli a knihovními fondy.

Počet obyvatel	Doporučená hodnota 2002	Doporučená hodnota 2009
5 001-10 000	5 až 7	5 až 10
10 001-20 000	7 až 10	10 až 15
20 001-40 000	10 až 15	15 až 20
40 001 a více	15 a více	20 a více

tab. 5

Navržený indikátor uvádí pro další odborné vzdělávání **na jednoho pracovníka ročně minimálně 48 pracovních hodin**, přičemž pracovníci působící v knihovnách s rozsahem provozní doby menším než 10 provozních hodin mají týdně absolvovat další odborné vzdělávání — ročně v rozsahu **nejméně 8 pracovních hodin**.

Měření spokojenosti uživatelů knihovny

Tato nová kategorie vychází z požadavku Směrnice IFLA Služby veřejných knihoven „*zjišťovat, jaké jsou potřeby veřejnosti, aby byla [knihovna] schopna poskytovat služby, které je uspokojují*“. Toto zjišťování by se mělo provádět v pravidelných intervalech nejlépe každých pět let pomocí standardizovaného dotazníku (ankety).

V této kategorii jsou navrženy dva indikátory, které odrážejí spokojenost uživatelů knihovny starších 15 let a do 15 let.

Indikátor spokojenosti uživatelů starších 15 let stanoví více než 90 % uživatelů, kteří hodnotí služby knihovny jako dobré nebo velmi dobré.

U indikátoru spokojenosti uživatelů do 15 let se uvádí více než 75 % dětí a mládeže, kteří hodnotí služby knihovny stupněm dobré.

V listopadu schválilo Minist. erstvo kultury ČR návrh aktualizovaného Metodického pokynu k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb. Nový metodický pokyn vychází vstříc aktuálním potřebám knihoven a současně reflektuje narůstající požadavky uživatelů. Knihovny tak mají šanci získat nástroj, jehož prostřednictvím mohou nejen poskytovat kvalitnější služby v lepších prostorách

a s kvalifikovanými pracovníky, ale současně úspěšněji prosazovat požadavky na zlepšení služeb u svých zřizovatelů.

Plné znění metodického pokynu je dostupné na stránkách: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MetodVKIS_2011.htm

Použitá literatura:

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. [cit. 7. 10. 2011]. Dostupný z: << http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MetodVKIS.htm>>.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (pracovní verze). [2011]. Návrh.

Motivace osob se sluchovým postižením ke čtení a k návštěvě veřejných knihoven – počátek rozvoje čtenářské gramotnosti u malých čtenářů se sluchovým postižením

Lenka Hricová

Problematika čtení dětí a mladých lidí se sluchovým postižením a neslyšících je mnohem složitější a závažnější než si uvědomujeme. Významná je motivace dětí ke čtení, zcela zásadní úlohu mají rodiče, jak přiblíží dětem svět knih, jak s nimi čtou. Je to nesnadný úkol a je třeba vědět, jak postupovat, jakým způsobem těmto vnímavým dětem se zdravotním znevýhodněním pomoci číst a chápat text. Znalosti a zkušenosti však nestačí. Je třeba mít vhodné texty, s nimiž lze ve školách i v knihovnách pracovat. Tvorbou nových textů, úpravami knih tak, aby obsah byl srozumitelný a sdělitelný, se zabývají odborníci. Na vysokých školách se realizují různé projekty a výzkumy (s některými výsledky vás v následujícím článku seznamujeme), jejichž výsledky pomáhají zlepšovat práci učitelů, jsou přínosné i pro knihovníky.

To, jak jsou lidé se sluchovým postižením motivováni k četbě, vychází především z komunikace v dětském

věku, tedy z komunikace v rodině. Rodina je prostředím, kde si děti získávají k četbě vztah již dávno před dosažením školní zralosti. Dítě, které ví, že se v knížkách dozví něco nového a zajímavého, se bude učit číst s větší ochotou a nadšením. Úroveň pozdějších čtenářských dovedností je ovlivněna právě tím, do jaké rodiny se dítě narodilo, jelikož rodina určuje způsob komunikace (u dětí se sluchovým postižením je důležité, zda jde o volbu auditivně orální či vizuálně motorické komunikace) a přístup ke vzdělávání. Tím je dán zásadní předpoklad pro budoucí dovednost dětí číst s porozuměním (Ptáčková, K. 2010). Motivace ke čtení velmi závisí na vztahu rodičů ke čtení a na vzoru, který předávají svým potomkům. A. Macurová (1999 in Ptáčková, K. 2010) uvádí, že dítě vnímá dospělé vzory od malička. Pokud je vidá s knihami, časopisy, novinami, dopisy apod., vnímá přirozenou cestou,

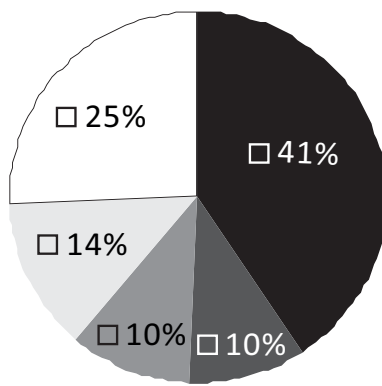
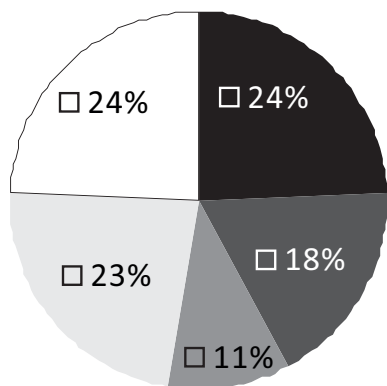

že to vše je součástí domova, a chápe, že čtení má určitý informační význam (program divadla, katalog hraček apod.). Tím je navázáno spojení s praktickým životem. Rodiče také mohou s dítětem zakládat domácí a navštěvovat veřejnou knihovnu.

U nejmladších dětí má velký význam společné čtení knížek, které podporuje rozvíjení jejich jazykových a mluvních kompetencí. Podpora čtení má ve výchově jedinců se sluchovým postižením tak významnou roli právě proto, že kompetence a zejména vztah ke čtení může pozitivně ovlivnit osvojení jazyka. Důležitá je časná čtenářská socializace a osvojení základů pro zacházení s knihami a literaturou. Prvotní chuť ke čtení může v dítěti (slyšícím, nedoslyšavém i neslyšícím) rozdmýchat jeho rodina, a to především společným čtením obrázkových knih a pohádek (Hricová, L. 2011). Se čtením by měli rodiče začít co nejdříve – již velmi malé děti se mohou seznamovat s různými lepopely. Zpočátku jde hlavně o jednoduchý popis obrázků a při společném čtení dítěte s rodiči hraje důležitou roli tělesný kontakt, který navozuje příjemnou atmosféru. Důležitý může být i přímý estetický zážitek, možné

je např. využití dramatizace či převyprávění pohádky ve znakovém jazyce apod. (Ptáčková, K. 2010). Velmi motivačně působí na děti představení s knihou, která vznikají jako práce studentů v rámci studia oboru Výchovná dramatika neslyšících na Divadelní fakultě brněnské Janáčkovy akademie múzických umění. Přímou propojují příběh s knihou a navazují k ní vztah.

Čtení knih posiluje sociální vazby, přináší uvolnění a povzbuzuje soustředění, obohacuje dětský svět o nové poznatky a dítě získává lepší schopnost se vyjadřovat. Předpokladem úspěchu je vždy kontrola porozumění a následně dovysvětlení neznámých pojmů či vztahů a situací. Velmi oblíbené je u neslyšících dětí čtení komiksů s jednoduchými texty, které obsahují názorné obrázky a mají rychlý dějový spád. Nevýhodou komiksů však je, že brzdí představivost a rozvoj fantazie (Červenková, A. 1999 in Ptáčková, K. 2010). Jak již bylo zmíněno v článku L. Hricové a M. Hnátkové (Duha 4/2009, s. 4), již nějakou dobu běží v České republice projekt *Celé Česko čte dětem* (www.celeceskotecdetem.cz). Jeho cílem je **podpora emocionálního, psychického, myšlenkového a morálního**

- s porozuměním
- s porozuměním jednoduchým větám
- s problémy v porozumění
- mechanické čtení bez porozumění
- absence dovednosti čtení

Grafy 1 a 2: Úroveň recepce psané formy řeči u německých (graf 1) a českých (graf 2) – úroveň čtení

Úroveň ovládnutí psané podoby jazyka žáky v závislosti na převládajících formách komunikace v domácím prostředí

Graf 3: Úroveň ovládnutí psané podoby jazyka žáky v závislosti na kom. formách doma

zdraví dětí a mládeže. Projekt vychází z předpokladu, že nikdo se čtenářem nenarodí, ale že čtenář je nutno ukázat cestu. Zásada je číst dítěti pravidelně 20 minut každý den, protože pravidelné čtení vytváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem, podílí se na jeho emočním rozvoji, učí dítě morálním hodnotám, napomáhá při jeho výchově, rozvíjí jazyk, paměť i představivost dítěte a pomáhá rozvíjet také myšlení. Pravidelné čtení s dětmi formuje jejich čtecí návyky a podporuje získávání vědomostí po celý život; rozšiřuje znalosti, zlepšuje soustředění a usnadňuje učení. Je to ta nejlepší investice do úspěšné budoucnosti dítěte. V případě dítěte se sluchovým postižením má motivace ke čtení ještě podstatnější význam, neboť převážně u těžších stupňů postižení se čtení stává jedním z nejdůležitějších prostředků nejen k přísunu informací, ale také k neustálému vývoji jazykové (komunikační) kompetence. Velmi významné u dětí se sluchovým postižením je rovněž vedení osobních deníků o prožitých událostech a vlastních pocitech a zkušenostech, ke kterým se jako ke knize mohou společně s rodiči a dalšími komunikačními partnery vracet a číst v nich (Hricová, L. 2011).

Samotná výuka čtení u dětí s těžkým sluchovým postižením se od výuky čtení u slyšících dětí odlišuje zejména ve způsobu osvojování českého jazyka, na jehož základě je proces osvojování čtení a psaní

u slyšících dětí usnadněn. Děti se sluchovým postižením nemají žádnou anebo mají jen nedokonalou akustickou zpětnou vazbu, mohou se tedy při osvojování dovednosti čtení jen v omezené míře opírat o to, co mají naposlouchané. Se závažností sluchové vady přibývá problémů při osvojování čtení s porozuměním, které má celoživotní charakter. Už od předškolního věku je kladen velký důraz na výuku čtení pomocí alí a následně analyticko-syntetické metody (Doležalová, L., Lukáčová, J. 2011).

Neslyšící děti mají problémy s velikostí slovní zásoby a s jejím rozšiřováním. Obtížné jsou pro ně abstraktní výrazy, pochopení ironie a nadsázky, problémy mají s přenesenými významy a s užíváním slovních spojení. Neznají často synonyma, homonyma, antonyma, tápou ve frazeologii a obrazných vyjádřeních, konvenčních pravidlech, hovorových výrazech i ve způsobu, jakým se slova sdružují do vyšších celků. Neslyšící často zaměňují podobně vypadající slova a mají potíže rozpoznat odlišnost významu při změně délky samohlásky. Problémové je i ohýbání slov, kde často nedojde k rozpoznání, že jde pouze o jiný tvar téhož slova. Problematické je porozumění při užití předložek a méně užívaných spojek, slovesných vazeb. Ve všech tvarech činí problémy zájmena (kromě „já“, „ty“ a „my“). Neslyšící nemusí zvládnout vyhledat informace, které vyplývají z kontextu. Velký problém

představuje pochopení gramatického významu, zvláště kvůli rozdílnosti gramatiky českého a německého jazyka (Ptáčková, K. 2009).

V rámci výzkumného šetření, realizovaného v letech 2007 až 2010 a zaměřeného na analýzu komunikačních kompetencí žáků a učitelů základních škol pro sluchově postižené v České republice a v Německu, byly získány některé informace k problematice čtení žáků škol pro sluchově postižené. Analytickou jednotkou části výzkumu byl žák 1. až 3. ročníku základní školy pro sluchově postižené a výzkumný soubor byl tvořen 116 žáky – 57 žáky českých a 59 žáky německých základních škol pro sluchově postižené. Výzkum byl realizován ve dvou surdopedických zařízeních v německé spolkové zemi Baden-Württemberg a ve třech surdopedických zařízeních v České republice (základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené – Plzeň; Mateřská škola a Základní škola pro sluchově postižené, Brno; Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí; Lindenparkschule Heilbronn, Staatliche Schule für Hörgeschädigte und Sprachbehinderte mit Internat und Beratungszentrum = Státní škola s internátem a poradenským centrem pro sluchově postižené a pro jedince s narušenou komunikační schopností; Hör-Sprachzentrum Heidelberg/Neckargemünd, Staatliches Sonderpädagogisches Bildungs- und Beratungszentrum für Gehörlose, Schwerhörige und Sprachbehinderte mit Internat = Státní speciálně pedagogické vzdělávací a poradenské centrum s internátem pro neslyšící, nedoslýchavé a pro jedince s narušenou komunikační schopností). Výzkumu vyplynulo, že číst s porozuměním bylo schopno 41 % žáků německé části a 24 % české části výzkumného vzorku. 10 % německých a 18 % českých žáků bylo schopno číst s porozuměním pouze jednodušší věty. U dalších 10 % německých žáků a 11 % českých žáků se objevovaly problémy v porozumění čtenému textu – žáci sice znali většinu písmen a při čtení hláskovali či slabikovali, ale nebyli schopni přečíst celou větu. Většinou dokázali přečíst s porozuměním jen některá slova a další význam věty si domýšleli. 14 % německých a 23 % českých žáků dokázalo více či méně správně mechanicky číst, ale neporozumělo významu

přečteného. Někteří z těchto žáků (většinou neslyšící) případně místo hlasitého čtení ukazovali znaky prstové abecedy či pomocné artikulační znaky. Žáků, kteří neuměli číst vůbec, bylo německé části výzkumného vzorku 25 % a v české části zkoumaného souboru 24 % (Hricová, L. 2011). Všechny tyto informace jsou patrné z uvedených grafů 1 a 2.

Problémy se čtením anebo s porozuměním čtenému má tedy v mladším školním věku podle provedeného výzkumu zhruba polovina žáků, i když nutno podotknout, že malá část žáků byla v době výzkumu teprve v 1. ročníku a měla na to tedy nárok.

V rámci výzkumu byla také v souvislosti se čtením a psaním žáků škol pro sluchově postižené ověřována následující hypotéza.

Hypotéza: *Méně rozvinuté komunikační kompetence v psané podobě jazyka mají žáci, u nichž v rodinné komunikaci převládají vizuálně motorické komunikační formy, než žáci, u nichž v rodině převládají auditivně orální formy komunikace.*

Při ověřování platnosti této hypotézy bylo z celkového výzkumného souboru vyřazeno 47 žáků (u 7 žáků totiž nebyly udané upřednostňované formy komunikace v rodině žáka a u 40 žáků nebylo učiteli ohodnoceno ovládnutí psané podoby jazyka). Z žáků, u nichž v rodinné komunikaci převládaly auditivně orální formy komunikace, mělo hodnocení psané formy jazyka lepší (dobře a výborně) 33 % a horší (vůbec, velmi málo, základy) 67 %. Z žáků, u nichž v rodinné komunikaci převládaly vizuálně motorické formy komunikace, mělo lepší hodnocení psané formy jazyka 47 % a horší hodnocení 53 %. Lepší hodnocení ovládnutí psané formy jazyka měli tedy žáci z rodin, kde převládaly vizuálně motorické formy komunikace. Platnost hypotézy byla kromě pohledu třídního učitele ověřována navíc z pohledu výzkumníka (ze souboru bylo vyřazeno 7 žáků, u kterých nebyly zadané převládající formy komunikace v rodině). Z žáků, u nichž v rodinné komunikaci převládaly auditivně orální formy komunikace, mělo lepší hodnocení psané formy jazyka 46 % a horší 54 %. Z žáků, u nichž v rodinné komunikaci převládaly vizuálně motorické formy komunikace,

mělo lepší hodnocení psané formy jazyka 50 % a hodnocení horší rovněž 50 %. Lepší hodnocení psané formy jazyka dostali tedy žáci z rodin, kde převládají vizuálně motorické formy komunikace. Hodnocení z pohledu učitele a z pohledu výzkumníka bylo přitom shodné v 77 % případů. Je pravděpodobné, že výsledky souvisejí s rozvojem vnitřní řeči žáků (s myšlením), která může být na vyšší úrovni u žáků, u kterých v rodinné komunikaci převládají vizuálně motorické formy komunikace. Žáci mají buď přístup přímo ke znakovému jazyku anebo k vizuálně motorické formě jazyka mluveného, jejich myšlení má lepší možnosti rozvoje a tedy i osvojování psané formy jazyka může být potom snazší. Z uvedeného vyplývá, že formulovaná hypotéza nebyla potvrzena (Hricová, L. 2011).

Při výuce čtení u neslyšících musíme počítat s faktem, že český jazyk je pro ně cizím jazykem. Se čtením mají zpočátku potíže i slyšící děti, které již přes šest let svého života tento jazyk poslouchají a rozumí mu, natož pak neslyšící děti, které český jazyk neslyší. Nemají jej naposlouchaný, a proto je pro ně nesrovnatelně obtížnější hned po nástupu do 1. ročníku začínat se čtením tohoto neznámého jazyka (Ptáčková, K. 2009). Jednou z možností, jak později čtení neslyšícím čtenářům přiblížit, je tvorba nových textů a úprava textů přímo pro čtenáře se sluchovým postižením, která však není všemi uznávána. Rozdílné názory lze zaregistrovat mezi učiteli žáků se sluchovým postižením, lidmi se sluchovým postižením apod. Použití upravených textů (a výuka českého jazyka jako jazyka cizího ve školách pro sluchově postižené) ale může především neslyšícím dětem usnadnit výuku českého jazyka a porozumění při recepci česky psaných textů i jejich produkci formou psaní (Doležalová, L., Lukáčová, J. 2011). U neslyšících často čtenářský věk zaostává za věkem kalendářním. Jeho zpoždění je tím větší, čím větší je ztráta sluchu a čím nižší je inteligence dítěte. Většina neslyšících dětí zvládne všechna písmena a má vyvozeny všechny hlásky zpravidla v průběhu prvních dvou ročníků základní školy pro sluchově postižené. Čtení do konce 2. třídy je tedy omezeno pouze na slabikář a znamená to, že osmiletý žák pak začíná číst texty pro mnohem mladší děti, které jej svým obsahem neuspokojují. Texty, které

by jej zajímaly, jsou pro něj ale jazykově příliš složité. Malého čtenáře musíme zaujmout tématem knihy, což s původními texty nelze, i proto je právě nutné jejich speciální upravování a doplňování vysvětlivkami méně známých a složitějších pojmů. Speciální úprava textů spočívá např. také v adekvátním zkracování vět, ve zjednodušování větných vazeb, v nahrazování některých abstraktních slov. Celý text přitom nesmí být příliš osekán a je důležité zachovat prvky typické pro jednotlivé literární útvary (Ptáčková, K. 2009).

Rozvoj čtenářské gramotnosti se u jedinců se sluchovým postižením prolíná celým životem. Funkční gramotnost (možnost efektivně využívat psané informace v běžném životě vzniklá na základě procesu osvojování čtení a psaní) je podmínkou úspěšného začlenění jedince nejen do vzdělávacího procesu, ale do všech oblastí lidského života, zejména pak nelze její význam opomínat v profesním uplatnění, kdy člověku může otevírat různé cesty. Je spousta situací, které kladou na osoby se sluchovým postižením nároky, aby splňovaly podmínku zvládnutí dovedností čtení s porozuměním. Například komunikace na dálku – přes klasickou formu dopisu, přes internet (email, chat, komunikační a sociální sítě), mobilní telefon (SMS), dříve rovněž psací telefon, fax; teletext; skryté titulky v televizi; titulkované filmy na DVD apod. K. Plačková (2010) zmiňuje, že D. Tarciová uvádí mimo jiné tyto důvody pro rozvíjení čtenářské dovednosti u osob se sluchovým postižením: alarmující výsledky ve čtení (i když jsou i výborní čtenáři se sluchovým postižením), nutnost využívat čtení ve všech metodách vzdělávání, možnost integrovaného vzdělávání žáků se sluchovým postižením, rozšiřování možností vyššího a vysokoškolského vzdělávání pro jedince se sluchovým postižením, změněné požadavky na trhu práce, které automaticky počítají i s funkční čtenářskou gramotností jedince.

V současné době se také hodně využívá forma písemného záznamu mluvené řeči (převodu mluvené řeči do písemné podoby v reálném čase). Tato forma slouží k zprostředkování informací nedoslýchavým a neslyšícím osobám, ale i osobám s hluchoslepotou (písemný záznam se pak provádí zvětšeným písmem a se zvýrazněným kontrastem barev nebo Braillovým písmem).

Tato forma komunikace je dána zákonem 155/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů (384 a 423/2008 Sb) a je středem zájmu České unie neslyšících – především pražské oblastní organizace, která v minulých několika letech realizovala projekty *Simultánní přepis mluvené řeči* a *Odstraňování diskriminace osob se sluchovým postižením při soudním řízení*. Cílem těchto projektů bylo vytvořit podmínky pro postupné odstraňování komunikační a informační bariéry u jedinců se sluchovým postižením za použití informačních technologií. V roce 2010 bylo Ministerstvem práce a sociálních věcí zaregistrováno **Centrum zprostředkování simultánního přepisu ČUN (www.eprepis.cz)**, jehož služeb využívají zejména nedoslýchaví či ohluchlí lidé, kteří upřednostňují komunikaci prostřednictvím mluveného jazyka. Mohou využívat služeb přepisovatelů i přepisovatelé služby online. Zapisovatelé nacházejí uplatnění např. i v rámci vysokoškolských středisek pro pomoc studentům se speciálními potřebami, např. **Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky při Masarykově univerzitě v Brně (www.teiesias.muni.cz)**. Podmínkou je však také zvládnutí čtení s porozuměním (Hricová, 2011). U jedinců se sluchovým postižením, zejména u neslyšících, je tedy potřebná a řečneme spíše nutná pozitivní motivace ke čtení, nejen (i když převážně) v rodinách, ale i v různých vzdělávacích institucích, a to již od nejranějšího věku. Její co největší rozvinutí má významný vliv na kvalitu života jedince.

Zdroje a odkazy:

Červenková, A. *Co a jak číst se sluchově postiženým dítětem*. Praha : FRPSP, 1999.

Červenková, A. Funkční gramotnost jako předpoklad integrace neslyšících do většinové společnosti. *Infozpravodaj*, 2004, roč. 12, č. 1, s. 9.

ČTVRTNÍČKOVÁ, D. *Rozvoj čitateľskej gramotnosti nielen na hodinách slovenského jazyka a literatúry*. Prešov : Metodické pedagogické centrum, 2006. 45 s. ISBN 80-8045-433-7.

DANOŤOVÁ, M. *Metodika úpravy textů. Pro znevýhodněné čtenáře*. Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2389-1.

DOLEŽALOVÁ, J. Jak spolu souvisí čtenářská gramotnost a čtení. In: KASÁČOVÁ, B. et al. *School – Education – Teacher's Education. The Reading Literacy of Younger School Age Children*. Sbor príspevkov z medzinárodnej konferencie „Possibilities of grasping the reading literacy of younger school age children“, 5. máj 2005. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-234-X.

DOLEŽALOVÁ, L., LUKÁČOVÁ, J. Recepte psaného textu u dětí se sluchovým postižením. In: VÍTKOVÁ, M., OPATŘILOVÁ, D. (eds.) *Inkluzivní vzdělávání žáků se zdravotními posti-*

žením v základní škole. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Brno : Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-215-4.

HRICOVÁ, L., HNÁTKOVÁ, M. Komunikace se čtenáři se sluchovým postižením v knihovnách – Čtenáři z řad jedinců se sluchovým postižením. *Duha*, 2009, roč. 23, č. 4, s. 4 – 7. ISSN 0862-1985.

HRICOVÁ, L. *Analýza komunikačních kompetencí žáků a učitelů na základních školách pro žáky se sluchovým postižením v České republice a v Německu*. Brno : Masarykova univerzita, 2011. 203 s. ISBN 978-80-210-5564-3.

Hrubý, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu I*. Praha : Septima, 1997. ISBN 80-7216-006-0.

Hudáková, A. Úpravy textu pro sluchově postižené. In: *Četba sluchově postižených*. Praha : FRPSP, 1999.

KOMORNÁ, M. *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-29-7.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha : Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0329-2.

Křupalová, M. Systém výuky čtení ve speciálních školách pro sluchově postižené v Ivančicích. *Speciální pedagogika*, 2000, roč. 10, č. 1, s. 20-24.

Macurová, A. Předpoklady čtení. In: *Četba sluchově postižených*. Praha : FRPSP, 1999.

Petráňová, R. Čtení a psaní. In: *Ve světě sluchového postižení*. Praha : Středisko rané péče Tamtam, 2005. ISBN 80-86792-27-7.

PLÁČKOVÁ, K. Čitateľská gramotnosť u detí so sluchovým postihnutím a rodina ako faktor optimalizácie jej rozvoja. *e-Pedagogium*, 2, mimořádné číslo, 2010, [online]. ISSN 1213-7499. [cit. 14. listopadu 2011]. Dostupné na www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/Pdf/e-pedagogium/e-pedagogium_2010/e-pedagogium_2-2010_mimoradne.pdf.

PTÁČKOVÁ, K. Rodinné čtení u malých neslyšících dětí. *e-Pedagogium*, 2, mimořádné číslo, 2010, [online]. ISSN 1213-7499. [cit. 14. listopadu 2011]. Dostupné na www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/Pdf/e-pedagogium/e-pedagogium_2010/e-pedagogium_2-2010_mimoradne.pdf.

PTÁČKOVÁ, K. Rozvoj čtenářství u neslyšících žáků. In: *Sborník X. Mezinárodní konference k problematice osob se specifickými potřebami. V. Mezinárodní dramaterapeutická konference (CD)*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci – Pedagogická fakulta – Ústav speciálněpedagogických studií, 2009. ISBN 978-80-244-2492-7.

SAKÁLOVÁ, E. Čtení a rodina. *Knížnica*, 2007, roč. 8, č. 2-3, s. 44-51.

SLEZÁKOVÁ, T. Prínos rodiny k rozvoju predpokladov u dieťaťa na zvládnutie základov elementárnej gramotnosti. In: KASÁČOVÁ, et al. *School – Education – Teacher's Education. The Reading Literacy of Younger School Age Children*. Sbor príspevkov z medzinárodnej konferencie „Possibilities of grasping the reading literacy of younger school age children“, 5. máj 2005. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006. 273 s. ISBN 80-8083-234-X, s. 253-257.

Souralová, E. Úprava textů pro čtení s porozuměním. In: *Čeština doma a ve světě 2 a 3*, Praha : Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2002.

SOURALOVÁ, E. *Čtení neslyšících*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci – Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-244-0433-8.

STRNADOVÁ, V. Jaké problémy má neslyšící člověk při čtení. In *InfoZpravodaj* č. 1, roč. 6,

Praha : FRPSP, 1998.

TARCSIOVÁ, D. Čtení a nepočující děti. *Speciální pedagogika*, 2003, roč. 13, č. 2, s. 99-112.

Vaculíková, H. *Veřejné knihovny a jejich uživatelé se sluchovým postižením*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

Vaněčková, V. *Příprava na čtení sluchově postižených dětí*. Praha : Septima, 1996. ISBN 80-85801-82-5.

Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců

Projektový tým Integračního centra

Koncepce integrace cizinců na území ČR a Integrační centra

Pokud má být politika integrace efektivní, je nezbytné ji přenést na regionální a lokální úroveň.. Integrace cizinců probíhá v první řadě v místech pobytu a pracovních aktivit cizince. Aktivní role místní a regionální samosprávy je pro začlenění cizinců i bezkonfliktní soužití ve společnosti nezbytným předpokladem. V rámci krajů se důležitým nástrojem integrace cizinců postupně stávají regionální Centra na podporu integrace cizinců, která musí být především plnohodnotným partnerem správních úřadů. Je důležité, aby kraje dokázaly využít synergie s činností těchto Center k podpoře začleňování cizinců a k zajištění nekonfliktního soužití obyvatel kraje.¹

První Integrační centra začala vznikat v roce 2009, v současné době jich na území ČR působí deset. Integrační centra jsou iniciátorem, organizátorem i realizátorem aktivit, které podporují sociální, právní, jazykové a kulturní kompetence cizinců a tím zlepšují jejich postavení. Jejich úkolem je vytvoření a podpora činnosti regionálních poradních platform pro integraci, které mají za cíl řešit aktuální problémy cizinců v daném regionu, dále pak zajistí monitoring situace, podporu občanské společnosti a další preventivní činnost. Pro své klienty by měla zajišťovat poradenskou a informační činnost, kurzy českého jazyka, sociokulturní kurzy, právní poradenství a umožnit cizincům přístup k internetu a odborné literatuře.

Jednotlivá Integrační centra vznikají na základě dotačního řízení, které vyhláší Ministerstvo vnitra. Do současné doby byly pro realizaci projektu Integračních center vybrány tři různé modely - v jednom případě zajišťuje chod

integračního centra nestátní nezisková organizace (občanské sdružení v Ústeckém kraji), v osmi případech organizační složka státu (Správa uprchlických zařízení) a desátým je územní samosprávný celek (Jihomoravský kraj). **Jihomoravský kraj se tak stal prvním - a do současné doby zůstal jediným krajem, který se aktivně zapojil do formování integrační politiky v rámci své působnosti.**

Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců

Jihomoravský kraj je po Praze a Středočeském kraji třetím regionem s nejvyšším počtem cizinců. V souvislosti s touto skutečností je jednou z priorit Jihomoravského kraje podílet se na zajištění podpory integrace cizinců do majoritní společnosti prostřednictvím výuky jazyka, kulturní a osvětové činnosti.

Významných aktivit Jihomoravského kraje v oblasti aktivního zapojení do procesu integrace cizinců je celá řada. Doposud nejvýznamnějším krokem na poli integrace cizinců však byla **v roce 2009 iniciace vzniku Jihomoravského regionálního centra na podporu integrace cizinců**, jehož cílem je zastřešit a koordinovat činnost regionální platformy pro integraci cizinců, ve které jsou zastoupeni klíčoví regionální aktéři na poli integrace cizinců. Tuto platformu tvoří státní a samosprávné úřady, sociální, zdravotnické a vzdělávací instituce, policie, NNO, zaměstnavatelé a zástupci cílové skupiny - cizinci ze třetích zemí.

¹ Převzato z Aktualizované Koncepce integrace cizinců Společné soužití, usnesení vlády ČR ze dne 9.2.2011 č. 99, str. 28.

Integrační centrum pro cizince s názvem „**Jihomoravské regionální centrum na podporu integrace cizinců**“ zahájilo svou činnost v kancelářích budovy Mezírka 1, Brno od 1. října

2009. Provoz integračního centra je hrazen v rámci jednoletých projektů, jejichž nositelem je Jihomoravský kraj, který si jako jednu z priorit vytyčil součinnost při realizaci postupů a úkolů plynoucích z Koncepce integrace cizinců na území ČR. Prostřednictvím tohoto projektu Jihomoravský kraj usiluje o aktivní zapojení do procesu integrace legálně pobývajících cizinců ze třetích zemí v regionu do majoritní společnosti.

V letošním roce se realizuje již třetí projekt. Financování projektu je zajištěno ze 75 % z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí a 25 % z rozpočtu Jihomoravského kraje.²

Cílovou skupinou projektu jsou, stejně jako u všech ostatních center, státní příslušníci třetích zemí pobývajících na území ČR legálně v režimu zákona o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. Projekt je realizován formou partnerství s významnými aktéry integrace v JMK, která jsou uzavírána vždy na jeden rok. Ve spolupráci s partnery poskytuje Integrační centrum služby zaměřené na zlepšení sociální, právní, jazykové a kulturní situace a postavení cizinců na území JMK (sociálně-právní poradenství umožňující cizincům lepší orientaci v sociálním a právním systému v ČR; výuka českého jazyka pro cizince; výukové cykly s migrační a cizineckou problematikou; terénní sociální práce ve prospěch cizinců a jejich integrace; kurzy socio-kulturní orientace cizinců se zaměřením na jejich potřebné uplatnění na trhu práce a dosažení sociální nezávislosti a ekonomické soběstačnosti).

V současné době jsou partnery projektu statutární město Brno, OPU (Organizace pomáhající uprchlíkům), SOZE (Sdružení občanů zabývajících se emigranty), Diecézní charita Brno, Základní škola a Mateřská škola Brno, Staňkova 1. Pro rok 2012 se k uvedeným partnerům připojí ještě Středisko volného času Rosice a občanské sdružení Brnopolis.

Mezi služby Integračního centra, které jsou poskytovány cizincům bezplatně, patří:

- *Sociálně právní poradenství*: je partnerskými organizacemi poskytována pomoc při vyřizování poby-

tových oprávnění, pomoc při ověřování dokladů o vzdělání ze země původu, asistence při jednání se zaměstnavateli a na úřadech, poradenství ve věcech cizineckého práva, pomoc při zajišťování zdravotního pojištění a zdravotní péče, sociálně psychologická intervence apod.

- Poradenství je zajišťováno v kancelářích partnerských organizací Diecézní charita
- Brno, SOZE a OPU.
- Sociokulturní kurzy: zahrnují osvojení si sociokulturních a komunikačních dovedností typických pro české prostředí a napomoci tak cizincům k dosažení sociální nezávislosti a soběstačnosti. Kurzy jsou realizovány formou konverzace v českém jazyce na vybraná témata, která pomáhají cizincům přiblížit život v ČR.
- *Kurzy českého jazyka pro cizince*: jsou tak jednou z centrálních služeb poskytovaných
- Integračním centrem. Jsou poskytovány ve třech úrovních - začátečníci (A1), mírně pokročilí (A2) a středně pokročilí (B1). Pro rok 2011 je plánováno zařazení kurzů i pro úroveň pokročilí.
- Výuka jazykových kurzů probíhá převážně v Brně, pravidelně také v Hodoníně a Blansku. V případě zájmu cizinců jsou kurzy realizovány i v jiných lokalitách kraje. Výuku zajišťuje partnerská organizace SOZE.
- *Aktivity pro děti a mládež*: zahrnují výuku českého jazyka pro děti cizinců, v rámci
- programu „Škola bez hranic“ je na ZŠ a MŠ Staňkova vyučován nepovinný předmět český jazyk pro cizince, dále je pro děti a mládež realizován socializační program zaměřující se na zvýšení jejich osobní i rodinné motivace, informačního rozhledu a praktických dovedností podporující funkční a informační gramotnost.
- V roce 2011 zahájilo Integrační centrum na základě zvýšené poptávky ze strany rodičů další volnočasové kurzy českého jazyka pro děti. Na pilotní kurz s časovou dotací 20 h navázal týdenní intenzivní kurz, jehož cílem bylo usnadnit dětem nástup do školy.

² Celkové náklady projektu v roce 2009 byly ve výši 6,9 mil. Kč, v roce 2010 6,5 mil. Kč, v roce 2011 6,8 mil. Kč (projekt pro rok 2012 je zatím v procesu schvalování).

- Terénní sociální práce: je v projektu realizována prostřednictvím partnerských
- organizací SOZE a Diecézní charita Brno. Jejím cílem je prevence vzniku případných problémů ve vztahu mezi komunitami cizinců a majoritou prostřednictvím vyhledávání a kontaktování potenciálních klientů Integračního centra v jejich přirozeném prostředí.

Informační centrum: V prostorách Integračního centra byla zřízena vícejazyčná

- knihovna s čítárnou a počítačová učebna s přístupem k internetu, která je dostupná
- klientům po celou otevírací dobu Centra (Po – Čt: 9:00 – 20:30; Pá: 9:00 – 17:00).
- Podpora multikulturních aktivit: jsou realizovány a podporovány multikulturní akce, výukové cykly

s migrační a cizineckou problematikou. Jejich cílem je seznámit veřejnost s kulturou příchozích cizinců a napomáhat tak odstranění rasismu a xenofobie.

- *Odborné přednášky pro cizince:* v prostorách Integračního centra jsou pravidelně pořádány odborné přednášky pro cizince na aktuální témata (např. podmínky zkoušky z českého jazyka potřebné pro žádost o trvalý pobyt, nostrifikace vzdělání apod.) Témata jednotlivých informačních přednášek jsou následně zpracována do podoby informačních karet, které jsou přeloženy do šesti jazykových mutací a zveřejněny na webových stránkách Centra.

Podrobné informace o poskytovaných službách a projektu naleznete na webových stránkách Integračního centra www.cizincjmk.cz.

veřejné knihovny

Místní veřejná knihovna Vavřinec-Veselice – Knihovna roku 2011 v kategorii Základní knihovna

Na úvod pár slov o knihovně od pana starosty obce Vavřinec Miloslava Novotného. . .

Knihovna působí v obci Vavřinec tvořené čtyřmi místními částmi, z nichž tři mají vlastní knihovnu. V místní části Veselice žije 272 obyvatel, z nichž více než 20 % jsou čtenáři knihovny. Přestože je knihovna vedena dobrovolnou knihovnicí, míra jejích aktivit vysoce převyšuje standard služeb poskytovaných knihovnami v tak malých obcích. Je umístěna v rekonstruované víceúčelové budově a její dispozice i vnitřní vybavení jsou mimořádně dobře architektonicky a designově řešeny. Knihovna se podílí na kulturním a společenském životě obce a spolupracuje s občanskými sdruženími, vedením obce i jednotlivými občany; je v obci mimořádným

integrujícím prvkem. Je skvělým příkladem významu knihovny pro život v malé obci.

Obec Vavřinec, v níž žije celkem 840 obyvatel, je od roku 1960 tvořena čtyřmi místními částmi. Z toho ve Vavřinci (400), Veselici (265) a Suchdole (150) pracují místní knihovny, Nové Dvory (25) jsou osadou. Jejich zřizovatelem je naše obec. Z archivních materiálů lze vyčíst, že knihovny postupně vznikaly v tehdy ještě samostatných obcích na konci dvacátých let 20. století se vznikem nového Československého státu. Prvními knihami v jejich fondech byly knihy poskytnuté tehdejšími politickými stranami, kterým knihy sloužily ke vzdělávání svých členů. S dalším rozvojem samosprávy se knihovny i v našich obcích staly neodmyslitelnou

součástí života jejich obyvatel. Nejinak je tomu i v našich obcích, a to i přes skutečnost stále sílícího vlivu internetu a dalších médií, jako televize, novin apod. Právě proto vedení naší obce stále považuje práci knihoven za velice důležitou a snaží se je v rámci svých možností podporovat. Myslím si, že nejenom přemístění veselické knihovny do nových prostor je toho důkazem. Také ve Vavřinci je knihovna umístěna od roku 2007 v nových prostorách a pevně věřím, že i knihovna v Suchdole se dočká vylepšení. Podle mého názoru by měly knihovny, zejména z důvodu změny situace v oblasti zdrojů informací nyní a před sto lety, změnit částečně styl své práce a stát se jakýmsi komunitním centrem v obci. A toto podle mého názoru platí o to více především v menších obcích. Důvodem je především to, že v menších obcích nejsou logicky další zařízení jako např. galerie, kluby pro mládež a seniory, apod. Právě absenci těchto zařízení a jejich aktivity by měly nahrazovat knihovny. Ty se mohou stát místem, kde se konají menší výstavy, besedy a další aktivity, do nichž se zapojují všechny věkové skupiny obyvatelstva. S postupem vylepšování podmínek pro práci knihoven jde ruku v ruce i vylepšování

jejich technického zázemí, jako např. využití dataprojektoru, zřízení veřejných internetových stanic apod. To potom umožňuje využít existenci těchto zařízení pro lepší informovanost veřejnosti se záměry vedení obce (např. promítání materiálů při veřejném projednávání územněplánovací dokumentace, různých studií apod.). Do budoucna vidím jako ještě jednu z možných aktivit ve všech našich třech knihovnách více seznamovat občany s historií obce, jejich významnými rodáky, historií spolků, zvyků apod. Nejenom kvalitní vybavení a pěkné prostory jsou tím nejdůležitějším. Tím je osobnost knihovnice či knihovníka a práce paní Olgy Hájkové z veselické knihovny je toho důkazem. Závěrem bych si přál, aby všechny knihovnice v našich knihovnách měly dostatek dobrých nápadů. To bude potom zárukou toho, že život v našich malých vesničkách nebude nudný, lidé se budou spolu rádi setkávat a to je určitě nejdůležitější i pro aktivní zapojení veřejnosti do rozhodování o dalším rozvoji naší obce.

Jedním z faktorů, který přispěl k udělení prestižního ocenění, byly interiéry knihovny, které vznikaly ve spolupráci s designérkou, paní Ivou Machovou.

Přinášíme Vám pohled na knihovnu jejíma očima. . .

Mým úkolem bylo navrhnout knihovnu tak, aby tvořila multikulturní prostředí pro děti i dospělé. Věděla jsem, že prostor bude využíván nejen jako knihovna, ale také jako čítárna s internetovým koutem a bude zde i prostor pro společné výtvarné a jiné komunitní činnosti.

Na knihovně jsem systematicky pracovala bezmála půl roku od návrhu elektrifikace (protože jsem nemohla dopustit např. nevyhovující umístění zásuvek) přes dohled na zednickou práci až po samotné vybavení interiéru.

Knihovna je rozdělena na část pracovní, kde se děti mohou věnovat různým tvořivým činnostem, internetový kout se dvěma počítači, dětskou četbu s místem pro hraní a čtení, místo pro specializaci této knihovny, což je literatura regionu a knihy s četbou pro dospělé čtenáře s pohodlným místem pro čtení.

V knihovně je umístěno velké plátno s projekto-rem, takže centrální prostor byl navržen tak, aby i při větší návštěvnosti, bylo dost místa a dobrá viditelnost na plátno. Konají se zde oblíbené cestovatelské besedy nebo se promítá pohádka pro děti.

S ohledem na omezený rozpočet bylo zapotřebí přimnout občas kompromisní řešení. Například při řešení podlahy jsem dostala na výběr ze dvou druhů a jen 4 barev. S odstupem se už na to dívám s úsměvem, protože to naštěstí nijak nenarušilo barevný efekt, který jsem chtěla dosáhnout.

Dlažba a obklad s názvem „LITERA“ se přímo nabízel pro místo jako je knihovna. Vyhovovala jak kvalitou a barevností, tak i cenovou dostupností. Použila jsem ji do vstupních prostor knihovny a sociálního zařízení, kde spolu s decentním pruhem zlaté mozaiky vytvořila takřka luxusní prostor.

Cílem mého snažení bylo vytvořit praktický a estetický prostor jak pro knihovníka, tak pro čtenáře a hlavně, aby se v něm lidé cítili dobře!

Kladla jsem velký důraz na barevnost interiéru. Z toho důvodu jsem pečlivě studovala psychologii barev, aby co nejvhodněji doplňovaly určený prostor, protože stěna představuje největší plochu interiéru a ať se nám to líbí nebo ne, barevnost prostoru vždy působí na jeho návštěvníky.

Nábytek jsem volila světlý v březovém efektu, aby byl prostor celkově prosvětlený.

Aby knihovna nepůsobila jednotvárně nebo nudně, použila jsem červenou, která interiér skvěle oživila.

Celý interiér tak dopadl nad očekávání. Pokud bylo nutné z finančních důvodů cokoli omezovat, byla snaha dělat tak, aby narušení bylo co nejmenší.

Bohužel se již nepodařilo s ohledem na finanční prostředky zakoupit ještě jedno křesílko, které děti milují. Někdy je na něj vysloveně pořádník, kdo si v něm bude číst příště.

Velkou zásluhu na vybudování a vybavení knihovny má zejména pan starosta, který dokázal na tento projekt získat finanční prostředky.

V dnešní moderní době má knihovna mnoho konkurentů. Děti jsou dnes ve školách mnohem více zatěžovány, než jsme byli my. Mají spoustu zájmových činností a kroužků, téměř každý má svůj počítač doma. Konkurence je tedy opravdu veliká, a když se krásné prostory spojí s knihovnicí, která dokázala svou aktivní činností to, že do knihovny chodí děti tak rády a že se jim ani nechce domů, je to výhra, výhra pro děti.

Proto je velmi důležité v dětech od malička vychovávat vztah ke knihám, a já jsem ráda, že jsem k tomu mohla přispět a vytvořit kvalitní a příjemný interiér.

Chtěla bych knihovně popřát hodně čtenářů a aby nejmilejší paní knihovnice Olga Hájková měla vždycky plnou hlavu nápadů a chuti vytvářet pro děti a nejen pro ně tolik zajímavých aktivit.

<http://www.machka-mishka.estranky.cz/>

A na závěr ještě příspěvek paní knihovnice Olgy Hájkové. Bez její péle a úsilí by v obci Vavřinec, části Veselice nebyla dnes knihovna, která se právem pyšní titulem Knihovna roku 2011.

Knihovnu ve Veselici jsem převzala v roce 2007. V té době měla 18 čtenářů a hlavně zastaralý a poškozený knižní fond. Ve starých prostorách knihovny bylo vlhko a knihy tím velice trpěly. Jako prvotní cíl jsem si proto stanovila, že dám knihy do pořádku, vyřadím poškozené, nově je obalím a provedu revizi. Do tajů knihovnické práce a všeho, co je třeba, mě zasvětila a po celou dobu i metodicky vedla paní Helena Jalová z Regionálního oddělení Knihovny Blansko. Postupně se tak podařilo

zajistit čtenářům kvalitní knižní fond a k tomu i stále nové knihy z výměnného fondu Městské knihovny Blansko.

Také jsem chtěla, aby prostory knihovny byly pro čtenáře „přívětivější“, a proto byla za podpory obce do knihovny svépomocí pořízena nová podlaha, výmalba a pracovní stůl a knihovna byla vyzdobena obrázky dětí. Začátkem roku 2008 byl do knihovny zaveden internet a zakoupen počítač. Vytvořila jsem i webové stránky knihovny, aby se o její činnosti a všem novém mohli lidé dozvědět i touto cestou.

Pro získání nových čtenářů, zejména z řad dětí, jsem začala chystat různé akce – výtvarné dílny, soutěže, besedy a další. Děti začaly do knihovny chodit nejen na tyto akce, ale i v běžné výpůjční době. V knihovně si tak mohly číst a prohlížet knihy, malovat, navlékat korálky a hrát společenské hry. Knihovna se tak postupně stávala místem jejich setkávání a komunitním centrem. Malé prostory knihovny neumožňovaly pořádání větších akcí, proto jsem využívala i jiná místa v obci, například sál herny stolního tenisu k pořádání cestovatelských besed nebo informační centrum ve Veselici k pořádání výstav. V jarních měsících se staly oblíbenými vycházky s knihovnou do přírody. Postupně tak přibývalo čtenářů z řad dětí i dospělých.

V roce 2009 jsme požádali o dotaci na financování akcí na Ministerstvo kultury ČR. Náš projekt „Do knihovny za kulturou a poznáním“ uspěl, stejně jako další projekt roku 2010 s názvem „Knihovna, ta nás baví“ a zatím poslední „Moravský kras, náš domov“. Začátkem roku 2010 se obci podařilo získat dotaci na zbudování nové knihovny v prostorách rekonstruovaného kulturního domu. Uspěla i naše žádost o dotaci z projektu VISK, ze kterého byl pořízen program Clavius REKS s napojením na Městskou knihovnu Blansko. Koncem roku 2010 jsem začala knižní fond převádět do elektronické podoby, což jsem dokončila v době otevření nových prostor knihovny. To se uskutečnilo 8. dubna 2011. Nové, větší, moderní

a esteticky zdařilé prostory s kvalitním vybavením a zázemím mně umožnily přilákat další čtenáře a pořadat akce, které ve starých prostorách nebyly možné. V současné době má naše knihovna 70 čtenářů a od začátku roku uskutečnila 17 akcí pro děti i dospělé, jako např. výstavu „Pohádková země Vítězslavy Klimentové“, pálení čarodějnic, oslavu Dne dětí, výlet na koloběžkách do Moravského krasu, prázdninovou razítkovací soutěž pro děti, cestovatelskou besedu s panem Jiřím Márou z Přerova, výstavu výtvarných prací „I u nás žijí šikovní lidé“ a další. Prostory knihovny slouží i pro spolkový život v obci, jsou výstavní síní a kulturním centrem obce.

Ve svém „knihovnickém snažení“ nejsem sama – mám velkou podporu obce, rodiny, přátel i našich občanů. Knihovna spolupracuje s Osadním výborem Veselice a Suchdol, občanským sdružením Veselická kaplička a sborem dobrovolných hasičů. Také u nás máme plno šikovných a nadšených maminek, tatínek a dětí. Po stránce odborné mám zase velkou pomoc a podporu od pracovníků regionálního oddělení blanenské knihovny. Spolupracuji i s dalšími knihovnami v regionu i mimo něj. Navázala jsem tzv. „knihovnická přátelství“, a je pěkné, že si tak můžeme společně vyměňovat nápady, rady a zkušenosti. Ze spolupráce vzešla mimo jiné úspěšná putovní výstava obecních zpravodajů regionu Moravský kras a Černoohorsko. Titul Knihovna roku 2011 je tak oceněním nejen mé práce, ale i oceněním skvělých lidí kolem mě. V naší knihovně se tak propojila podpora obce, pěkné prostředí, kvalitní vybavení, knihovnické služby s šikovnými a pracovitými lidmi zapálenými pro dobrou věc – pro naši knihovnu.

Do budoucna si nedávám žádné přehnané cíle, budu ráda, když v knihovně bude našim čtenářům i občanům nadále dobře a bude místem jejich setkávání, kam rádi přijdou nejen pro knihy, ale i na pěknou výstavu, poslechnout si zajímavou besedu, posedět, popovídat si. Spokojenost čtenářů a našich občanů je pro mě cílem nejvyšším.

Obecní knihovna Ratíškovice

Obec Ratíškovice se nachází v okrese Hodonín. I literární zmínka o obci pochází z roku 1241. O podstatně starším osídlení katastru však svědčí řada archeologických nálezů.

Obec má více jak 4 100 obyvatel, čímž se řadí mezi nejpočetnější obce – vesnice v České republice. Velkému počtu obyvatel odpovídá relativně vysoký stupeň občanské vybavenosti. Součástí této vybavenosti je i obecní knihovna.

První zmínka o knihovnictví v Ratíškovicích je datována rokem 1888, kdy byl v obci založen čtenářský spolek Pokrok, který vyvíjel svou činnost i na poli divadelnictví a později provozoval i místní kino. Spolek byl u vzniku obecní knihovny, jež byla zřízena roku 1922 v budově školy. V období protektorátu byla knihovna zrušena, po II. světové válce byla její činnost obnovena, knižní fond čítal 489 knih.

V dalších letech sídlila knihovna v několika víceméně provizorních prostorách. V období let 1990 – 2010 byla stěhována pětkrát, až nakonec pro ni byly vyčleněny prostory v budově „staré školy“ z roku 1910. Ta díky dotaci z Operačního programu životního prostředí prošla rozsáhlou rekonstrukcí – budova byla zateplena a vyměněna okna. Za finančního přispění Jihomoravského kraje se v přízemí propojily dvě bývalé třídy s šatnou, čímž vznikl dostatečný prostor pro knihovnu včetně internetového

centra. Souběžně byla vybudována bezbariérová rampa pro pohybově hendikepované.

V roce 2011 obdržela obec Ratíškovice v rámci projektu „Obecní knihovna – svět informací pro všechny“ prostřednictvím Místní akční skupiny Kyjovské Slovácko v pohybu ze Státního zemědělského intervenčního fondu finanční dotaci na obnovu interiéru knihovny. V propojeném přízemním prostoru byla provedena rekonstrukce podlah, vnitřních omítek, stropů – byly nainstalovány nové kazetové podhledy s vestavěnými osvětlovacími tělesy. Staré kovové regály na knihy byly nahrazeny novým nábytkem, vznikl důležitý dětský koutek, pohodlné posezení v podobě dvou sedacích souprav, dostatek studijních míst u nových stolů.

Zútulnění knihovny bylo podtrženo i vybudováním vyvýšeného pódia s posezením a knihovnou odborné literatury z oblasti dějin umění, architektury a společenských věd, která byla zakoupena v rámci této dotace v hodnotě padesáti tisíc Kč.

Internetové centrum má po rekonstrukci celkem pět stanic pro veřejný internet a jednu stanicí pro online katalog. Tři počítače spolu s kopírovací technikou byly pořízeny z výše jmenované dotace, zbývající čtyři (včetně počítače na výpůjčním pultu) z dotace VÍSK 3 v roce 2009 a 2011. Vstup do internetového centra knihovny je bezplatný a centrum je využíváno v nadměrné míře po celou provozní dobu knihovny, především pak mládeží, během letních měsíců i turisty.

V současné době (statistika 2010) má knihovna 323 registrovaných čtenářů, 5 600 návštěvníků, 11 090 svazků, odebírá 12 periodik a uskutečnilo se 9 250 výpůjček. Paní knihovnice Marie Škorpíková pracuje na plný úvazek,

provozní doba je přizpůsobena pracujícím – denně mimo středu do 17 hodin, v pátek do 19 hodin, aby si i studenti vracějící se ze škol mohli opatřit potřebnou literaturu.

Knihovna se stala nedílnou součástí společenského života obce. Ratíškovická veřejnost, od nejmenších přes maminky na rodičovské dovolené až po seniory, si novou knihovnu, zdá se, oblíbila. Svědčí o tom rostoucí počet nově zaregistrovaných čtenářů, a také návštěvníků pořádaných akcí.

Již dvakrát zde proběhla beseda se spisovatelkou, ratíškovickou rodačkou, Nadou Horákovou a ve třech sledech autorské čtení Petry Braunové. V říjnu proběhla cestovatelská beseda s Jiřím Márou. Oblíbené jsou počítačové šestihodinové minikurzy pro seniory – začátečníky, které vede knihovnice (již třetí běh) a také semináře o důchodové reformě.

Činnost knihovny je cíleně zaměřena i na děti a mládež. Každoročně zde probíhá první seznámení s knihovnou pro děti mateřských škol a žáčky prvních tříd základní školy. Knihovna si je vědoma, jak je důležité podporovat dětské čtenářství, proto se zapojila do projektu „Už jsem čtenář – knížka pro prvňáčka“, která je zakončena vždy na konci školního roku slavnostním pasováním dětí na čtenáře (každý prvňáček dostane knižní novinku a čestný průkaz do knihovny). Na začátku roku při první návštěvě knihovny děti zase obdrží čtenářský deníček „Škola naruby“, který vybízí ke společnému čtení rodičů a dětí.

Knihovnu navštěvují pravidelně i žáci vyšších tříd, rády přicházejí i děti ze školní družiny. Pro starší ročníky

školy knihovna pořádá „knihovnické lekce“, při kterých se žáci seznamují s výpůjčními službami – online katalogem, rezervací knih, možnostmi meziknihovních výpůjčních služeb.

Knihovna se též účastní mezinárodní akce pro děti Noc s Andersenem. V letošním roce byla tato romantická akce s četbou a přespáním v prostorách knihovny obohacena o ekologický rozměr – sázení stromků pohádkovníků.

Dobrá nadstandardní spolupráce se školou vyústila v nominaci Obecní knihovny Ratíškovice na cenu Knihovny roku 2011 v kategorii „významný počín v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“, nominace byla udělena za esteticky zdařilou rekonstrukci interiéru, dovybavení centra veřejného internetu a kreativní činnost, především při práci s dětmi.

Stavební úpravy zpřístupňující knihovnu i pohybově hendikepovaným, estetická kultivace interiéru, modernizace počítačového vybavení a kopírovací techniky a obohacení knižního fondu o odbornou literaturu jsou významným předpokladem pro to, aby se obecní knihovna stala knihovnou komunitní, aby se stala otevřeným veřejným zdrojem informací pro místní obyvatele, studenty, hosty, turisty, místem celoživotního vzdělávání občanů všech generací, kultivovaným prostředím literární zábavy a místem setkávání.

Co se dělo v roce 2011 v Centru dětského čtenářství

1. 1. 2011 vstoupilo Centrum dětského čtenářství do třetího roku své činnosti v rámci Knihovny Jiřího Mahena v Brně, příspěvkové organizace. I nadále je naší hlavní činností podpora vztahu dětí k literatuře a rozvoj dětského čtenářství. CDČ pracuje nejen s dětmi, ale svoji činnost zaměřuje i na knihovníky. Pro ně připravujeme řadu odborných seminářů. V letošním roce jsme uspořádali čtyři semináře v rozsahu šesti dnů.

První z těchto seminářů pod názvem **Chceme dětem číst 3** byl dvoudenní. První den se věnoval Polsku, konkrétně tedy knihovně v polské Poznani, Bibliotéce Raczyńskich, kterou představil její ředitel pan Wojciech Spaliński, společně s paní Annou Kozłowskou. Paní Kozłowská hovořila hlavně o aktivitách pro děti. V jejím příspěvku mě velmi zaujalo nedělní čtení pro děti, které je u polských dětí velmi oblíbené.

O tom, co současné polské děti rády čtou, hovořila Bc. M. Janas. Její příspěvek byl velmi zajímavý, především shrnutí toho, co čtou polské děti a jaké znají české knihy pro děti a mládež. První den semináře se ovšem nevěnoval jenom Polsku. Další z přednášejících byla ředitelka Knihovny Jiřího Mahena v Brně Ing. Libuše Nivnická, která nám představila zkušenosti a zajímavosti ze světových knihoven. Na ni pak navázala Bc. Helena Selucká, která prezentovala své zkušenosti ze služební cesty do knihovny ve Štrasburku. V současné době KJM spolupracuje s knihovnou ve Štrasburku na projektu Et Lettera.

Jedním z lektorů druhého dne semináře byl Mgr. Radek Malý, který představil současnou produkci knih pro děti a mládež vydávanou českými nakladateli. Další příspěvky prezentovali studenti Kabinetu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Jednalo se o ukázky studentských projektů na podporu čtení,

kteří studenti tvořili v rámci předmětu Podpora čtenářství.

Druhý ze čtyřech seminářů **Handicapy v literatuře** byl zaměřen na problematiku handicapů a to zejména v souvislosti s literaturou. V dopolední části vystoupila PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D. s příspěvkem věnovaným literatuře pro děti a mládež s tematikou handicapu. Její příspěvky jsou na všech seminářích vždy velice kladně hodnoceny. Lektorky dopolední části představily různé projekty, které se zabývají prací s handicapovanými. Jedním z těchto projektů je např. projekt Ruku v ruce, který je spojen s Knihovnou Jiřího Mahena a který se zaměřuje na integraci handicapovaných dětí. Zajímavým projektem je i Bezbariérová knihovna, který vytváří standard Handicap friendly a orientuje se na všechny druhy handicapů. Závěr semináře patřil jiné formě handicapů a to handicapům, které nás mohou omezovat při naší práci, jako je třeba neznalost autorského zákona.

Třetí v řadě seminářů **Byl pozdní večer...** se věnoval poezii. O tento seminář byl velký zájem hlavně z důvodu náročnosti, kterou většina lidí poezii přisuzuje. Seminář se snažil uchopit pohled na zpracování poezie z více stran. První příspěvek se zabýval poezií v rozhlasu. Tuto formu zpracování poezie představila doc. PhDr. Alena Blažejovská, která je redaktorkou Literárně-dramatické redakce Českého rozhlasu Brno a vyučující v ateliéru Rozhlasové a televizní dramaturgie a scenáristiky na Divadelní fakultě JAMU.

Další příspěvky představily možné způsoby využití poezie při besedách s dětmi. Mohly jsme zhlédnout několik ukázek besed zaměřených na známé básníky. Konkrétně tedy šlo o básníky Jana Skácela, Karla Jaromíra Erbena a Karla Hynka Mácha. Karel Hynek Mácha byl námětem hned několika příspěvků, hlavně

také proto, že v loňském roce se slavilo významné výročí jeho narození.

Poslední seminář letošního roku, ale určitě neméně zajímavý, byl **Literatura pro děti a mládež ve filmu**. Tématem prvního dne semináře byly moderní filmové pohádky a literární předlohy na filmovém plátně. Obsah druhého dne pak tvořily převážně ukázky zajímavých besed s využitím filmové tematiky. Za všechny bych jmenovala besedu o Muzikálové a filmové hudbě nebo besedu o Anne Frankové. Všechny

účastnice byly z tohoto semináře nadšené a žádaly si další opakování.

Troufám si říct, že nemluvím jen sama za sebe, že všechny semináře byly velmi zajímavé a inspirující. Při přípravě seminářů jsme se snažili, aby jednotlivé příspěvky byly pro všechny účastníky přínosné. Já sama jsem se dozvěděla řadu zajímavých informací a zkušeností od ostatních, které bych ráda dál využila při své práci.

Lucmila Mičinová

medailon

Jubileum Václava Renče

18. 11. 1911 – 30. 4. 1973

Václav Renč se narodil 18. listopadu 1911 ve Vodochodech u Roudnice nad Labem (často uváděné chybné datum – 28. 11. – vychází z mylného údaje v matrice). Rodina (otec, původním povoláním zedník, bojoval v 1. světové válce jako legionář v Rusku) se však záhy přestěhovala do Prahy. Po maturitě zde Renč absolvoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, studium filologie a filozofie zakončil v roce 1936 doktorskou prací *Bergsonovo pojetí intelektu a životního vývoje*. V témže roce se oženil s Alenou Sedlákovou. Pracoval jako redaktor (nejprve ve Svazu knihkupců a nakladatelů ČSR a v *Rozhledech*, poté v nakladatelství Novina), profiluje se však rovněž jako kritik, publicista a překladatel.

Renčovy básnické počátky byly ovlivněny Březinou, velký vliv na jeho dílo měl i R. M. Rilke, pěvec hledání ztraceného řádu světa (jeho *Sonety Orfeovi* Renč také přeložil). Prvotinou *Jitření* (1933) vstupuje Václav Renč do literatury jako básník spiritualista, jehož jevová skutečnost zajímá, „jen potud, pokud zrcadlí děje nadzemské, pokud je náповědí a předpovědí. [...] Celý pozemský život je zde jen proto, aby nesl nadstavbu duchovnosti,“ jak charakterizuje F. X. Šalda. Metafyzické směřování, spojené s hluboce prožívaným

katolictvím (k němuž až v dospělosti konvertoval) bude v proměnách provázet celé Renčovo dílo. Šalda u mladého básníka oceňuje „drsnou větrnou vůni“ a „slavný tonus“ soustředěnějších veršů, vytýká mu však občasně upadání do plané rétoričnosti.

Úsilí o ryzí básnickou výpověď a boj s pokušením přílišné květnatosti provází i další Renčovy sbírky třicátých let, *Studánky* (1935), *Sedmíhradskou zem* (1937) a *Vinný lis* (1938). Básník ovšem neúhybně směřuje k větší spontánnosti a sevřenosti a dospívá k formální dokonalosti verše, plynoucího v hladkém zpěvném rytmu a vybroušeném rýmu. Ve *Vinném lisu*, v němž zaznívají obavy z přicházející války, se úžeji přimyká k vlasti a jejím tradicím, a také k ženě, jejíž krystalický obraz je další konstantou Renčovy poezie. Básně, oslavující zem či vzývající jejího patrona, svatého Václava, nabývají monumentálního hymnického charakteru. Poslední lyrickou sbírkou čtyřicátých let jsou *Trojzpěvy* (1940), kruh dvanácti ód. Zastaralý veršový tvar Renč zvládá s formální bravurou a naplňuje jej novým obsahem. Trýznivá úzkost o osud země, obdiv k ženě a niterné tíhnutí k Bohu – to vše spoluutváří podobu sbírky, přes občasnou květnatost básnický uzrálé.

Mezi lety 1943 a 1945 bydlí rodina Václava Renče ve Fryštáku u Zlína. Renč, od roku 1942 spisovatel z povolání, se ve válečném období soustřeďuje zejména na dramatickou tvorbu (připomenout ovšem musíme veršovanou pohádku *Perníková chaloupka* z roku 1944, která má v oblasti moderní poezie pro děti zakladatelský význam). Za jeho nejvýznamnější hry můžeme pokládat drama *Marnotratný syn* (inspirované středověkým dramatem), *Císařův mim* a *Barbora Celská*, připravovaná později jako *Černý milenec*.

Nastudování *Marnotratného syna* z roku 1940 v režii Jiřího Frejky bylo cenzurou zakázáno den před premiérou, na pražském jevišti se krátce objevilo pouze v provedení piseckých ochotníků (1941). *Císařův mim*, asi nejznámější Renčova hra, je inspirována dramatem Lope de Vegy, avšak barokní text, roztržštěný, nedotazný a na moderním jevišti nehratelný, představil Renč ve vlastní osobité básnické dilo, sevřené po stránce myšlenkové i dramatické stavby. *Císařův mim* měl premiéru 12. února 1944 v Národním divadle (režie Jiří Frejka, výtvarníkem představení byl Jiří Trnka, v hlavní roli Eduard Kohout) a byl okamžitě přivítán kritikou i publikem s nadšením a označován za největší divadelní událost sezony. Příběh o prvokřesťanském herci Genesiovi se stal ve válečné době otevřeným protestem proti diktátorské zvůli a poselstvím o právu na svobodu, o převaze vnitřní pravdy nad vnější mocí. Úspěšnému představení učinil předčasný konec zákaz divadel. Den před ním, 31. srpna, měla v Kladně generálku Renčova *Barbora Celská*, na divadelní prkna se už tedy nedostala, vychází v roce 1944 pouze knižně.

V poválečném období Václav Renč zůstává u divadla: v sezoně 1945–46 působí jako dramaturg olomouckého divadla, poté jako režisér a dramaturg brněnského činohry. 14. února 1948 má v brněnském Národním divadle premiéru *Černý milenec*, drama vzniklé zpracováním *Barbory Celské*. Nejde o hru historickou (přestože je děj soustředěn kolem historické postavy, manželky císaře Zikmunda), ale o moderní duchovní drama, které si pokládá – podobně jako Renčova dramata předchozí – věčné otázky po podstatě lidského bytí. Hra byla očekávána se značným zájmem a vyzdvižena

pochvalnými recenzemi nejširšího spektra kritiků. Je oceňována stavba příběhu a jeho dramatická síla, sugestivita vyhrocených scén i působivost básnického slova, plynulý, zvukový volný verš. Václav Renč je nazýván nadějí české dramatické tvorby, dokonce jedním z vrcholů moderního českého dramatu.

Únorový převrat však učiní jeho úspěchům rázný konec. Renč je z divadla propuštěn a živí se pouze příležitostnými pracemi. V tíživé atmosféře počátku padesátých let píše *České žalmy* (vznikly v roce 1950, poprvé vyšly až v roce 1989 v Římě). V sedmi rozsáhlých básních-žalmech vyslovuje básník hrůzu ze světa, jenž dospěl na hranici zkázy. Z propasti zla a marnosti vidí jedinou cestu v Bohu, k němuž volá o záchranu a sliťování. Verš se odpoutává od snadné zpěvnosti, zahušťuje se a soustřeďuje k myšlence. Monumentální patos i tematika sbírky připomene Zahradnickovu skladbu *Znamení moci*, vyrostlou ze stejného času.

21. května 1951 byl Václav Renč zatčen. Z procesu s katolickou inteligencí (v němž byli obžalováni např. Jan Zahradníček, Václav Prokůpek, Josef Knap, Bedřich Fučík, Zdeněk Kalista a mnozí další) byl na poslední chvíli vyňat a společně s básníkem Josefem Kostohryzem přiřazen k vykonstruovanému procesu s tzv. Zelenou internacionálou. Přibližně rok po zatčení je odsouzen k 25 letům žaláře. Manželka s dětmi (syn Ivan se narodil v r. 1937, dcera Zuzana v r. 1943, nejmladší Václav až po otcově zatčení, v r. 1952) je poslána do pohraničí, nakonec však nachází útulek u P. Ladislava Simajchla na faře v Kloboukách u Brna. Renč je vězněn ve Znojmě, v Brně, v Litoměřicích, v Praze na Pankráci, mezi lety 1952 a 1960 v nechvalně proslulém Leopoldově, pak ve Valdicích a opět na Pankráci. V nesmírně tvrdých podmínkách vznikají tři mariánské skladby: *Popelka nazaretská*, *Loretánské světlo* a *Pražská legenda*. Ve vězení bylo přísně zakázáno psát (sešit na poznámky měl Renč jen na krátkou dobu), každé nalezené zapsané slovo se platilo dnem samovazby, v níž byl Renč častým „hostem“ – a básně tedy mohl „zapisovat“ pouze do paměti své a svých spoluvězňů, výjimečně se je podařilo zapsat na cigaretové papírky. Po nejrůznějších cestách tak verše putovaly mezi vězni, až za žalární zdi. *Popelka nazaretská*, kterou Renč považoval za skladbu

„darovanou“ a úmyslně ji po návratu domů už nekorigoval, je životopisem Panny Marie. Barokizující, záměrně oproštěné a přesně rytmované verše se záhy zapsaly do širokého čtenářského povědomí (dle svědectví byla *Popelka* známa mimo vězení už dva roky před básnickovým propuštěním) a stala se Renčovým dílem snad nejproslulejším. *Loretánské světlo*, hymnické básně vytvořené na půdorysu loretánské litanie, jsou oproti tomu formálně i myšlenkově náročnými meditacemi. *Pražská legenda* pak tematizuje životní cestu Franty Sauera, hlavního iniciátora stržení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v roce 1918. Vedle rozsáhlých skladeb však vznikla i řada intimních básní, které nejenže podávají svědectví o těžkém údělu vězně, ale překonávají také dosavadní úskalí Renčovy lyrické tvorby. Verše dosahují maximální sdělnosti a vnitřní pravdivosti, oproštěného výrazu. Bolestně dozrálý básníkův pohled se obrací k samému nitru věcí. Úpělňivá touha po životě, láska k ženě, bilancování dosavadního života, momentky z vězeňské každodennosti a nade vším hluboce prožitá pokora a nezlomná víra v Boha, to jsou hlavní témata básní, o nichž Bedřich Fučík napsal, že „samý o sobě váží za celé dílo“.

Velká amnestie v roce 1960 Renče minula. Podle spolupovězně Josefa Hoška s ním tehdy sehráli v Leopoldově několikadenní propouštěcí scénu – a na poslední chvíli mu řekli, že propuštěn nebude. Byla to odplata za to, že Renč na otázku, jestli věří v Boha, odpověděl ano – nebyl tedy řádně převychován. Z vězení se tak dostal až po amnestii na jaře 1962, kdy byl 10. května propuštěn na podmínku. Vrátil se s podlomeným zdravím, usilovně se však pustil do práce. Zásluhou ředitele divadla Vítka zakotvil nejprve v Olomouci, kde se stal dramaturgem operety Divadla Oldřicha Stibora, v roce 1967 se

pak vrátil do Brna. Píše nové verše a hry, drobné prózy, loutkové hry, píše a překládá operní libreta, překládá a adaptuje dramata. *Setkání s Minotaurem* (1969) je první sbírkou po nedobrovolném odmítnutí a obsahuje autorovu lyriku z let 1963–1967. Václav Renč si v ní

„ohmatával“ nové možnosti, nové cesty poezie, která se přirozeně během jeho věznění umělecky rozvíjela – považoval ji však sám za určité vybočení ze své tvorby. *Skřivani věž* (1970) je autorským výběrem z let 1941–1962, obsahuje také oddíl vězeňských básní Bez ozvěny. Z vlastní dramatické tvorby je nejznámější *Královské vraždění* (1966), vzniklé úplným přepracováním rozhlasové hry Miloše Rejnuše.

Závěrečné období života a tvorby Václava Renče je naplněno také rozsáhlou prací překladatelskou, které se ovšem autor věnoval po celý život. Renč překládal verše i dramata především z němčiny, francouzštiny, italštiny, angličtiny a polštiny. Na seznamu jeho překladů figuruje např. Rilke, Goethe, Norwid, Mickiewicz, Maeterlinck, Maritain, Coleridge, Wilde nebo Petrarca, z dramatiků Shakespeare (13 her), Schiller (4 hry), dále opět Wilde, Goethe, Hauptmann, Hebbel, Molière, Benelli, Hardt, Goldoni, Ibsen, Dürrenmatt, Gribojedov a mnozí další. Za mimořádně zdařilé jsou rovněž považovány jeho překlady a adaptace antických her (Sofokla, Euripida, Seneky, Aristofana a Aischyla). Od roku 1962 až do Renčovy předčasné smrti však vycházejí knižně pouze dramata dvě, ostatních nejméně devět připravovaných vydání je zakázáno.

Politický šroub se s příchodem sedmdesátých let opět utahuje. Renčovi jsou zamítnuty nejen cesty do zahraničí, ale i pobyt v domově spisovatelů v Horním Smokovci. Smlouvy na jeho knihy jsou rušeny, rovněž divadla ztrácejí o spolupráci zájem, neboť Renč je „katalogický autor“. Z veřejných knihoven jsou vyřazena jeho díla. Také poslední sbírka, *Přesýpací hodiny*, připravená

k vydání v Československém spisovateli na konec roku 1970 či začátek roku příštího, už nesmí vyjít. Jde přitom o jedno z jeho nejsilnějších děl, knihu krystalického výrazu i myšlenky.

Václav Renč zemřel v Brně 30. dubna 1973. Jeho – oficiálními organizacemi záměrně ignorovaný – pohřeb s obrovskou účastí se stal malou manifestací proti nesvobodě. Je pohřben v Brně-Řečkovících.

Rehabilitován byl Renč teprve 26. 11. 1990. Po listopadové revoluci se jeho dílo po krůčcích vrací ke čtenářům. Edice *Popelky nazaretské, Perníkové chaloupky, Loretánského světla*, některých překladů, výborů a dalších děl završilo vydání *Vybraných spisů* (2 díly s názvy *Vrstvení achátů* a *S anděly si nelze*

připíjet vydalo v roce 2000 nakladatelství Trinitas ve spolupráci s Křesťanskou akademií, text k vydání připravila Luisa Nováková, redigoval, vybral a uspořádal Jaroslav Novák).

Ke stému výročí básníkovy narození, které si letos připomínáme, vyšly zatím tři publikace: *Tušívá rozpomnění*, Renčův překlad jezerních básníků (Jitro, 2010), první samostatné vydání sbírky *Přesýpací hodiny* (Karmelitánské nakladatelství, 2011) a výbor z Renčových milostných veršů *Ve spleti větví čtu tvá ramena* (Trinitas ve spolupráci s Křesťanskou akademií, 2011). Alespoň v malém splácení dluh, který k básníku, dramatikovi a překladateli Václavu Renčovi česká kultura stále ještě má.

Ester Nováková

konference/akce

O ekologickém zemědělství, migraci či islámu mohou lidé diskutovat v brněnské knihovně NaZemi

NaZemi – společnost pro fair trade prosazuje globální rozvojové vzdělávání do škol i mimo ně, zasazuje se o zodpovědnost firem v oblasti jejich dodavatelského řetězce a propaguje fair trade jako účinnou podporu chudým pěstitelům a řemeslníkům z rozvojových zemí. Do 1. dubna 2011 existovala pod názvem Společnost pro Fair Trade.

Uživí ekologické zemědělství 9 miliard lidí? Kdo je „nedobrovolným migrantem“ a kdo „uprchlíkem“? Tyto a další otázky nabídnou listopadové a prosincové večery v brněnské knihovně Centra globálního rozvojového vzdělávání NaZemi.

Témata, o nichž lidé běžně ve veřejném prostoru nediskutují, a chuť mladých amatérských expertů

dále rozvíjet náměty ze svých diplomových prací. Tyto dva důvody vedly vedoucí knihovny Centra globálního rozvojového vzdělávání Kristýnu Hrubanovou k zorganizování jakési obdoby bytových seminářů. Jmenují se Večery v knihovně aneb blogy „amatérských expertů“. Směr, kudy se budou přednášky ubírat, mohou ovlivňovat sami posluchači svými otázkami a vlastními postřehy.

„V průběhu večera si mohou návštěvníci půjčit knihy, DVD a další materiály týkající se problematiky fair trade, globálního rozvojového vzdělávání či odpovědné spotřeby. Knihovna společnosti NaZemi obsahuje už více než tisíc titulů s touto problematikou. Často se jedná o tituly, které nejsou běžně k dispozici,“ doplnila Kristýna Hrubanová z Centra globálního rozvojového vzdělávání NaZemi. Obvyklá otvírací doba knihovny je

úterý a čtvrtek od 14,00 do 17,00 hodin, po individuální domluvě kdykoliv.

Večery začínají v 19,00 hodin na Kounicově 42, v sídle společnosti NaZemi v prvním patře. S jejich pokračováním počítá společnost NaZemi i v roce 2012. Program bude průběžně uveřejňován v aktualitách na webových stránkách společnosti NaZemi – **www.nazemi.cz**.

První ze série neformálních přednášek „amatérských expertů“ proběhla již ve středu 19. října a sešli se na ní lidé nejrůznějšího zaměření. Panovala takřka rodinná atmosféra, kterou zpříjemňovaly jablka, domácí mošt či fairtradová káva. Přednášející Zuzana Kostřicová, autorka diplomové práce Ekologické zemědělství v rozvojových zemích, si kladla otázku: Mohlo by ekologické zemědělství „uživit svět“? „*Pravděpodobně ano, pokud by byla zajištěna výrazně lepší distribuce potravin, a především pokud by výrazně klesla spotřeba živočišných produktů. Realnost splnění těchto předpokladů zůstává otevřenou otázkou, nicméně výrazné rozšíření ekologického zemědělství by rozhodně potravinovou suverenitu v chudých zemích neohrozilo, spíše naopak*“, uvedla v průběhu večera Kostřicová.

PROGRAM VEČERŮ V KNIHOVNĚ NAZEMI

Čtvrtek 24. listopadu 2011: Katarína Šrámková – Nedobrovolní environmentální migranti v mezinárodním prostředí

Počet lidí zasažených přírodními katastrofami se podle Červeného kříže během posledního desetiletí ztrojnásobil (na 2 miliardy). Tento počet přitom představuje pětinašobek lidí zasáhnutých ozbrojenými konflikty za posledních deset let. Deset milionů nedobrovolných migrantů zůstává bez statutu „uprchlík“. Z jakého důvodu? Kdo je „nedobrovolným migrantem“ a kdo „uprchlíkem“? Proč na tom záleží? A co člověk, který je nucený opustit svůj domov v důsledku zničeného životního prostředí? Garantuje mu mezinárodní společenství a jeho instituce nějakou ochranu?

Úterý 13. prosince 2011: Adam Čajka – Konflikty o zdroje

Je pravdivé tvrzení, že ekonomický růst společnosti vede k tomu, že si může dovolit ekologická opatření a stává se

tak více udržitelnou? Jaké zdroje potřebuje náš sektor služeb?

Důvody, proč vznikají konflikty, se nazývají rizikové faktory. Mezi ně patří např. politická, náboženská či etnická příslušnost. Může být takovým faktorem životní prostředí? Na světě se stále častěji objevují konflikty o zdroje, ať už se jedná o lokální spory o stavbu přehrady nebo jaderné elektrárny či mezinárodní války. Jaké je spojení mezi fungováním světové ekonomiky a ozbrojenými konflikty o zdroje?

Konflikty vznikají na místech těžby nerostných zdrojů nebo odkládání odpadů. Máme s tím něco společného i my?

Středa 11. ledna 2012: Lenka Sobotová – Slumy: problém nebo řešení

Snižování městské chudoby v rozvojových i rozvíjejících se zemích po celém světě představuje jednu z palčivých výzev pro 21. století. Dosavadní snahy mezinárodních organizací i vlád efektivně čelit rostoucímu počtu obyvatel slumů – městských chudinských čtvrtí či komunit – stále selhávají. Má tento problém řešení? Mohou samotné slumy a jejich rozvoj tvořit část řešení boje s městskou chudobou? Realitu slumů je třeba vnímat

komplexně, abychom na tyto otázky dokázali alespoň z části odpovědět.

Čtvrtek 16. února 2012: Jana Křištoforyová – Islám a feminismus = islámský feminismus?

Jana Křištoforyová se bude v průběhu večera věnovat tématům týkajících se ideálů rovnosti pohlaví a spravedlnosti v islámu. Bude si všímat konkrétních akcí muslimských žen a lokálních hnutí v různých částech světa, které se snaží tyto ideály prosazovat. Diskutovat se bude především o otázkách: Jaké možnosti čtení koránu nabízejí feministické autorky? Jaké jsou současné pohledy muslimek inspirovaných feminismem na oblékání, rodinné právo, postavení a úlohu žen ve veřejném prostoru? Kdo jsou muslimky, které vedou společné modlitby a vzděláním usilují o kvalifikaci „šejka“? Jaké jsou reakce z různých muslimských komunit na světě včetně té české? Jak je možné interpretovat korán v duchu prosazování rovnosti pohlaví? Může hlavní posvátný text – korán – sloužit jako inspirace pro prosazování rovnosti a pro feminismus jako hnutí, které usiluje o změnu?

Gabriela Štěpánková

Pracovní jednání sekce SDRUK IVU

Záměry sekce

Sekce Informačního vzdělávání IVU, odborná sekce SDRUK, byla založena v roce 2009 (tištěná Duha 2/2010, s. 2-7, <http://duha.mzk.cz/archiv/22010>). Od té doby řeší intenzivně otázky spojené s inovací, možná lépe řečeno, se základními změnami v zajišťování informačního vzdělávání uživatelů veřejných knihoven. Každý rok se konají dvě pracovní setkání (dvoudenní) a odborný seminář. V těchto letech (2009 – 2011) se IVU zaměřila především na malé a mladé uživatele, tedy děti od mateřských škol, žáky základních škol a studenty středních škol. Výhledově

je ambicí sekce zajištění moderního, efektivního a kvalitního informačního vzdělávání i uživatelů střední a starší generace ve veřejných knihovnách. Jistě ale uznáte, že prioritou jsou mladí čtenáři. Záleží na tom, jak naučíme děti číst, vnímat obsah textů a mít schopnosti a dovednosti najít informace. Tento informační cyklus pokračuje schopností dětí, žáků a studentů, spojit si to, co už poznali, s informací novou, kvalitativně vyšší a vytvořit tak pro sebe další přínosné a potřebné znalosti, rozšiřovat a zkvalitňovat úroveň svého vzdělání, svých intelektuálních schopností. Je to zcela nezastupitelné pro další vzdělávání, studium, ale pro celý život.

Poznání stavu v knihovnách

K tomu měl pomoci dotazník, s jehož vyhodnocením jste se mohli seznámit v odborném tisku (tištěná Duha 2/2010, s. 11 – 13, <http://duha.mzk.cz/archiv/22010>). V rámci vyhodnocení dotazníku již pokračují další kroky a směřování sekce. Jde především o vzdělávání knihovníků, umožnění výměny zkušeností a dobrých výsledků knihoven v rámci krajů, dále i na úrovni celostátní. Psali jsme o zkušenostech z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, kde se konají jednodenní semináře zprostředkující knihovně ukázky a prezentace práce některých vybraných knihoven. Podrobný seminář se konal v roce 2010 i v Moravské zemské knihovně, kde prezentovaly zkušenosti pracovnice z oddělení pro děti v Knihovně Jiřího Mahena, v Městské knihovně v Hodoníně i v Krajské Knihovně Františka Bartoše ve Zlíně.

Rok 2011 v činnosti IVU SDRUK

V prvním pololetí se konal ve dnech 12. a 13. dubna 2011 odborný seminář ve Studijní a vědecké knihovně

v Hradci Králové (tištěná Duha 1-2/2011, s. 36-37, <http://duha.mzk.cz/archiv/22011>).

Ve druhém pololetí 2. a 3. listopadu 2011 dvoudenní pracovní jednání sekce v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně. O tomto jednání vám přinášíme podrobnější zprávu a informaci o tom, co vlastně členové IVU konkrétně v této době dělají a jaké mají plány.

Začneme od začátku. Jednání bylo zahájeno exkurzí do moderní, velmi zajímavé a atraktivní knihovny Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (<http://www.knihovna.utb.cz>). Už jméno architektky Ludmily Jiříčné, která budovu knihovny projektovala, říká téměř vše. Prosklená, prostorná, vzdušná a na první pohled přívětivá budova pro uživatele, kteří se v ní pohybují zcela uvolněně a samozřejmě. Stěny z příjemných luxferů, výstava fotografií, prostředí vhodné pro studium, ale i pro získání kulturního zážitku, krátké zamyšlení nebo posezení se známým. Prioritní je samozřejmě naplnění těchto prostor, knihovnické a informační služby knihovny. To bylo to podstatné, s čím se účastníci exkurze seznamovali a co jim vysvětlovala vedoucí služeb Irena Sovadinová. Ukázala například i individuální studovny, v rámci služeb seznámila

Interiéry knihovny Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Jednání sekce IVU v hudebním oddělení Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně

i s možnostmi elektronického dodávání dokumentů prostřednictvím databáze Ingenta Connect, upozornila na databáze, které lze najít na stránkách portálu XERXES (<http://portal.knihovna.utb.cz>). Členové IVU, zaměření na informační vzdělávání, měli dotazy na portál informační výchovy na UTB ve Zlíně IVA, na který se lze podívat na adrese <http://iva.k.utb.cz>. Jsou zde návody, kurzy, tutoriály.

A následně začalo v příjemném prostředí Krajské knihovny Františka Bartoše, v sálku hudebního oddělení, vlastní jednání. Na zahájení přišla přivítat přítomné ředitelka Zdeňka Friedlová, která nabídla také exkurzi na jednotlivá pracoviště (<http://www.kfbz.cz>). Vlastní jednání vedla předsedkyně IVU Veronika Peslerová. V prvním bloku se shrnulo vše, co sekce za uplynulé období vykonala a zajistila. Přistoupilo se ke kritickému hodnocení, probírání jednotlivých seminářů, co bylo dobré, co je třeba změnit. Byly zde předloženy ještě k prohlédnutí postery, které IVU v samostatném bloku uvedla na konferenci Knihovny současnosti v Českých Budějovicích. Členové si v diskusi ujasnili, pro koho sekce pracuje, pro

jaké uživatele. Shodli se na důležitosti zkvalitnit informační vzdělávání a podporu informační gramotnosti jednotlivých věkových skupin až do úrovně studentů středních škol. O vysokoškolské studenty se systematicky starají vysokoškolské knihovny a dlouhodobě pracuje na upřesňování standardů a vymezení konkrétních požadavků na informační dovednosti, znalosti a schopnosti studentů vysokých škol odborná sekce AKVŠ IVIG.

Informovali jsme již dříve, že sekce IVU ustavila tři pracovní skupiny. Tyto skupiny řeší moduly informačního vzdělávání, které sekce na počátku své činnosti vymezila. Jedná se o moduly 1. Čtenářství (čtenářská gramotnost) dětí a 1. stupně základních škol, 2. Knihovna – zdroj informací. Modul informačního vzdělávání pro základní školy. 3. Informační zdroje – tištěné, elektronické, audiovizuální. Tato sekce se zabývá požadavky a potřebami studentů středních škol, podporou jejich schopností vyhledávat informace v jiných než tištěných zdrojích, schopností využívat webové stránky knihoven. Jednotlivé moduly odpovídají požadavkům výukových programů, rámcových

vzdělávacích programů (a konkrétních programů jednotlivých škol ŠVP). Tzn., že se IVU snaží propojit činnost a zaměření informačního vzdělávání ve veřejných knihovnách s potřebami škol a jejich výukových programů. Tak, aby byly knihovny schopné dobré profesionální spolupráce a knihovníci se stali platnými a vyhledávanými partnery a pomocníky škol a podíleli se na podpoře výuky.

Jednotlivé skupiny, vedoucí těchto skupin – Helena Selucká, Zuzana Hájková a Jana Leparová, prezentovaly na pracovním setkání zpracované úkoly a na tomto základě bylo dohodnuto další pokračování a zpracování výstupů v konkrétním tvaru tak, aby je bylo možné předložit plněnu na připravovaném semináři v roce 2012.

Odborný seminář se bude konat ve dnech 25. a 26. dubna 2012 v Městské knihovně v Praze. Byl připraven rámec programu, kratší blok teoreticky zaměřených příspěvků, prezentace pracovních skupin, diskuse účastníků a druhý den praktické pracovní workshopy.

Pro další období byla zdůrazněna potřeba vzdělávání knihovníků. Tedy zejména krajské knihovny by v rámci vzdělávání pracovníků knihoven ve svých regionech měly klást důraz na informování o současných náročných požadavcích na informační vzdělávání, a třeba formou zmíněných seminářů zprostředkovávat praktické ukázky a zkušenosti, návody „jak na to“. Důraz byl také položen na vzdělávání a informování metodiků krajských knihoven (těm bude věnována pozornost i na odborném semináři v dubnu). Informovat o připravovaných kvalitativních

změnách v přístupu k informačnímu vzdělávání a zapojit do jejich realizace v knihovnách regionů pracovníky regionálních oddělení krajských i pověřených knihoven je zcela nezbytné. Bez této pomoci by nemohla sekce IVU tyto změny implikovat do práce knihoven.

Závěr

Sekce IVU bude rozšiřovat spolupráci s Klubem dětských knihoven SKIP, s odbornou sekci I VIG a s projektem NAKLIV (Národní klaster informačního vzdělávání).

Informace o sekci IVU lze najít na <http://www.sdruk.cz>.

Nově také na portálu NAKLIV <http://www.nakliv.cz/ivu-sdruk>.

Na následném jednání ředitelů SDRUK bylo rozhodnuto, že sekce IVU, tedy téma informační vzdělávání uživatelů knihoven, bude mít i v roce 2012 na konferenci Knihovny současnosti svou samostatnou sekci (12. září 2012). Sekce IVU, tak jak jsme v současné době již zvyklí, potřebuje mít své logo. Návrhy připraví studenti KISK MU Brno.

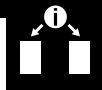
Materiály, zápisy, informace o sekci jsou dostupné. Je tedy možná i zpětná vazba z vaší strany, od knihovníků z různých knihoven. Členové sekce rádi přijmou návrhy, náměty, zkušenosti z praxe.

Jana Nejezchlebová

Jana Leparová

Beseda s hendikepovanými dětmi v dětském oddělení KFBZ

Digitalizace starých a vzácných tisků v Národní knihovně společností Google

Koncem roku 2010 uzavřela Národní knihovna smlouvu se společností Google týkající se digitalizace fondu starých tisků uložených v oddělení rukopisů a starých tisků NK a dále digitalizace části sbírek uložených ve Slovanské knihovně. Celkem společnost Google na své náklady zdigitalizuje okolo 200 000 svazků tištěných knih z obou jmenovaných sbírek. Jedná se o díla, která nespádají pod autorský zákon, ale patří do oblasti veřejné domény.

Koncem února 2011 se uskutečnila tisková konference, na které Národní knihovna společně se společností Google poprvé informovala veřejnost o svém záměru. Národní knihovna se tak stala osmnáctou evropskou a pátou národní knihovnou (*Itálie, Holandsko, Velká Británie, Rakousko Česko*), jejíž vybraná díla společnost Google digitalizací uchová a následně zpřístupní ve službě Knihy Google (<http://books.google.cz/>).

V této souvislosti je třeba zmínit, že Národní knihovna v dohledné době nebude mít dostatek finančních prostředků na rychlou digitalizaci uvedených částí svých sbírek; např. projekt digitalizace ze strukturálních fondů je zaměřen na novodobou bohemikální literaturu vydanou po roce 1800. Digitalizace sbírek Národní knihovny prostřednictvím Google je naopak zaměřena převážně na tištěnou produkci 16., 17. a 18. století, tedy na oblast, kde byla digitalizace zatím zcela nedostačující. Význam sbírky starých tisků v Národní knihovně (vydaných do roku 1800) obsahově zcela přesahuje národní rámec. Rozsahem a významem je fond srovnatelný se sbírkami význačných evropských knihoven.

Do projektu se zapojila rovněž Slovanská knihovna. Z jejích fondů byly do programu vybrány zejména unikátní ucelené sbírky dokumentů nebohemikální proveniencí vydaných v průběhu 19. století. Převažují knihy v ruštině, polštině a jihoslovanských jazycích.

Digitalizace těchto dokumentů je důležitá mimo jiné proto, že řada z nich je nedostupná nejen ve světových knihovnách, ale dokonce i v zemích svého vzniku. Platí to například u zmíněných polských knih, jejichž převážná část se v polských knihovnách nenachází, neboť byly zničeny během druhé světové války.

Světové knihovny mají o spolupráci s Google velký zájem, neboť se jim nabízí jedinečná šance co nejrychleji ochránit a zpřístupnit svůj fond. Nicméně samy musí vykonat řadu činností spojených s přípravou knih na digitalizaci. Tyto práce se v jednotlivých knihovnách liší v závislosti na míře zpracování fondů dané knihovny a dále na konkrétní podobě fyzického stavu jejich knihovního fondu.

Přestože Google financuje samotný proces digitalizace a každé partnerské knihovně dodá detailně propracovanou metodiku přípravných prací tak říkajíc na klíč, neznamená to, že knihovnám se ulehčí od práce. Na jejich straně totiž leží tíha přípravných a koordinačních prací. Přípravné práce v NK jsou velmi rozsáhlé a jejich koordinace je značně náročná.

Pro NK to konkrétně znamená zkoordinovat rámcový výčet těchto činností:

- katalogizaci knih
- konzervování a restaurování knih
- oceňování knih pro pojištění
- zajištění administrativy s vývozem knih
- expedici knih
- předávání elektronických katalogových záznamů společnosti Google po síti
- konečný výběr knih k digitalizaci
- sofistikované předání jednotlivých fyzických várek knih Google
- zpětné přebírání knih od Google a zařazení do fondu
- přebírání obrazových a textových dokumentů od Google

- zařazení digitálních dokumentů do elektronických zdrojů poskytovaných Národní knihovnou

Pro zajištění uvedených činností vznikl v Národní knihovně tým pracovníků, kteří odpovídají za jejich plnění a koordinaci, tak aby činnosti na sebe plynule navazovaly a nedocházelo k časovým ztrátám. Národní knihovna rovněž získala od Ministerstva kultury finanční dotaci na katalogizaci, konzervování knih a také na materiál nezbytný pro provedení konzervátorských zásahů a na vybavení externích pracovišť pro katalogizátory a restaurátory.

Vraťme se teď k některým z výčtu přípravných prací. Některé z těchto činností provádí NK zcela standardně, avšak v souvislosti s připravovanou digitalizací je nutné, provádět je v mnohem větším rozsahu, než na jaký stačí kapacita pracovníků oddělení rukopisů a starých tisků, Slovanské knihovny i ostatních útvarů NK (restaurátoři, systémoví knihovníci, IT odborníci).

Začněme u **katalogizace**. Zde je nárůst prací velmi markantní. Přispívá k tomu především fakt, že Národní knihovna doposud nemá svůj historický fond v úplnosti zkatalogizovaný v elektronické podobě. Vzhledem k tomu, že během šesti let bude nutno zkatalogizovat nejméně 150 000 svazků starých tisků, znamená to, že tempo katalogizace musí být velmi rychlé. Záznamy tudíž musejí být pouze minimální (tj. nikoliv exemplářové) a způsob zpracování co nejjednodušší. Formátem katalogizace je MARC 21 a záznamy budou použity jak pro elektronický katalog starých tisků (báze STT), tak pro Souborný katalog.

Slovanská knihovna sice disponuje elektronickými katalogizačními záznamy všech vybraných dokumentů, řeší však řadu otázek vzniklých díky specifčnosti svého fondu (například kvůli snazšímu vyhledání knih v projektu „Knihy Google“ jsou do elektronického záznamu knih vydaných v cyrilici přidávány popisné údaje v původním písmu).

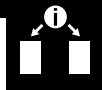
Po katalogizaci následuje **příprava knih** na digitalizaci **ze strany restaurátorů**. Úkolem restaurátorů je zajištění takového fyzického stavu knihovních fondů, aby bylo možné digitalizovat knihy bez rizika poškození. Společnost Google předem stanovila parametry,

v jakém fyzickém stavu je možné knihy digitalizovat a připravila podrobný manuál popisu těchto parametrů.

Prvním krokem je tedy provedení průzkumu fyzického stavu fondu, na jehož základě jsou knihy rozděleny do několika kategorií. Inspiraci k tomuto postupu jsme získali v Národní knihovně ve Vídni (Österreichische Nationalbibliothek). Nejprve jsou prováděny preventivní ambulantní zásahy, které mají především zajišťující (stabilizující) charakter. Ty umožní bezpečnou manipulaci s objektem. Zajišťující opravy spočívají především v mechanickém čištění, přichycení odpadávajících částí knižní vazby a v knižním bloku a ve fixování míst, které se při manipulaci nejvíce poškozuji. Z výsledků práce restaurátorů za první tři měsíce vyplývá, že přibližně deset procent knih musí být převezeno na specializované restaurátorské pracoviště, kde jsou prováděny restaurátorské zásahy za použití speciálních restaurátorských přístrojů a zařízení. Takový zásah si vyžádá několik hodin až dnů. Kvůli špatnému fyzickému stavu (především nemožnost bezpečného otevření knihy při digitalizaci atd.) musí být nejvíce poškozené knihy vyjmuty z fondu a budou digitalizovány až po rozsáhlém restaurátorském zásahu v Oddělení restaurování v dalších letech řešení projektu. Součástí průzkumu a restaurování historických knihovních fondů je i tvorba průzkumových formulářů (zkrácený condition report), kde je popsán stav knihy, poškození, případně je doplněn o fotodokumentaci. Tyto reporty ke knihám jsou nezbytné pro budoucí převážení knih na digitalizační pracoviště Google a následnou kontrolu stavu digitalizované knihy po návratu do Národní knihovny.

Pracovníci Odboru ochrany knihovních fondů také kontrolují mikrobiologickou aktivitu knih. Pokud je pozorováno napadení a testy aktivitu nepotvrdí, restaurátoři označí knihu jako biologicky neaktivní, aby nedošlo pracovníky společnosti Google k vyřazení knihy. Toto opatření má zabránit případnému znečištění digitalizační techniky a kontaminaci ostatních digitalizovaných knih.

Tento projekt sice zpomalí restaurátorské procesy v Oddělení restaurování, většina pracovníků a většina pracovních činností bude muset být po dobu projektu soustředěna na přípravu knih k digitalizaci společností

Google. Průzkum fondů a následné restaurátorské zásahy na knihách provádějí restaurátoři externisté, bez jejich přispění by nebylo možné takové množství knih prozkoumat a připravit k digitalizaci. Díky tomuto projektu se nám podaří systematicky zkontrolovat fyzický stav velké části fondu Národní knihovny v relativně krátkém časovém úseku a provést preventivní opatření do budoucna. Tato část fondů (Historické fondy a Slovanská knihovna) bude stabilizována a díky ambulantním a restaurátorským zásahům výrazně zpomalíme nebo zastavíme další degradační procesy.

Další oblastí, kde práce přesahuje kapacitu činností pro NK, je **oblast předávání dat** (elektronických záznamů) z NK Googlu. Problémem, který řešily i jiné evropské knihovny, je požadavek Googlu na vybavení každého titulu čárovým kódem, protože v digitálním prostředí musí mít každý titul korelát v samostatném záznamu. V knihovnách, které užívají čárový kód na úrovni knihovních jednotek a nikoliv jednotek popisných, vyvstává v případě konvolutů (ve fondu oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny velmi četných) nutnost doplnit čárovými kódy jednotlivé přívazky, což je značně náročný úkol jak po stránce technického řešení, tak v rámci knihovního systému, který v případě Národní knihovny není na toto užití čárových kódů nastaven.

Svá specifika má i **výběr knih** pro digitalizaci, který je limitován čtyřmi hlavními filtry:

- nadměrná i příliš malá velikost knihy
- špatný fyzický stav
- příliš vysoká cena knihy
- informační obsah knihy v závislosti na tom, co již Google zdigitalizoval.

Rozsáhlá je i **administrativa spojená s vývozem knih do zahraničí**. Obvyklý postup při vydávání osvědčení k vývozu je časově velmi náročný, neboť předpokládá vystavit vývozní osvědčení pro každou jednotlivou knihu ve čtyřech stejnopisech, což je v množství cca 200 000 svazků téměř neproveditelné. S ohledem na tuto skutečnost jsme po dohodě s Ministerstvem kultury využili možnosti, kterou nabízí zákon č.71/ 1994 Sb., o prodeji a vývozu

předmětů kulturní povahy, vytvořit hromadné seznamy knih, a tím zredukovat počet nutných osvědčení na uchopitelnou míru.

Přebírání digitálních obrazů a elektronických plných textů od Google je další činností, která bude pro NK znamenat nutnost vytvoření strukturovaného repozitáře, odkud budou tyto dokumenty jednak kopírovány do CDÚ k trvalému uložení, jednak prostřednictvím Manuscriptoria a Krameria zpřístupňovány koncovému uživateli. Uvažujeme i o prolínování na databázi starých tisků. To předpokládá perzistentní identifikaci jednotlivých dokumentů v repozitáři.

Vlastní zpřístupnění představuje integrování digitálních dokumentů do zdrojů NK, tzn. do digitálních knihoven Manuscriptorium a Kramerius a dále do báze starých tisků a do báze Slovanské knihovny. V případě integrace do Manuscriptoria bude nutno konvertovat záznamy z MARC 21 (MARC XML) do interního formátu Manuscriptoria a učinit z nich součást komplexního digitálního dokumentu obsahujícího obraz, resp. plný text. V případě báze starých tisků bude nutno vytvořit hyperlink ze záznamu na příslušný digitální dokument.

Činnosti, které jsou zde nastíněny, začaly být prakticky prováděny od dubna letošního roku, kdy Národní knihovna získala od Ministerstva kultury finanční dotaci na jejich provedení. Nástin těchto prací není úplný, protože některé činnosti přijdou logicky na řadu až v následujících letech.

Digitalizací knih a jejich zpřístupněním na internetu se odborné veřejnosti, studentům i laické veřejnosti na celém světě otevírá unikátní cesta ke vzácným tištěným dokumentům, ke kterým by se jinak velmi těžko dostali. Digitalizace obou sbírek Národní knihovny přispěje k dlouhodobé ochraně světového písemného kulturního dědictví. Velký přínos spolupráce s Googlem pro Národní knihovnu bude spočívat kromě digitalizace v tom, že knihovna bude mít zkatalogizovaný fond starých tisků, provedenou pasportizaci fyzického stavu obou knihovních sbírek a část z nich opravenou.

Miroslava Hejnová

Odborná knihovna o. s. LORM

Občanské sdružení LORM – Společnost pro hluchoslepy, které ve svém pražském Poradenském centru ve Zborovské ulici 62 na Újezdě má pro veřejnost přístupnou odbornou knihovnu, už dvacet let pomáhá lidem s hluchoslepotou.

Sdružení LORM je zde na prvním místě pro své hluchoslepy klienty, kterým poskytuje odborné ambulantní a terénní sociální služby. V současných šesti Poradenských centrech v Praze, Liberci, Jindřichově Hradci, Hradci Králové, Brně a Ostravě prostřednictvím svých terénních sociálních pracovníků nabízí sociální rehabilitaci, výuku komunikace, prostorové orientace a samostatného pohybu s červenobílou holí, sebeobsluhu, průvodcovské, předčitatelské služby, tlumočnické služby a mnohé další. Cílem služeb je připravit klienta vést samostatný, plnohodnotný a důstojný život ve svém přirozeném prostředí. Služby jsou určeny osobám s duálním smyslovým postižením zraku a sluchu různého stupně v rámci celé České republiky.

Kromě odborných sociálních služeb provozuje sdružení LORM jako doplňkovou službu odbornou knihovnu. Knihovna obsahuje tituly, které se ve sdružení podařilo za dobu své existence nashromáždit, a představuje dnes jedinečný soubor informací o hluchoslepotě v České republice. Aktuálně čítá 793 titulů zaměřených na hluchoslepotu a problematiku postižení zraku a sluchu.

HŮL PRO ŽIVOT

LORM
SPOLČNOST PRO HLUCHOSLEPY
 SOCIETY FOR THE DEAFBLIND

**NE VŽDY OSUD DIRIGUJE
 ŽIVOT V RYTMY VALČÍKU.
 TĚM, KTERÝM NEBYLO
 DOPŘÁNO ZRAKU ANI
 SLUCHU, NAMÍSTO TAKTOVKY
 ŽIVOT ŘÍDÍ ČERVENOBÍLÁ HŮL.**

Je to jejich hůl pro život.

Pomáhejte hluchoslepým s námi
 odesláním dárcovské sms ve tvaru
DMS LORM na číslo **87 777**
 sbírkový účet: **43-8709380297/0100**

www.lorm.cz

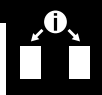
Cena DMS je 30 Kč, o.s. LORM obdělá 27 Kč. Více na www.darcovskasms.cz.

Komu je knihovna určena?

Knihovna slouží jako významný informační zdroj pro odborníky, zájemce z řad studentů speciální pedagogiky či jiných příbuzných oborů i laické veřejnosti. Z velké části knihovnu využívají členové, pracovníci i dobrovolníci sdružení LORM, knihovna je zpřístupněna i osobám se zrakovým postižením a hluchoslepotou.

Fond digitálních knih

V průběhu let 2008–2009 proběhla digitalizace vybraných titulů, které byly z tištěné knižní předlohy převedeny do elektronické podoby – tzv. digitální knihy.

Registrovaní členové si mohou do digitální podoby převedený titul přečíst pomocí počítače, jenž je softwarově patřičně vybaven, ať už hlasovým či hmatovým výstupem nebo zvětšovacími programy s hlasovou výbavou. Knihovna obsahující digitální dokumenty se řídí § 38 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a je zpřístupněna výhradně osobám s hluchoslepotou a s těžkým postižením zraku. Na základě registrace je uživateli přiděleno přihlašovací jméno a heslo, které mu umožní vstup do digitální knihovny a půjčování knih. Knihy digitální knihovny jsou zasílány elektronicky e-mailem nebo na nosičích CD poštou. Uživatel se registrací zavazuje, že digitální knihy bude využívat výhradně pro svou potřebu a nebude je dále žádným způsobem šířit, kopírovat či jiným způsobem poskytovat dalším osobám. Služby digitální knihovny jsou poskytovány bezplatně.

Online prohlížení

Jaké konkrétní tituly knihovna obsahuje si lze dohledat podle názvu nebo autora v databázi online zpřístupněné na webových stránkách <http://www.lorm.cz/cs/knihovna/detail.php>. Samotné zapůjčení probíhá v Poradenském centru o.s. LORM v Praze ve Zborovské ul. 62 na Praze 5 – Újezdě v poradní den, tj. pondělí od 9 do 17 hodin. Na základě domluvy je možné i v ostatní dny.

Jak se zaregistrovat?

Registraci je možné provést prostřednictvím online formuláře na webových stránkách <http://www.lorm.cz/cs/knihovna/registrace.php>. Uživatelem knihovny se může stát každý občan i cizí státní příslušník (trvale nebo přechodně žijící na území ČR) od 15 let na základě vyplnění registrace a zaplacení čtenářského poplatku 50 Kč. Poplatek opravňuje uživatele užívat služby knihovny po dobu 365 dnů

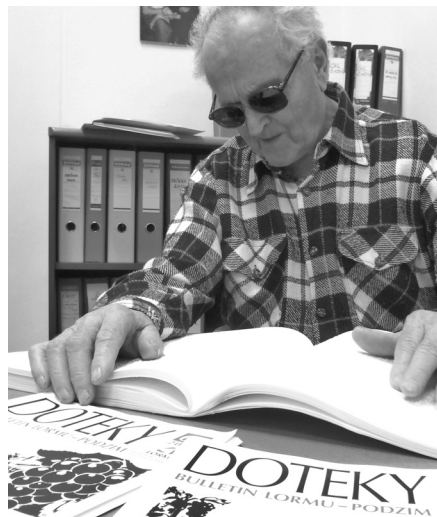
od data registrace. Podrobné informace k registraci včetně podmínek zapůjčení jsou uvedeny v Knihovním řádu pod odkazem <http://www.lorm.cz/cs/knihovna/knihovni-rad.php>.

Kontakt

- Odborná knihovna o.s. LORM, Zborovská 62, Praha 5 – Újezd
- Online prohlížení, registrace, výpůjční řád: <http://www.lorm.cz/cs/knihovna/>
- Kontaktní osoba: Ing. Lenka Sellnerová, knihovna@lorm.cz, mobilní tel: 777 764 194, tel/fax: 257 325 478.

Hluchoslepým lidem při chůzi pomáhá červenobílá hůl. K novým zážitkům můžete hluchoslepým spolu s námi pomoci i vy. Odešlete dárcovskou SMS ve tvaru DMS LORM na číslo 87 777. Cena DMS je 30 Kč, o.s. LORM obdrží 27 Kč, více na <http://www.darcovskasms.cz>.

Petra Zimermanová

Časopis Doteky, vydává LORM ve zvětšeném černotisku, Braillově písmu i jako zvukovou nahrávku ve formátu mp3.

Bezbariérová knihovna – cesta od vize ke standardu

Knihovny jsou dle zákona povinny poskytovat své služby všem bez rozdílu. To znamená i zdravotně znevýhodněným. Někdy je nutné z tohoto důvodu trochu upravit poskytovanou službu, někdy nabídnout zcela novou, jindy stačí jinak označit regály nebo přestavět webové stránky. Jak však poznat, co má skutečně smysl a zda opravdu provedené opatření usnadní přístup k informacím dané cílové skupině?

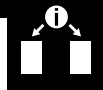
Jak to vše začalo

Na jeden podzimní víkend roku 2010 se sjeli studenti navazujícího magisterského studia do Křižanova, aby se zde na pár dní uzavřeli před světem a seznámili se

se základy projektového managementu, ale hlavně, aby našli téma – projekt, kterým se budou minimálně v příštím roce zabývat.

Z brainstormingů a po postupném upřesňování vznikl projekt s názvem Bezbariérová.knihovna.cz. Hlavní myšlenkou při vzniku projektu byl pocit chybějících relevantních informací o dané problematice, pocit, že rady k tématu nejsou snadno dostupné na jednom místě, že stále existuje mnoho mýtů o tom, jak služby zdravotně znevýhodněným poskytovat a že bychom chtěli usnadnit knihovnám cestu k uživatelům se specifickými potřebami a uživatelům cestu ke knihovnám. Vzhledem k náročnosti byl projekt cílen na tyto čtyři následující skupiny: sluchově, zrakově, tělesně a mentálně znevýhodnění. Za cíle projektu bylo v první fázi

stanoveno vytvoření portálu, kde by se shromažďovaly informace o této problematice, uspořádání vzdělávacích seminářů pro knihovníky a vytvoření standardu bezbariérovosti knihoven. Projekt finančně i autoritně zaštil Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU v Brně, neméně důležitou byla podpora Knihovny Jiřího Mahena v Brně (dále KJM), Knihovny města Plzně (KMP), Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a projektů BiblioHelp a Ctenarství.knihovna.cz.

Realizace

Než přistoupíme k podrobnějšímu rozepsání jednotlivých bodů projektu, bude účelné se seznámit s těmi, kdo za projektem stojí.

První koordinátorkou projektu byla Markéta Babirádová, v současnosti se věnuje hlavně správě webu. Nynější koordinátorkou týmu je Zdena Rousková, pracující v knihovně ve Svitavách, jejíž další hlavní náplní je PR projektu. Další členkou je Helena Selucká, vedoucí Dětské knihovny KJM, která se zabývá standardem HandicapFriendly, čtvrtou v týmu je Eva Klučinová z KMP, která se v projektu zaměřuje na pořádání seminářů. Všichni z projektu v současnosti také studují druhý ročník navazujícího magisterského studia Informačních studií a knihovnictví na FF MU v Brně.

Ale nyní již ke konkrétním praktickým vyústěním a tedy k tomu, co Bezbarierová.knihovna.cz nabízí knihovnám.

Portál

Určitou bránu k problematice i k projektu by měl tvořit portál na adrese <http://bezbarierova.knihovna.cz>, náhled jeho titulní strany vidíte na obrázku.

Samotný web je rozdělen do několika oddílů, v nichž najdete informace o jednotlivých zdravotních handicapech, informace o proběhlých i plánovaných seminářích, články odborníků i uživatelů, kteří mají zkušenosti s touto problematikou, seznam literatury vztahující se k tématu, diskuzní fórum i aktuality z celé

republiky a samozřejmě část věnovanou standardu HandicapFriendly. Portál je neustále aktualizován a jeho cílem je přinášet jasné a přehledné informace a umožnit tak knihovníkům získat na jednom místě základní orientaci v problematice zdravotně znevýhodněných.

Semináře

Druhým z našich cílů bylo kromě teoretických znalostí zajistit knihovníkům také nějaké praktické zkušenosti v komunikaci s uživateli se specifickými potřebami, v praktickém seznámení s jejich potřebami a tipy z knihoven, které se již úspěšně v této oblasti profilují.

Proto jsme ve spolupráci z KMP a KJM uspořádali na jaře 2011 dva celodenní certifikované semináře s názvem Knihovny bez bariér (jeden se konal v Plzni a druhý v Brně), které byly koncipovány tak, aby účastníci seznámili nejen s teoretickými základy práce a komunikace s lidmi se znevýhodněním, ale i praktickými ukázkami zajímavých projektů knihoven a besedami s lidmi s handicapem. Konkrétní programy i jednotlivé prezentace ze seminářů najdete také na našich stránkách, v záložce Semináře. Program jednotlivých dnů se mírně lišil, z ohlasů po seminářích vyplynulo, že knihovníci podobné vzdělávací aktivity oceňují a uvítají i další pokračování v těchto praktických školeních. Proto jsme knihovnám nabídli možnost uspořádat v jejich prostorách seminář šitý dané knihovně na míru a zaměřený na její konkrétní potřeby. Aktuálně je plánován únorový kurz v Národní knihovně.

Standard

Posledním, avšak asi tím nejnáročnějším výstupem projektu je vytvoření standardu Handicap Friendly, jeho zavedení do knihoven a mezi širokou veřejnost a také vypracování podrobné metodiky, která by pomohla knihovnám standardu dosáhnout a nabíдела by i alternativní cesty, jak určitý bod standardu splnit.

Pro vytvoření standardu vznikla následující pracovní skupina, tvořená knihovníky a odborníky z praxe, kteří se zaměřují na práci s handicapovanými uživateli: Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Radek Pavlíček – Tyflocentrum Brno, Hana Lacinová – Krajská knihovna Vysočiny, Mgr. Pavlína Březinová – Stacionář Gaudium, Mgr. Petra Kurková, PhD. – Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP, Mgr. Eva Cerniňáková – Knihovna Vyšší sociálně pedagogické a teologické školy Jabok, Mgr. Jiří Stodola – Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky MU. Nově se ke spolupráci připojila i Ing. Antonovičová, odbornice na bezbariérovost staveb. Dále vzniklo logo HandicapFriendly, které by v budoucnu mělo sloužit jako určitá značka toho, že knihovna splňuje standard bezbariérovosti. Logo je koncipováno variabilně, aby knihovny mohly získat i jeho část, vztahující se k danému handicapu. V současné době probíhají poslední úpravy na konečné verzi textu standardu a práce na vytvoření metodiky, aby již v příštím roce mohly knihovny s touto metodikou pracovat a snažit se získat logo HandicapFriendly.

O aktuálním dění se snažíme informovat nejen na našich stránkách, ale i na našem profilu na Facebooku <http://www.facebook.com/bezbarierovaknihovna>.

Budoucnost

Jak již bylo na začátku uvedeno, projekt Bezbarierova.knihovna.cz vznikl a vzniká pod záštitou Kabinetu informačních studií a knihovnictví FF MU v Brně. Kabinet dává svým projektům impuls a podporu do začátku a pomáhá je nastartovat a ukotvit v odborném světě. Do budoucna by však každý projekt měl být udržitelný i bez finanční podpory Kabinetu. Vzhledem ke kladným odezvám z knihovnické veřejnosti vidíme budoucnost projektu Bezbarierova.knihovna.cz jako samostatné odborné sekce SKIPu. V současné chvíli je podána žádost, kterou by měla posuzovat listopadová valná hromada. Problematika bezbariérovosti knihoven a služeb pro uživatele se specifickými potřebami by tak byla dále rozvíjena a logo HandicapFriendly by se stalo ještě serióznější značkou, což by knihovnám pomohlo nejen v přístupu k uživatelům, ale jistě i ve vztahu ke zřizovatelům a následně v přístupu k financím.

V plánech do budoucna je také rozšíření problematiky na další skupiny uživatelů se specifickými potřebami tak, aby projekt pomohl knihovnám skutečně naplňovat jejich povinnost i poslání poskytovat služby všem bez rozdílu.

Pro získání jakýchkoliv bližších a aktuálních informací, stejně jako s konkrétními dotazy, nabídkami spolupráce či požadavky na uspořádání seminářů, se kdykoliv obračejte na kontakty uvedené v závěru článku.

bezbarierova@knihovna.cz

<http://bezbarierova.knihovna.cz>

<http://cs-cz.facebook.com/bezbarierovaknihovna>

Eva Klučínová

**bezbarierova.
knihovna.cz**

Technické ústředí knihoven

Technické ústředí knihoven vzniklo v roce 1970 jako samostatná veřejně prospěšná instituce zřízená ministerstvem kultury. Toto speciální pracoviště Státní knihovny ČSSR v Praze pod názvem Technické služby knihovným vybudoval dr. Kamil Groh (vedoucí kabinetu knihovnictví Státní knihovny ČSSR). Pobočku zabývající se distribucí širokého sortimentu knihovnických pomůcek a tiskopisů pro knihovny nejen na Moravě se sídlem ve Slavkově u Brna dlouhá léta vedl dr. Miloš Papírník.

V tomto období bylo toto pracoviště pro knihovny velmi důležité. Zajišťovalo standardizované knihovnické tiskopisy, tabule s označením knihovny, nápisy i pro vnitřní orientaci v knihovnách a jejich fondech, nejrůznější typy rozřadovačů do fondu a plexisklových stojánek pro výstavy knižních novinek, fólii na balení knih a další potřebné pomůcky a materiály. Knihovny si je tak mohly objednávat jednotlivě i pro své regiony za výhodnou cenu.

Od ledna 1993 převzala slavkovské pracoviště pod názvem Technické ústředí knihoven do své péče Moravská zemská knihovna v Brně. Pracoviště postupně upravovalo a měnilo sortiment nabídky podle nových potřeb knihoven a poskytovalo služby především malým knihovnám. Např. se zvýšil odběr laminovacích fólií, samolepících etiket na čárové kódy, fólie na balení knih, byly zajišťovány stolky pod počítače, knižní regály, vozíky, stupátka.

Na druhé straně se projevoval stále menší zájem o knihovnické tiskopisy.

Od roku 1999 se TÚK také podílí na zajišťování projektu Česká knihovna. Tento projekt, finančně dotovaný ministerstvem kultury, je zaměřen na podporu vydávání a distribuci uměleckých, avšak komerčně problematických děl české literatury, české ilustrované beletrie pro děti a mládež, děl literární vědy, kritiky a věd příbuzných pro veřejné profesionální a vybrané vysokoškolské knihovny.

Pro zjednodušení projektu, který probíhá ve dvou kolech (první etapa se týká nakladatelů – cca 50, druhá etapa knihoven – cca 650) byly v roce 2007 všechny činnosti související s jeho realizací soustředěny do Technického ústředí knihoven.

V návaznosti na změny v organizaci Moravské zemské knihovny dochází ke změně v činnosti Technického ústředí knihoven. Od roku 2012 omezuje spektrum svých služeb pouze na zajištění projektu Česká knihovna. Nadále bude působit jako úsek Česká knihovna Moravské zemské knihovny, na který se budou moci knihovny obracet se svými požadavky týkajícími se zmíněného projektu.

Knihovnické pomůcky a další knihovnický materiál si budou moci knihovny objednávat u firmy Ceiba s.r.o.

Jana Nejezchlebová

Gaude cor meum aneb 70. výročí založení Hudební knihovny MZK

„Gaude cor meum“ – takto radostně začíná třetí část Mozartova moteta Venti, fulgura, procelae, jehož rukopisný opis byl nalezen při zpracování fondu v poválečných letech v tehdejší hudební úseku Universitní knihovny. Řadí se k těm zajímavým hudebninám, kterými se může současná Hudební knihovna Moravské

zemské knihovny v Brně pochlubit. V letošním roce vzpomínáme 70. výročí založení tohoto odborného hudebního pracoviště. Za dobu působení prošlo pod rukama katalogizátorů velké množství hudebnin a zvukových dokumentů, které postupem doby poskytl badatelům, studentům i veřejnosti větší

možnosti nejen ke studiu, interpretaci, ale i poslouchu. V návaznosti na odbornou práci významných předchůdců (Leoše Firkušného, Karla Vetterla, Zdeňka Zouhara, Vladimíra Telce, Jarmily Trojanové a dalších) byl v současné době zpřístupněn v širším záběru zvláště nejstarší fond hudebnin – staré hudební tisky a rukopisy (6,5 tisíc). Tyto hudebniny byly zpracovány v rámci výzkumného projektu „Historické fondy MZK“, který probíhal společně s oddělením starých tisků a rukopisů. Zpracování dokumentů do elektronického katalogu Aleph umožnilo komfortnější vícehlediskové vyhledávání. Zvláště významné bylo důslednější zpracování fondu hudebnin z bývalé Winikerovy půjčovny, založené v roce 1841 v Brně. V letošním roce projevila zájem o rukopisný fond centrální redakce RISM ve Frankfurtu nad Mohanem (Répertoire International des Sources Musicales), která koordinuje práci spolupracovníků asi ve 32 zemích světa. Moravská zemská knihovna odeslala kolem 1600 rukopisů od 2. pol. 17. stol. po současnost. Z programu Aleph budou tyto záznamy převedeny do programu Kallisto. V Moravské zemské knihovně byl vytvořen v kódovaných tvarech v modulu katalogizace nově tzv. hudební incipit (vstupní téma hudebního díla). Zatím je přístupný pouze v tomto modulu, ale vytváří se také možnost provazby a notového zobrazení v online katalogu pro čtenáře.

Nové možnosti se otevřely i v katalogizaci nového přírůstku hudebnin, kdy se po vzájemné dohodě s Vědeckou knihovnou v Olomouci a Národní knihovnou v Praze začalo se sdílenou katalogizací v souladu s pravidly AACR2.

V důsledku bohatého notového fondu (kolem 100 tisíc hudebnin) je prováděna retrokonverze, neboť ne všechny hudebniny jsou již přístupné v online katalogu. Hudebniny jsou zasílány také do Souborného katalogu České republiky, který soustřeďuje ve své bázi údaje o dokumentech v českých knihovnách a institucích.

Proměny zaznamenala Hudební knihovna i v oblasti služeb. V rámci humanitní studovny byl vytvořen Hudební koutek, ve kterém byla zpřístupněna hudební příručka a hudební časopisy. Dále jsou k dispozici dvě poslechová místa a digitální klávesový nástroj

Keyboard. Zájemci z řad registrovaných uživatelů mohou využívat také zajímavé hudební databáze včetně vzdálených přístupů – Oxford music online (elektronický výkladový slovník v oblasti hudby) a Naxos music library (databáze nahrávek klasické i populární hudby).

K dalším činnostem Hudební knihovny patří pořádání odborných přednášek významných hudebních osobností či proškolení pracovníků hudebních knihoven. Spolupráce byla navázána i s vysokými školami hudebního směru. Pravidelná setkání přímo v prostorách knihovny umožňují studentům nahlédnout do zajímavého fondu hudebnin, především starých tisků či rukopisů, způsobu katalogizace a vyhledávání v online katalogu.

Za dobu svého sedmdesátiletého působení se hudební knihovna několikrát stěhovala. Teprve v roce 2009 se natrvalo usadila v prostorách nové budovy Moravské zemské knihovny na Kounicově ulici. Čtenáři tak využívají služeb pod jednou střechou.

Zapsali se do historie hudebního oddělení...

Samostatné hudební oddělení Universitní knihovny v Brně vzniklo s příchodem **prof. Zdeňka Zouhara** v roce 1953. Hudební skladatel, pedagog, muzikolog a sbormistr navázal na práci svých předchůdců – zvláště dr. Leoše Firkušného a dr. Karla Vetterla. Činnost hudebního oddělení rozvíjel nejen ve zpracování a doplňování hudebního fondu, ale i v oblasti bibliografické, rešeršní, informační, metodické a propagační. Hudební veřejnost seznamoval s bohatým fondem díky publikacím, soupisům a personálním bibliografiím – např. *Bohuslav Martinů – sborník vzpomínek a studií* (1957), *František Vincenc Kramář* (1959), *Skladatel Jan Kunc* (1960), *Jan Ladislav Dusík* (1960). K významným počínům patřilo i pořádání veřejných koncertů a hudebních pořadů. Zastoupení byli zvláště čeští a moravští skladatelé – Pavel Křížkovský, Theodor Schaefer, Zdeněk Blažek, Jan Kunc, Vitězlava Kaprálová a skladatelé mladé generace, především brněnské. Velký podíl měl i na propagaci díla Bohuslava Martinů, který byl v té době u nás zapovězeným autorem. V letech 1954-55 uspořádal tři

večery a v letech 1955–56 sedm večerů ze života a díla B. Martinů.

Pro tento cyklus byl navržen první plakát s portrétem Martinů od Zdeňka Skřivana. V roce 1957 pořídil prof. Zouhar pro hudební oddělení bustu tohoto skladatele od první české sochařky Karly Vobišové-Žákové. Dnes je součástí Hudebního koutku v humanitní studovně Moravské zemské knihovny v Brně.

V Universitní knihovně působil až do roku 1961. V posledních letech jsme se společně setkávali nejen v knihovně, ale také na koncertech, přednáškách a výstavách. Stále se živě zajímal o dění a činnost hudebního oddělení. Vzpomínám na slavnostní vernisáž výstavy *Mozartovy stopy ve fondu Moravské zemské knihovny* 26. ledna 2006 v prostorách nové budovy knihovny, které se zúčastnil jako významný host a bývalý pracovník hudebního oddělení. Svými

vzpomínkami a soukromými archivními materiály pomohl k oživení díla *Motetto „Venti, fulgura, procelae“* od W. A. Mozarta z fondu hudebního oddělení.

Moravská zemská knihovna uchovává a zpřístupňuje Zouharovo bohaté skladatelské dílo, ať už vokální, instrumentální (komorní či symfonické) a práce publikační.

Těšili jsme se na společné setkání, abychom zavzpomínali na dobu, kterou se zapsal do historie hudebního oddělení. Setkání se již neuskutečnilo, odešel 18. listopadu 2011. Prostřednictvím svého působení a díla v hudebním oddělení Universitní knihovny však s námi zůstává nadále. V letošním roce podala Moravská zemská knihovna návrh, aby byla prof. Zdeňku Zouharovi udělena Cena města Brna v oblasti hudby.

Štěpánka Studeníková

recenze

Nejzábavnější povinná literatura pro knihovníky!

Není snad nutno představovat Antonína Přídala poučenému čtenáři – jen připomeňme, že dnešní profesor Divadelní fakulty JAMU byl za svého života rozhlasovým redaktorem, spolupracovníkem významných časopisů (zejména Hosta do domu a Světové literatury), překladatelem prózy, poezie i dramát, scénáristou, editorem a mnohým dalším, čím ho učinil život, někdy příležitost, jindy nutnost. Antonín Přidal je ve věku, kdy je záhodno bilancovat – jedni píší paměti, druzí nás zavalují svými nově zredigovanými spisy, jiní svými spisy nejnovějšími. Přidal však, ač by měl jistě mnoho co k vydání, se střízlivostí pro sebe typickou, literární trh nezavaluje a papírem neplývá. Tím spíše bychom neměli přehlédnout jeho prozatím poslední vydanou knihu s prostým názvem *Potulky knihami*

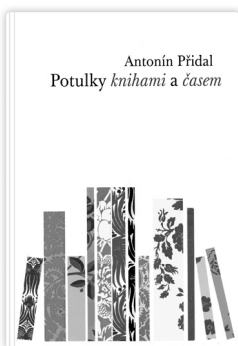
a časem (Barrister and Principal, Brno 2011. 176 s. ISBN 978-80-87474-37-2).

Čtenář, který je zvyklý knihy číst kvůli poučení a užitku, bude asi brzy zmaten – proč proboha nám předkládá ctěný univerzitní profesor úvahu o Shakespearovi, Prokofjevovi a happy endech vedle kapitoly se slibně genderovým názvem „O ženských jazycích“, která je průhledem do jazyka klevetivých, uštěpačných a vůbec podezřelých ženštin, pak listuje Sušilovým kompendiem lidových písní, připomene Leo Rostena a stvoří mu prostřednictvím románového profesora Parkhilla portrét i nekrolog, jinde se zas zabývá bizarnostmi rakousko-uherských učebnic řeči české, vojákou korespondencí, kouzlem hádanek, přísloví a mnohým dalším. A pak je další přísná otázka: co to má být u všech všudy za žánr?

Eseje prý to být nechtějí, píše sám autor v úvodu, na kritický vědecký text je to příliš literární, na fejetony je to dlouhé, tematicky až příliš rozmanité, způsobem výkladu zcela podezřelý (čtený profesor se někdy drží tématu, jindy se dostane od Shakespeara k osudům Prokofjevovy ženy, případně misí úvahy o nálezech v alpských ledovcích s historickými studiemi o bojích na italské frontě za první světové války).

Nezbývá nám než kapitulovat – přiznávám, že radostně kapitulovat, přestat knihu úzkoporse poměřovat pragmatickými účely i žánrovými pravidly, a prostě přiznat, že to, co Přidalova kniha přináší, je zcela něco jiného: je to občerstvující kniha osobního a osobitého rozvažování nad mnohobarevným materiálem literárního, jazykového a kulturního dědictví naší civilizace, kniha, která nemá jiné ambice, než skromně nabídnout drobné postřehy, delší i kratší úvahy, bez velkého úsilí stát se zásadním „esejem“. Leč právě tato skromnost a střízlivost, s nimiž Přidal bloumá rozličnými knižními svazky a jako by jen mimochodem trousí své postřehy, nenápadnost uvažování, které se tváří jako pouhá série případných poznámek na okraji cizích textů, činí dílo navýsost potěšlivým čtením.

Je to kniha, která nesnáší čtenáře zbrklého a hltavého, nechce být studována, prostudována a odložena. Je to kniha, která se nenechá číst ve spěchu a nenechá se přečíst celá najednou – je nutno číst ji jen tak, pro radost, každý den kousek, kapitolku, jednu úvahu a dost. Šetřit si ji jako vzácné koření, kterým vskutku je.

Mluvím-li o lehkosti knihy, musím na druhou stranu dodat, že ve všem tom pobaveném rozvažování není nouze o existenciální momenty. Přidal je ale z cudných a střízlivých autorů, kteří se úzkostlivě bojí falešných slov i slov velkých – oč působivější jsou pak mezi vším tím (zdánlivě tak snadným) probíráním literárních krás i obskurností drobné průkmity smrtelných obav. Jde tedy dokonce – navzdory tomu, že se tím nechce chlubit – o knihu bilanční, psanou mužem, který již ví své a mnohé o životě.

Mohl bych tu přidávat další a další neobratné postřehy o Přidalových postřezích, závěrem však upozorním na jeden – pro knihovníky obzvlášť zásadní – rys těchto *Potulek*. . .

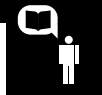
Kniha se, jak autor připomíná v úvodu, opírá o jeho literární pořady, cykly jakýchsi rozhlasových magazínů *Potulky knihami a minulostí* a *Potulky knihami a časem*. Když si uvědomíme, kolik toho v rozhlase kdysi zaznělo, tušíme, že by autor mohl říci víc – podlehneme-li kouzlu jeho distingovaného rozvažování, toužíme, aby více napsal – ovšem nezbývá nám, než respektovat jeho rozhodnutí držet se vlastně zpátky. Přidal v úvodu připomíná, že upravoval, přepisoval a škrtnal – jako celek tak kniha nejen těší, baví a fascinuje, ale nakonec vyzývá k pokračování, vyzývá k vlastnímu putování knihami a časem, k vlastnímu objevování. Tento rys, vedle všech radostných objevů, které nám Antonín Přidal „servíruje“, je ale rysem nejzásadnějším, skrze nějž – doufám – mohou další a jiní podlehnout kouzlu čtení, objevit potěšení ze soukromého tápání labyrinty knih a knihoven.

David Drozd

Když typograf umí psát

Martin Pecina patří k výrazným osobnostem české knižní úpravy a bez rozpaků jej můžeme řadit mezi ty nejlepší. Ostatně výsledky soutěže Nejkrásnější česká kniha to dokládají. V posledním ročníku získal hned

dvě přední příčky. Tu první za úpravu vlastní básnické sbírky *Perverše* (2010), tu druhou za úpravu *Díla Jana Balabána*, konkrétně za svazek *Povídky*. Obě také ilustroval a obě vyšly v nakladatelství Host, se kterým

spolupracuje od roku 2005 a kde dal tvář mnoha dalším knihám. Nespolutracuje však pouze s tímto nakladatelstvím, upravil také třeba publikace pro Archiv města Brna.

Krom schopnosti dát knihám zajímavou tvář umí o nich samých a jejich úpravě i zajímavě psát. Jeho příspěvky věnované typografii a knižní úpravě mohou čtenáři již delší dobu číst v časopisech Host a Typo, případně na jeho blogu. Nyní dal autor těmto textům, které přepracoval a rozšířil, knižní podobu. Pod názvem *Knihy a typografie* (Brno: Barrister and Principal, 2011. 176 s. ISBN 978-80-7294-393-7) vyšly jako pětistý svazek nakladatelství Host.

Pro pravidelné autorovy čtenáře nebude tedy obsah knihy žádným překvapením, neboť gró zůstalo zachováno. Není to žádná výtká, pouze konstatování. Důležité je, že jsou texty nyní pohromadě a vydány jako jeden svazek, neboť v této oblasti vychází minimum původních publikací. Kromě prakticky zaměřené *Praktické typografie* Pavla Kočičky a Filipa Blažka, popřípadě *Typografického manuálu* Vladimíra Berana a kolektivu a několika dalších méně známých příruček, jsou zde z posledních let vlastně již jen podobně pojaté *Typografické eseje* Františka Štorma.

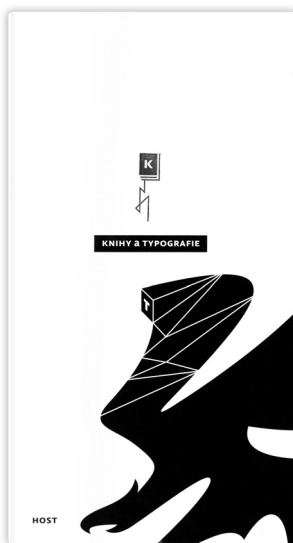
Obsah je členěn do tří samostatných částí věnovaných knize jako fenoménu, knižní grafice a knižnímu písmu. Od obecných témat autor postupuje k tématům konkrétním. Autor kombinuje esejistický přístup s klasickým výkladem, od textů přístupných široké veřejnosti až po odborná pojednání. Byť se kniha tváří jako celek, v některých případech je přece jen patrné, že se jedná o texty psané pro různé příležitosti. V důsledku tak před čtenáře předstupuje v několika rolích. Celek se tím poněkud tříští. Občasná jazyková stylizace do archaizujícího hávu sice již tak nějak a Pecinovi patří, ale někdy je samoúčelná. Kromě témat obvyklých

a očekávaných (kniha, úprava, výběr písma a kombinace, ilustrace, sazba) je přítomná i kapitola věnovaná elektronickým knihám. Pokud si dobře uvědomuji, tak se jedná pravděpodobně o první odbornou publikaci u nás, která se tohoto fenoménu dotýká. S novými technologiemi se objevují nové problémy a sazba se musí přizpůsobovat nejen jednotlivým formátům, ale i konkrétním typům čteček různých výrobců.

Martin Pecina je zkušený knižní úpravce, za kterého dostatečně hovoří odvedená práce. Jeho tvorba však působí konzistentně a uměřeně, zpravidla v souladu s obsahem, který podtrhuje. Kdo zná produkci nakladatelství Host posledních let, to snad může jen potvrdit. S vědomím historického kontextu a úctou k tradici se však nebojí řekračovat hranice a experimentovat. Až používá nová písma, často českých autorů, a nové papíry. I divu, že si dal záležet i na své knize. Ta je tištěna na ofsetovém papíru dvou odstínů (podle kapitol) a sázena písmem Lapture německého typografa Alberta Kapra, jinak autora na internetu dostupné publikace *Sto a jedna věta ke knižní úpravě*, a novým českým písmem Comenia Sans Tomáše Brousila. Jedná se o příjemnou knihu, kterou lze jen doporučit. Nejenže vhodně doplňuje výše zmíněné praktické publikace

(např. v oblasti mikrotypografie), ale především nabízí osobní pohled na problematiku knižní úpravy. Svazek sám svým provedením potvrzuje dobré řemeslo, které knihy nepovažuje za spotřební zboží, ale za artefakt, který majitele doprovází po desetiletí. V závěru Martin Pecina píše, že na „obrovskou příručku, která obsáhne všechny aspekty knižní typografie“ nemá prozatím dost zkušeností. Těším se na dobu, až tomu tak bude a bude se o ně chtít podělit. Vzhledem k tomu, že odpovědi na některé otázky byly jen naznačeny a s nástupem elektronických knih nové teprve budou položeny, tak prostor zde zůstává.

Pavel Kotrla

Rozhovor s Leou Prchalovou

Ing. Lea Prchalová je absolventkou ekonomické fakulty Vysoké školy báňské (1981). Od roku 1982 pracuje v Moravskoslezské vědecké knihovně (dříve Státní vědecká knihovna v Ostravě). Po nástupu jako samostatná odborná pracovnice, později jako vedoucí oddělení výzkumu a automatizace a od roku 1995 je ředitelkou této knihovny. Lea Prchalová je členkou předsednictva Ústřední knihovnické rady ČR, je členkou Rady SDRUK a členkou SKIP. Od roku 2010 je předsedkyní Sdružení knihoven České republiky.

V roce 2011 jí byla udělena medaile Z. V. Tobolky, jako ocenění její práce pro rozvoj knihovnictví v České republice.

SDRUK

V roce 2010 jste se stala předsedkyní Sdružení knihoven ČR (SDRUK). Jaké jsou Vaše priority (např. ve směřování odborných sekcí, při získávání nových členů atd.)?

Do vedení Sdružení knihoven jsem nastoupila proto, abychom mohli pokračovat v dosavadních úspěšných aktivitách, jichž bylo od založení Sdružení v roce 1992 úctyhodné množství. Priority činnosti jednotlivých sekcí i akcí celého Sdružení se mění v závislosti na vývoji našeho oboru. Na zasedáních Rady SDRUK, která se konají většinou 3x ročně, je probírána náplň vzdělávacích akcí, a aktuální problémy knihoven jsou promítány do činnosti sekcí.

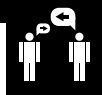
Sekce pro akvizici se na minulém semináři věnovala e–knihám, čtečkám, elektronickým verzím periodik ve vazbě na doplňování knihovního fondu. Evergreenem této sekce je problematika povinných výtisků. Domnívám se, že na poradách příjemců by měla být věnována větší pozornost potřebným legislativním změnám s ohledem na elektronické dokumenty.

Sekce pro bibliografii je pravidelným organizátorem setkání českých, moravských a slovenských bibliografů (bibliografického kolokvia), které se letos uskuteční v Jihlavě.

Nově se sekce musela zabývat situací po ukončení zpracovávání článkové bibliografie v Národní knihovně, kdy jsou do celostátní databáze zasílány pouze záznamy z regionů a kooperujících odborných knihoven. Předpokládám, že se dále bude analyzovat dopad nového modelu založeného na digitalizaci plných textů dříve excerpovaných periodik ve vztahu k rešeršním službám knihoven.

Sekce pro regionální funkce, jejímiž členy jsou krajští metodici a pracovníci Knihovnického institutu NK ČR, zažila vskutku horké léto, kdy reálně hrozilo zastavení státní dotace a odpojování „chudých“ knihoven od internetu. Krajští metodici museli bleskurychle zajistit relevantní podklady pro jednání ministerstva kultury. Proběhlo hektické terénní šetření v městech a obcích zkoumající technické a finanční možnosti internetového připojení knihoven. Záležitost, zdá se, má šťastný konec a státní dotace nynějšího Projektu internetizace knihoven (PIK) bude v modifikované podobě pokračovat. Za priority členů sekce je stále považována práce na webových stránkách knihoven a zapojování do regionálních automatizovaných systémů – zajištění dostupnosti informací o službách a fondech knihoven.

Práce činnosti sekce pro informační vzdělávání uživatelů se během uplynulých dvou let velmi rozkošatila. Ve třech pracovních skupinách jsou připravovány podklady k informačnímu vzdělávání:

čtenářská gramotnost (rozvoj čtenářství, pochopení beletristického i naučného textu, ...),

knihovny – zdroje informací (orientace v knihovnách a informačních institucích, aplikace získaných informací, ...),

informační zdroje – tištěné, elektronické, audiovizuální (vyhledávání prostřednictvím internetu, přehled hodnotných a vhodných databází a práce s nimi, ...).

Sekce pro historické fondy je každoročním pořadatelem konference Problematika historických a vzácných knižních fondů. Průběžně se věnuje pravidlům zpracování historických fondů, zabývá se rovněž jejich digitalizací.

Pokud se týká získávání nových členů, očekávala jsem, že atraktivita pořádaných akcí (které jsou opravdu hojně navštěvovány) bude dostatečným lákadlem ke vstupu do Sdružení. Přehled o připravovaných i konaných akcích je neustále aktualizován na webových stránkách SDRUK www.sdruk.cz, což je část propagace naší činnosti.

Nicméně tato propagace očividně nestačí a Rada SDRUK se bude muset získáváním nových členů systematicky zabývat.

Sdružení knihoven organizuje řadu odborných akcí s celostátní působností (konferenci Knihovny současnosti, konferenci Problematika historických a vzácných knižních fondů, seminář Regionální funkce knihoven). Zůstanou tyto akce zachovány a plánují se v jejich programu či periodicitě nějaké změny (např. konference Knihovny současnosti změnila dlouholeté místo konání)? Jaké jsou Vaše zkušenosti s pořádáním velkých akcí (spolupráce s programovým výborem, organizace takové akce)?

Máme čerstvě po konferenci Knihovny současnosti 2011 a přiznávám, že jsem měla z průběhu tak velké akce opravdu obavy, a to také proto, že jsme přesunuli místo konání. K přípravě jsme proto přistoupili

velmi zodpovědně. Areál kolejí a menz Jihočeské univerzity byl zamluven již v září 2010, rámcový program a představa financování akce byla navržena na zasedání Rady SDRUK v únoru a od té doby začaly v Českých Budějovicích pod taktovkou Jihočeské vědecké knihovny a u nás v Ostravě přípravy, které postupně nabývaly na intenzitě. Programový výbor (ve složení garanti programových bloků, moderátor, sestavovatelka sborníku a já) se sešel jen jednou počátkem dubna v Praze, kde po poměrně živé diskusi došlo ke konsensu nad pojetím programu a tlumočením. Další komunikace pak byla až do setkání v Českých Budějovicích elektronická. Silně stresující byla skutečnost, že jsme ještě v červenci neměli potvrzeny všechny tři zahraniční přednášející, ačkoliv se s nimi v programu přednášek i workshopů počítalo. Spolupráce s jednotlivými členy programového výboru byla tvůrčí, všichni chystali program s velkým nasazením. Co však vnímám velmi negativně, byla nekázeň při dodávání příspěvků do sborníku. Někteří garanti nedodali za daný blok ani jeden příspěvek. A jelikož se jedná o dobrovolnou aktivitu, je letošní rozsah sborníku (nikoliv kvalita) podprůměrný.

Pokud se týká četnosti konání konference, již několik let padají při jednáních Rady SDRUK návrhy na změnu intervalu mezi konferencemi na dvouletý. Jelikož se však nejedná o většinový názor a na konferenci se mne několik kolegů s obavou ptalo, zda „Seč“ příští rok bude, zdá se, že každoroční konání zůstane. Příští rok se chystáme do Pardubic.

Celostátní seminář k regionálním funkcím má převážně jinou cílovou skupinu účastníků – metodiky pověřených knihoven. Zájem o tuto akci neklesá (letos je přihlášeno téměř 160 účastníků), a tak se předpokládá další konání opět po dvou letech. Obecně lze říci, že plánování uvedených a dalších konferencí a seminářů vyplývá ze zájmu účastníků. Je však pravdou, že pro knihovny je jedním z podstatných aspektů účasti výše registračního poplatku. Aby bylo možno držet jeho dostupnou hladinu, je nutno zajišťovat organizaci i program na bázi dobrovolných aktivit členů SDRUK a spolupracovníků. Není asi nutno dodávat, o jak časově náročnou činnost se jedná.

Nastaly i změny ve vedení jednotlivých odborných sekcí SDRUKu?

Ano, nikoliv však na základě direktivního rozhodnutí předsedkyně. Vyplývají z personálních změn ve vedení knihoven a především ochoty a možnosti věnovat se problematice dané sekce.

Sekci pro akvizici vede Ing. Aleš Brožek (Ústí nad Labem), sekci pro bibliografii se dlouhodobě věnuje PhDr. Jiřina Kádnerová (Kladno), sekci pro historické fondy řídí RNDr. Jitka Holásková (Olomouc), v čele sekce pro informační technologie stojíte Vy, sekci pro informační vzdělávání uživatelů velí Mgr. Veronika Peslerová (Havlíčkův Brod) a sekci pro regionální funkce ode mne převzala Mgr. Blanka Konvalinková (Liberec). Dovolím si i při této příležitosti všem šéfům sekcí za jejich přičinlivost a osobní nasazení poděkovat.

Je nějaká aktivita SDRUKu, která by si podle Vás zasloužila větší pozornost/propagaci (typu Slovník českých knihovníků)?

Za nejprestižnější akci považuji konferenci Knihovny současnosti. Na lepší propagaci se však musíme zaměřit u všech aktivit.

MSVK

Moravskoslezský kraj podal projekt na regionální digitalizaci v rámci výzvy Integrovaného operačního programu. Je možné sdělit jeho základní parametry a plánované výstupy?

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě (dále jen MSVK) se stala partnerem kraje v projektu Digitalizace a ukládání dat, který je součástí multiprojektu E-Government Moravskoslezského kraje. V rámci projektu rozčleněného na čtyři části se dvě týkají knihovny. Plánováno je převybavení skromného digitalizačního pracoviště pořízením kvalitního skeneru a navazujících SW a HW nástrojů k digitalizaci. MSVK zvažovala

pořízení robotického skeneru, ale vzhledem k tomu, že připravované dokumenty jsou velmi rozmanité svým charakterem i formátem, zůstane u velkoformátového digitálního manuálního skeneru. Metadata budou nadále vkládána v softwaru Sirius a objekty budou vystavovány v systému Kramerius 4.

Druhá větev projektu se zabývá digitalizací fondů, která by se měla realizovat v roce 2012. K tomu byly vybrány dokumenty z MSVK a následujících paměťových institucí v kraji:

- Archivu města Ostravy,
- Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku,
- Muzea Novojičínska,
- Muzea Těšínska,
- Muzea v Bruntále,
- Ostravského muzea,
- Slezského zemského muzea v Opavě.

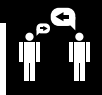
Vytipovaný knihovní fond v objemu cca 300.000 stran bude digitalizován dodavatelsky.

Úloha krajské knihovny spočívá zprvve v eliminaci případných duplicít - prověřováno v Krameriovi, Registru digitalizace, Slezské digitální knihovně, v Internetovém archivu (archive.org) a plánované digitalizaci NK, MZK a VKOL. Další velmi pracnou záležitostí je katalogizace nebo doplnění katalogizačních záznamů vybraných dokumentů, z nichž cca 50 procent titulů z muzeí a archivů nemá standardizovaný katalogizační záznam. MSVK dále zajišťuje přidělení ISSN a čísla národní bibliografie pro registr digitalizace, do něhož je následně záznam zasílán. V případě chybějících čísel periodik či vadných exemplářů se MSVK snaží zapůjčit náhradní publikaci z jiné knihovny.

MSVK se již digitalizací několik let zabývá. Na jaké typy fondů se zaměřuje a s kým knihovna v oblasti digitalizace spolupracuje?

Začátky Digitální knihovny Moravskoslezského kraje spadají do závěru roku 2005.

DK MSK byla definována poměrně široce jako Soubor digitalizovaných či primárně digitálních dokumentů významných z hlediska kulturního, společenského, ekonomického, politického a průmyslového vývoje

obcí, měst i regionálních celků nacházejících se na území dnešního Moravskoslezského kraje.

Kritériem výběru se stal obsah, fyzický stav a četnost výpůjček publikací, přičemž jejich výběr probíhal několika způsoby:

- návrhy MSVK
 - mapováním dokumentů při zpracování retrospektivní regionální bibliografie – zejména na Ostravsku,
 - procházením katalogů knihoven pracovníky digitalizačního pracoviště,
 - metodickou činností v terénu,
- návrhy přímo z muzejních a archivních knihoven.

Do spolupráce jsou zahrnuty výše uvedené instituce, ale jejich výčet jistě není konečný.

Mezi první digitalizované dokumenty patřily nejrůznější adresáře, jejichž opotřebování odpovídalo četným výpůjčkám. Krajská knihovna tak chtěla také vzbudit zájem veřejnosti o nově vznikající digitální knihovnu. Postupně byly vkládány monografie a periodika především z 19. a začátku 20. století a v současnosti je uloženo 35 titulů periodik s 90 066 stranami a 422 monografií s 62 594 stranami. Obsahově jde především o dějiny měst a obcí, dále pak o rozmach hornictví, počátky a rozvoj železáren ve Vítkovicích. Zahrnuta je též např. spolková činnost v obcích a školství.

Pro digitalizaci je nyní vytipováno dalších cca 1 420 000 stran.

MSVK vytvořila velmi zajímavý e-learningový kurz knihovnického minima. Jaký je zájem a praktické zkušenosti s ním? Pokud by měly zájem se do něj zapojit i zájemci z jiných krajů, je to možné a případně za jakých podmínek?

Rozhodnutí připravit tento kurz vzešlo z praktické zkušenosti při metodických návštěvách, kdy si mnozí postesklí nad svými časovými možnostmi a současně potřebou a chutí se vzdělávat. Zájem o kurz, jehož cílem je rozšíření základních znalostí pracovníků knihoven bez knihovnického vzdělání, však předčil naše očekávání. Dosud kurz proběhl třikrát a je nastartován počtvrté se 113 účastníky. Celkově se ve třech bězích zúčastnilo

229 zájemců, z nichž absolvovalo 185 osob, tj. 81 %. Po registraci do kurzu, který předpokládá 84 hodin studia během čtyř a půl měsíce, není rozhodující místo působení zájemců – rekrutují se prakticky z celé ČR. Po registraci se zájemci dostanou k výukovým materiálům a k testům. Kurz je zpracován jako modulární a obsahuje témata týkající se zejména knihovnické legislativy, akvizice, jmenného i věcného zpracování dokumentů, stavění a ochrany knihovního fondu, výpůjčních, referenčních a informačních služeb, nabídky vzdálených elektronických informačních zdrojů a statistického výkaznictví.

Přihlášení probíhá vytvořením uživatelského účtu na portále kurzy.knihovna.cz a kontaktováním organizační pracovnice v MSVK – Mgr. Radka Krejčí, krejci@svkos.cz.

Dlouhodobým handicapem MSVK jsou prostorové problémy. Jaký je aktuální vývoj řešení prostorových problémů MSVK po rozhodnutí vlády v srpnu 2010, kterým se zrušilo dofinancování novostavby knihovny ze strany MK ČR ve výši 490 mil. Kč?

Prostory limitují kromě komfortu návštěvníků i zaměstnanců mnohé služby knihovny a jejich kvalitu, např. neexistencí volného výběru či nutností dovážet knihovní fond ze čtyř míst mimo sídlo knihovny. Denně se takto dováží minimálně 400 publikací. Velmi potřebná by byla také školicí místnost s větší kapacitou než 13 míst a další prostory. Bohužel zatím není o posunu k lepšímu rozhodnuto.

OSOBNÍ

Kam se podle Vás osobně posouvá role knihoven ve světě?

Samozřejmě záleží na typu a působišti knihovny. V místech s malou nabídkou možností setkávání obyvatel sehrává stále větší roli prostor knihoven. Svými aktivitami navíc knihovny mohou velmi napomoci sblížování lidí různých kultur a současně posilují komunitní vazby. Pomáhají vyplňovat volný čas dětí a rozvíjet jejich představivost.

Stále důležitější roli hraje dle mého názoru nabídka knihoven v rámci celoživotního vzdělávání, ať již přímým

pořádáním vzdělávacích akcí nebo v rostoucí míře poskytnutím přístupu k virtuálním univerzitám a e-learningovým kurzům.

Knihovny – zejména odborné - budou nutné také k zprostředkovávání vzdálených elektronických zdrojů, jejichž uživatelské licence jsou velmi nákladné a pro jednotlivce většinou finančně nedostupné. Dá se předpokládat, že se také stanou prostředníkem k zapůjčování nových e-knih a poskytovatelem digitalizovaných dokumentů.

Co však zůstává hlavní devizou knihoven je schopnost podat pomocnou ruku k rychlé orientaci v relevantních informačních zdrojích.

Četla jste v poslední době nějakou zajímavou knihu?

Např. Poznámky na krabičkách od sirek od Umberta Eca. Jedná se o soubor novinových článků, které vycházely v osmdesátých a devadesátých letech v italském týdeníku L'Espresso, v nichž je vtípně líčen názor autora na „neoblomné pravdy“, nové společenské jevy a lidské zvyky. Není vynechána ani úvaha nad

budoucností tištěné knihy v internetové době a předpovědi pro třetí tisíciletí.

Co Vám v poslední době udělalo profesně největší radost?

Spokojené knihovnice a knihovníci na konferenci Knihovny současnosti 2011.

A za knihovnu? Uznání naší mravenčí práce v knihovnách jiných institucí při přípravě digitalizace vzácných publikací Moravskoslezského kraje.

Co byste popřála českým knihovníkům?

- Aby je neopouštěla kreativita a elán nutný pro posílání knihovníka.
- Aby nikdy nemuseli vysvětlovat, nač potřebujeme knihovny.
- Aby se dočkali větší společenské prestiže našeho povolání.

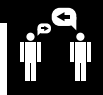
Děkuji za rozhovor.

Tomáš Gec

Rozhovor s Hanou Bubeníčkovou

RNDr. Hana Bubeníčková je absolventkou oboru matematické systémy a informatika Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (1985). Devět let pracovala jako programátorka. V roce 1991 se seznámila s prvním počítačem pro nevidomé, který byl do tehdejšího Československa rok před tím dovezen. Od roku 1994 se jí práce pro nevidomé stala hlavní pracovní náplní. Učila nevidomé ovládat počítače se speciálními programy, které zpřístupňují nevidomým uživatelům práci na PC, podílela se na vytvoření systému vzdělávání dospělých nevidomých v oblasti informačních a komunikačních

technologií. Stála u zrodu projektu Blind Friendly Web, který významným způsobem přispěl k popularizaci problematiky přístupnosti webových prezentací. V roce 2000 se podílela na vzniku obecně prospěšné společnosti TyfloCentrum Brno, o. p. s., kterou dodnes řídí a je její statutární zástupkyní.

O své práci publikuje odborné články. Některé z nich se umístily na 1. místě v kategorii veřejně publikovaných písemných děl Ceny Vládního výboru pro zdravotně postižené. V roce 2002 to byl článek „Jsou internetové stránky vašeho úřadu přístupné nevidomým občanům? Projekt Blind Friendly Web“ zveřejněný v týdeníku Veřejná správa č. 11/2002. V roce 2006 seriál článků „O zrakovém postižení a zrakově postižených“, který vycházel v odborném časopise Česká oční optika. Více na <http://centrumpro-nevidome.cz/bubenickova>

Pomáháte občanům se zrakovým znevýhodněním. Mohla byste nás, prosím, zorientovat v institucích, organizacích a sdruženích, které se podílí na zkvalitnění života těchto občanů? Spolupracují tyto organizace mezi sebou, mají rozdělené kompetence?

Na prvním místě musím jmenovat *Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých* (SONS). Jedná se o jedinou celostátně působící organizaci s bohatou spolkovou činností (prakticky v každém okrese po celé ČR je odbočka této organizace). Její předchůdkyně, Česká unie nevidomých a slabozrakých (v roce 1996 se sloučila se Společností nevidomých a slabozrakých a tak vznikla SONS) je zakladatelkou drtivě většiny sociálních služeb pro nevidomé a slabozraké. SONS v roce 2000 a letech následujících zakládá řadu obecně prospěšných společností, kterým předala část svých kompetencí. Založila i obecně prospěšnou společnost *TyfloCentrum Brno, o.p.s.*, která působí v Jihomoravském kraji a kterou od jejího založení již 11 let řídím a pomáhala jsem ji zakládat. SONS založila podobné obecně prospěšné společnosti s krajskou působností v každém kraji. Proto ve svém názvu mají i názvy krajských měst, např. TyfloCentrum Olomouc, o.p.s., TyfloCentrum Pardubice, o.p.s., TyfloCentrum Hradec Králové, o.p.s. atd.

Kromě TyfloCenter SONS založila také celostátně působící obecně prospěšnou společnost *Tyfloservis, a.p.s.* Rozdíl mezi Tyfloservisem a TyfloCentry je v nabídce služeb. Tyfloservis poskytuje převážně terénní služby, jezdí za lidmi s těžkým postižením zraku do domácností, učí nevidomé samostatně se orientovat a obsluhovat v domácím prostředí, pohybovat po našich městech a obcích, učí je psát a číst Braillovým písmem a seznamuje s nejpotřebnějšími pomůckami každodenní potřeby. Jedná se o základní dovednosti, bez kterých by nevidomí lidé byli nesamostatní a naprosto odkázaní na pomoc druhých lidí. Jejich služby jsou určeny především lidem, kteří právě oslepli.

TyfloCentra na těchto naučených dovednostech svých klientů staví a dále rozvíjí samostatnost a soběstačnost nevidomých lidí, aby aktivně žili a případně se zapojili do pracovního procesu. TyfloCentra nabízí převážně ambulantní služby, např. *výuku obsluhy PC se speciálními programy*, které nevidomým informace z obrazovky čtou nebo zobrazí v Braillově písmu na braillovém řádku (periferní zařízení k PC) a slabozrakým zvětší na potřebnou velikost, případně zobrazí v takovém rozlišení a barevné kombinaci, aby byl pro ně text čitelný. V rámci *sociální rehabilitace*, kam výuku obsluhy PC se speciální úpravou řadíme, realizujeme i kurzy vaření, ve kterých klienta naučíme nejen si připravovat jídlo, ale i nákupy plánovat a realizovat, pořádně také kurzy první pomoci, aby si klienti uměli poradit i v takových nečekaných životních situacích. TyfloCentra nabízí *aktivizační program*, který slouží k rozvoji osobnosti, např. poznávací exkurze, besedy, pohybové aktivity. Díky tomuto programu nevidomí lidé nesedí doma, ale aktivně tráví svůj volný čas a uplatňují své dovednosti naučené v kurzech sociální rehabilitace. Znamená to, že pro lidi s postižením zraku, kteří přicházejí do TyfloCenter, je velmi vhodné, aby měli již nějaké dovednosti osvojeny, např. ovládání klávesnice desetiprstovou technikou, schopnost si zaznamenat informaci pomocí Braillova písma (např. na Pichtově psacím stroji) nebo hlasového záznamu (diktafon) případně mít osvojeny základy prostorové orientace a samostatného pohybu, aby mohli navštěvovat aktivizační program nebo jednu z mála *sociálně terapeutických dílen*, určených zrakově postiženým z Brna a blízkého okolí.

Pokud některá z dovedností není zcela zvládnuta (není to nic neobvyklého, protože zvládnout všechny základní dovednosti bez kontroly zrakem není nic jednoduchého), pomohou asistenti nebo dobrovolníci. TyfloCentra pomáhají i lidem, kteří potřebují *asistenční pomoc*, např. senioři, lidé, kteří kromě zrakového postižení mají i jiné zdravotní obtíže, také osaměle žijící lidé se zrakovým postižením, asistenci poskytujeme i na základě poptávky ostatních klientů, kteří potřebují jednorázově doprovod na místo, kam obvykle nechodí, nebo pomoc s tištěnými dokumenty. Mezi službami TyfloCenter nechybí *podpora pracovního uplatnění*. Neslibujeme klientům nalezení práce, ale můžeme klienta pro vstup na volný trh práce připravit získáním dovedností, ukazujeme např. klientům, jak vypadá výběrové řízení, jak se na něj připravit, jak si napsat strukturovaný životopis, jaké dovednosti musí zrakově postižený mít, aby na trhu práce uspěl.

V oblasti pomoci s kompenzačními pomůckami lze zjednodušeně říct: *co souvisí s výpočetní technikou, pomáhají řešit TyfloCentra, s ostatními optickými, elektronickými a mechanickými pomůckami pomohou v Tyfloservisu*. SONS provozuje prodejny drobných pomůcek a to v Praze a v Olomouci (Tyflopomůcky). Ostatní pomůcky dodávají jednotlivé firmy. Je velmi vhodné se o jejich výběru přijít do TyfloCenter či Tyfloservisu poradit. V oblasti pomůcek platí víc než kde jinde, dvakrát měř a jednou řež. Lidé s postižením zraku by neměli s pořízením pomůcky spěchat, ale měli by si vše řádně vyzkoušet a promyslet.

SONS provozuje od roku 1993 Digitální knihovnu dokumentů. Jedná se o jedinečný systém zpřístupněných tištěných knih, časopisů a textů pro potřeby zrakově postižených v tzv. „prostém textu“. Obsahuje přes 13 tisíc textových dokumentů knih, které byly nejprve získávány digitalizací (pomocí programů na rozpoznání textů /OCR/ s případnou korekturou chyb), po zavedení počítačové sazby se začala užívat technika „zpětného“ převodu textu připraveného pro tisk. Při tomto způsobu práce odpadá potřeba ručních korektur textu. Do této knihovny své knihy dodává již 90 nakladatelství. Tuto knihovnu mohou využívat pouze lidé, kteří prokážou, že jejich zrakový handicap nedovolí číst běžný tištěný text.

Z dalších služeb SONS bych ráda upozornila na aktivitu v oblasti odstraňování architektonických bariér z pohledu

nevidomých a slabozrakých včetně Navigačního centra, které nabízí svým nevidomým klientům služby na cestách nebo při přípravě trasy.

SONS vydává celostátní časopis ZORA s mnoha přílohami, který vychází v mnoha provedeních (slepecký tisk, tisk ve zvětšeném tisku, zvuková nahrávka, digitální podoba).

SONS také založila *Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina* v Praze, které nabízí především řadu rekvalifikačních programů v oborech masér, keramik, košíkář apod. Na toto středisko se mohou obrátit i nevidomí klienti, kteří již nemohou pobývat v nemocničním zařízení, ale nemohou se ještě vrátit do domácího prostředí. Dědina jim nabízí časově omezený, ale dostatečně dlouhodobý rehabilitační pobyt tak, aby následky zdravotního stavu dokázali v tomto přechodném období zvládnout.

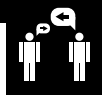
Jak vidíte, kompenzace těžkého zrakového postižení je poměrně rozsáhlá. A to jsem se nezmínila o dalších službách, jako je např. výcvik vodicích psů, kteří usnadňují pohyb nevidomých po našich městech a obcích.

Organizace, které SONS založila, spolu poměrně dobře spolupracují a všichni tak vytvářejí ucelený systém sociálních služeb pro nevidomé zejména preventivního charakteru s cílem naučit, aktivizovat, poskytnout pomoc a tím především udržet život nevidomých v domácím prostředí, posílit soběstačnost a samostatnost a tím i zkvalitnit život nevidomých.

Existují samozřejmě i další organizace, které se zaměřují na služby pro zrakově postižené, např. *Raná péče*, která se věnuje malým dětem v předškolním věku, které se narodily s těžkým zrakovým postižením. Jejich klienti se našimi klienty stanou až po mnoha letech, kdy prodají obdobím školní docházky, kdy jsou v péči školních institucí.

Existují i specializovaná pobytová zařízení pro osoby se zrakovým postižením, např. *Ústav sociální péče pro zrakově postižené v Brně Chrlících*, se kterým spolupracujeme, naši klienti chodí na akce ústavu a my zveme jejich klienty na naše akce.

Mluvíme o organizacích, sdruženích. Ale podstatní jsou klienti. Jejich potřeby a požadavky. Můžete

nám přiblížit čím, jakými službami, jim mohou kulturní a vzdělávací instituce pomoci? Co je stále nedostatečné?

Myslím, že je důležité již na počátku každého záměru na nevidomé nezapomínat. Například v případě knihoven vidím velký potenciál v internetu. Webové stránky knihoven tak musejí být přístupné. Již několik let testujeme weby knihoven v soutěži Biblioweb (kritérium přístupnosti), ale musím konstatovat, že výsledky ukazují velmi podobný a neměnný stav. Ty knihovny, které přístupnost zvládly, si úroveň přístupnosti udržují. Velkým problémem webů je dnes jejich rozsáhlost a k větší přístupnosti hodně napomáhá logická struktura webu. Přístupnost dnes už není jen o „textové“ podobě zveřejňovaných informací, ale o snadném nalezení a čitelnosti informací. To je koneckonců společné všem uživatelům bez ohledu na jejich podmínky. Je pochopitelné, že pokud je web obtížně použitelný pro uživatele bez handicapu, bude mít uživatel se zdravotním handicapem mnohem větší problémy s nalezením potřebných informací. Přístupnost je tedy dnes z velké části o logickém uspořádání webu a kvalitních vyhledávačích.

Vypůjčování knih nevidomými čtenáři asi moc očekávat nelze, úroveň sečtělosti nevidomých lidí je velmi nízká. Velký potenciál vidím ve zvukových knihách a to na jakémkoliv médiu (kazeta, CD, soubor na webu ke stažení). Zvuková kniha je nejdostupnější formou pro široké spektrum zrakově postižených. Lidský hlas je mnohem příjemnější poslouchat než hlasový výstup z počítače, i když za těch 20 let, co jsem v oboru, se tomu lidskému velmi přiblížily.

Nicméně poslech není čtení a zde je potřebné zejména mezi mladými klienty více propagovat používání Braillova písma. Integrace nevidomých žáků do běžných škol a nasazení výpočetní techniky do vzdělávacího procesu však odsunuly tyto dovednosti do pozadí a to je velká škoda. Poslouchání je snadnější, pro učitelky na běžných školách je Braillovo písmo problémem, chybí speciální asistenti, kteří by pedagogovi s nevidomým žákem pomáhali a tyto speciální technologie (čtení textu na braillovém řádku) zvládali. Za pomoci Braillova písma lze daleko snadněji opravovat překlepy a chyby v textu,

studovat cizí jazyky, matematické či chemické vzorce bez záznamu v Braillově písmu se ani nelze naučit.

Dalším problémem jsou komentáře k filmům, televizním programům či divadelním představením. Správně okomentovat dění na filmovém plátně či pódiu divadla je svým způsobem uměním. Komentář by měl objektivně doplnit zvuk filmu či divadelního představení, měl by ozřejmit dění, které není patrné bez zrakové kontroly (komentář nonverbální komunikace), ale nesmí rušit, zasahovat do dialogů.

Co se týká dalšího vzdělávání, jedná se o zpřístupnění moderních metod vzdělávání: doprovodné prezentace promítané na plátno, různé tištěné formuláře, grafy a schémata, která nejsou pro nevidomé přístupná. Zpřístupnění znamená obvykle náročnou takřka ruční práci na vytvoření hmatových „obrázků“ či převodů powerpointových prezentací do přístupné podoby pro nevidomé.

Jste ředitelkou TyfloCentra Brno. Zaměříme se nyní na jeho činnost, aktivity, plány. Pomáhají Vám finanční projekty, dotace, sponzoři?

TyfloCentrum Brno je co do počtu zaměstnanců i co do obratu největším TyfloCentrem v republice. Služby poskytuje v pěti městech Jihomoravského kraje, má zaregistrováno pět druhů sociálních služeb – odborné sociální poradenství, sociální rehabilitaci, sociálně terapeutickou dílnu, aktivizační služby a asistenční služby. Realizujeme projekt Blind Friendly Web, pořádáme jediný letní tábor pro nevidomé děti od 7 do 15 let v ČR, jako jedna z mála organizací organizujeme rekondiční a rehabilitační pobyty pro klienty a to i v době, kdy státní orgány tyto pobyty přestaly dotovat.

V letošním roce jsme definitivně museli opustit náš dům na Chaloupkově č. 7, který se nachází v katastrofálním technickém stavu. Od konce druhé světové války nikdo dům pořádně nezrenovoval a tak zub času se na něm podepsal. Naše snahy získat na stavbu nového domu peníze z evropských fondů zatím nevyšly.

Útočiště jsme našli nedaleko, na Chaloupkově č. 3. Majitel objektu měl celé první patro a mezonet

rekonstruované budovy volně a poskytl nám zde útočiště. Zejména nám významně slevil z nájemného, protože nejsme schopni platit obvyklé tržní nájemné. Pro naše klienty bylo podstatné to, že se nemuseli složitě učit novou cestu k nám.

Velkým plánem, který se však v současné ekonomické situaci stává spíše snem, je získat peníze na stavbu nového Domu služeb pro nevidomé Josefa Chaloupky. Realizované projekty, příjem dotací a dary dárců a sponzorů nám pomáhají realizovat běžné činnosti a provoz. Na stavbu nového domu to však nestačí a ani není určeno.

Z čeho jste měla v letošním roce radost, jaké aktivity se Vám profesně podařily?

Letos jsme hodně žili stěhováním střediska a nebylo to vůbec jednoduché. Radost jsem určitě měla z dárce, který nám věnoval celý jeden milion korun a my jsme se díky tomuto opravdu štědrému daru mohli přestěhovat a upravit prostory tak, jak jsme potřebovali, hlavně jsme mohli nechat zbudovat výtah z prvního patra do mezonetu. Připravili jsme tak klientům důstojné a takřka bezbariérové prostory, aby se u nás cítili dobře. První Den otevřených dveří, který jsme pro klienty, úředníky, novináře i veřejnost otevřeli dne 1. listopadu v nových prostorách, se nadmíru vydařil. Kolegové jej vzorně připravili a nové důstojné prostory tomu dodaly tu správnou atmosféru.

Máte dost mladých spolupracovníků? Zajímají se mladí lidé o problémy handicapovaných občanů, chtějí se profesně zabývat jejich řešením?

Mladých spolupracovníků máme poměrně dost. Dokonce byla doba, kdy jsem velmi ráda přijímala absolventy oborů sociální práce, sociální a speciální pedagogika, u kterých jsem měla jistotu, že nebudou přinášet zvyky z minulého zaměstnání. Ale každý kolektiv by měl být vyvážený a to i věkově. Není problém získat mladého člověka, který se chce profesně zabývat problémy našich klientů, nicméně nadšení 90-tých let je již dávno pryč, dnešní absolventi škol

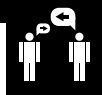
chtějí mít slušně zaplacené zaměstnání, benefity a různé výhody od zaměstnavatele.

Před několika lety jsme společně TyfloCentrum Brno a Moravská zemská knihovna organizovaly několikadenní seminář na téma asistenční podpory knihovníků. Máte informace o tom, zda knihovny dostatečně reagují na čtenářské, vzdělávací a informační potřeby nevidomých uživatelů?

Od konání toho semináře uplynulo bezmála deset let, konal se v červnu roku 2002. Reagovali jsme tenkrát na snahy některých knihoven zřídit si pracoviště s PC se speciálním programovým vybavením pro uživatele se zrakovým postižením. Seminář měl jediný cíl: *ukázat pracovníkům knihoven, jak nevidomý či slabozraký uživatel s PC pracuje, jaké programy používá*. Seminář měl mimo jiné ukázat, že existuje celá řada speciálních programů pro zrakově postižené uživatele, že neexistuje univerzální jediný program. Snažili jsme se ukázat, že tato problematika není tak jednoduchá a že naučit ovládat počítač nevidomého uživatele vyžaduje specializaci a nevidomého s počítačem nemůže seznamovat kdokoliv, kdo umí s počítačem pracovat. Nevidomý uživatel např. nepoužívá myš a vše ovládá z klávesnice. Ani práce slabozrakého uživatele, který myš částečně používá, není tak úplně totožná s prací běžného uživatele.

Již tenkrát jsem ke snahám vybavit knihovny počítači se speciálním softwarem byla poměrně skeptická. Pokud nevidomý klient vůbec do knihovny dorazí, hledá obvykle specializované pracoviště zvukových knih. Nevím, kolik nevidomých klientů přišlo do knihovny, sedlo k počítači, který byl vybaven speciálními programy a vyhledalo si tam informace nebo si vybralo knihu v katalogu knih. Pokud to umí a zvládá, pak má na tuto činnost počítač doma, je na něj zvyklý, má jej nastaven tak, aby mu vyhovoval. Proč by chodil do knihovny?

Tím seminářem jsme také chtěli ukázat, že ani výukové aktivity obsluhy PC pro nevidomé nelze v knihovně provozovat. Lektor, který učí nevidomé s PC pracovat, musí být na tuto práci poměrně náročně zaškolen a v oboru se musí neustále vzdělávat. Obor výpočetní techniky se rychle rozvíjí a vyžaduje neustálou pozornost,

i knihovny musí v případě pořízení takových technologií počítat s potřebnou investicí do hardwaru a nových verzí softwaru.

Myslím, že nevidomí by přivítali, kdyby existovalo mnohem *více knih ve zvukové nebo v digitální podobě*, kdyby tyto knihy byly *dostupné*.

V oblasti vzdělávání jsou obrovské rezervy. Nevidomí lidé obvykle *nemají finanční prostředky na placené kurzy* (např. jazykové) a velkým problémem je *připravit vzdělávací program tak, aby nevidomí měli učební materiály v takové podobě, aby s nimi mohli pracovat*. Jak taková učební pomůcka pro nevidomé může vypadat, je možné se podívat na tomto odkazu: <http://centrumpronevidome.cz/cpi/hmatova-cvicebnice>.

Závěrečná otázka v časopise věnovaném knihovníkům má zcela jasné zaměření. Jaké knihy Vám pomáhají zvládat náročnou práci? Máte oblíbený literární žánr nebo knihu?

Období, kdy jsem hodně četla a kupovala spoustu knih, bylo období školní docházky a zejména studií na gymnáziu. Internet neexistoval a informace se nalézaly jen v knihách. Dodnes, kdykoliv jdu na odbor sociálních věcí Krajského úřadu Jihomoravského kraje, který dnes sídlí v místech, kde se dříve nacházela univerzitní knihovna

se studovnou, si vzpomenu, jak to tam bylo dříve uspořádáno a kolik času jsem proseděla v této studovně nad knihami.

Z beletrie jsem měla ráda historické romány od Vaňkové, Loukotkové, Říhy. Tyto romány poněkud zlidšťovaly historické postavy, o kterých jsme se učili v dějepise. Dojímal mě příběh nešťastné náklonnosti královny Elišky Rejčky a Jindřicha z Lipé. Oblíbila jsem si i knihu Nahý jsem přišel na svět o sochaři Rodinovi. Ráda jsem sáhla i po vědeckofantastické literatuře. Jednou z mým oblíbených knih je Den trifidů. Filmové zpracování mě však nenadchlo.

Lidé by měli nejprve číst a pak sledovat filmy. Při čtení knih se naše fantazie rozvíjí, filmy nám svou vizualizací vnucují představu o postavách a místu děje a fantazie nemá takový prostor. Je pak zajímavá konfrontace vlastní fantazie a zpracování ve filmu či v divadelním provedení. Nejprve je tedy vhodné číst knihu a pak se podívat na film či zajít do divadla.

Dnes na čtení nemám mnoho času. Čtu zákony a nařízení, píšu články a odborná pojednání o své práci, zpracovávám směrnice, metodiky, studie, zprávy, finanční přehledy a statistiky. Vzhledem k mé manažerské profesi dnes sáhnu spíš po knihách typu Kam se poděl můj sýr.

Děkuji za rozhovor.

Jana Nejezchlebová

kavárna

Neseme si v genomu sobecký, ofenzivní program

(Zamyšlení nad filosofickými publikacemi Josefa Šmajse)

Pochopit určité filozofické stanovisko vyžaduje především ochotu naslouchat. Umíme to? Když se probírám filozofickými esejemi Josefa Šmajse, ptám se tak znovu. Tento brněnský vědec, inženýr a filozof, je jednou provždy spjatý s evoluční ontologií. Jeho základní filozofické práce: Ohrožená kultura, Potřebujeme

filosofii přežití? Filosofie psaná kurzívou, O přírodě, kultuře a filosofii, Filosofie – obrat k Zemi, rovněž jeho úvahy o povaze konfliktu kultury s přírodou, shrnuté v knize Tři hlasy (jsou zde zastoupeny i úvahy Ivana Klímy a Václava Cílka) nebo apelativní Nájemní smlouva se Zemí, můžeme snadno vyhledat v knihovnách, v oddělení odborné literatury. Ovšem druhá věc je, zda vše, co si v nich přečteme, také pochopíme a přijmeme za své.

Sám autor v jednom rozhovoru přiznává, že když přednesl veřejnou přednášku na téma: Co je poznání?, v níž obhajoval dvě hlavní teze: „1. *že poznávají všechny živé i kulturní systémy (kulturní pochopitelně prostřednictvím člověka)*; 2. *že poznání není jen gnoseologickou, ale především ontickou procedurou*, tak těmto dvěma tezím, dle jeho vlastních slov, *klasický historik filosofie na první poslech rozumět nemůže.*“ (O přírodě, kultuře a filosofii)

Znepokojuje mne otázka, zda mohou Šmajsovu dílu (a naléhavému hlasu) porozumět jeho vzdělání, ale jinak vychovávaní současníci. Neboť jsme si všichni ze škol přinesli zakořeněné přesvědčení, že naše Země, se vším, co poskytuje, se - obrazně řečeno - točí kolem nejvyšší bytosti, a tou je člověk. Jsme náchylní sami sebe uklidňovat, že příroda si vždy uměla pomoci sama. Protože „*ve škole se neučí, že kulturou způsobené vymírání druhů je barbarským spalováním vzácných originálních „textů“ živé přírody, že jde o neomluvitelné a nenapravitelné ničení přirozené genetické informace*“ (Ohrožená kultura). A možná se leckdo z nás v duchu přidává k výtkám, že se učený profesor Šmajš v podstatě znovu a znovu vrací k základním tezím, třebaže filozofie nabízí tolik dalších možností k tvůrčímu přemítání. Na podobné námitky odpovídá Šmajš velice trefně poukázáním na vědeckou posedlost Gregora Mendela, dnes světově známého brněnského vědce, který „*když objevil faktory dědičnosti, tj. vnitřní informaci živých systémů, trval i proti lhostejnosti a výtkám oponentů na svém základním zjištění.*“ (O přírodě, kultuře a filosofii).

Znepokojuje mne, zda budeme ochotni sledovat autorovy úvahy o *přirozené biotické informaci i informaci sociokulturní* (Filosofie psaná kurzívou). Obávám se také, že může dojít k nedorozumění, jako by Josef Šmajš vyčítal lidem, že stále něco vynalézají, že naše lidská kultura a vyspělá civilizace, dokonce lidská řeč je prokletým výmyslem. Lapidárně řečeno, jako by nás posílal zpět na stromy, jenže my s falešným chrupem už nerozlouskneme žádný ořech.

A do třetice: už bylo napsáno a zfilmováno tolik katastrofických scénářů, že Šmajšův naléhavý hlas může být chápán jen jako jeden z dalších...

On přitom jen vědecky přesně a bez spekulací dochází k závěru, jaké nebezpečí hrozí... přírodě? Jistě, ale také kultuře, civilizaci, lidem. Nemluví o nebezpečí z kosmu, nemanipuluje s lidským vědomím, není žádný falešný mág, který chladnokrevně děsí lidi propočtem blížícího se konce světa. Jen upozorňuje na to, co víme a denně pozorujeme všichni. Když Josef Šmajš píše, že „*nynější kulturu vytváříme (v souladu s naší geneticky předepsanou útočnou adaptivní strategií) jako kulturu protipřírodní, z ekologického hlediska liberálně tržní a abioticky protipřírodní*“ (Potřebujeme filosofii přežít?), vyslovuje to, na co si stěžujeme také, ovšem prostšími slovy: že mnohé mořské pláže jsou obehnané hradbami přepychových hotelů; že na orné půdě často za úplaty se staví nové rodinné domky; že hromadíme věci, z kterých se vzápětí stává odpad; že drancování země neumenší lidskou chudobu a bídu; že se handrkujeme o moc a říkáme tomu ideologie; že po této zemi neputujeme jako pokorní poutníci, ale křížujeme ji sem a tam, ale kde vstoupíme, už tráva neroste. A bohužel to není myšleno obrazně. Neboť řečeno jeho slovy: „*A dnešním nevratným poškozením přírody již na dluh vůči příštím generacím dávno žijeme.*“ (Tři hlasy). I proto: „*Lidmi vytvářené hodnoty nemohou tedy být trvalými, ani nejvyššími: mohou být pouze dočasnými antropologickými hodnotami relativními.*“ (Filosofie psaná kurzívou). Neboť: „*Lidé jsou částí Země, ale v rozvrácené biosféře nebude ani člověk přírodou chráněným druhem.*“ (Nájemní smlouva se Zemí).

Je paradoxní, že tento brněnský vědec, který je zván na vědecké konference a kongresy v různých zemích světa a jehož práce jsou přeloženy do mnoha světových jazyků, je u nás nedoceněn. Moravský Don Quijote? Zásadně odmítám. Neboť čím častěji čtu jeho knihy, tím je mi jasnější, že to není on, kdo jede na kulhavé Rosinantě...

Text Deklarace závislosti od Josefa Šmajše byl zveřejněn v časopise Duha 3/2011 na webových stránkách: <http://duha.mzk.cz/clanky/deklarace-zavislosti>.

Papír a kniha jako umělecké médium

Dnes již i v širším povědomí nepůsobí překvapivě mínění, že kniha nemusí být jen tradičním nositelem (služebníkem) textu, ale že může být také prostředkem umělecké tvorby a sama se může stát výtvarným objektem. V roce 1998 vznikl na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně unikátní Ateliér papír a kniha, jenž založil a po celou dobu existence také vedl doc. dr. Jiří H. Kocman.

Specificky profilované předměty zájmu – papír a kniha, byly chápány jako prostředky pro uměleckou tvořivost. Tedy primárním zaměřením ateliéru nebyla designerská zpracování ani ilustrace a hlavní náplní nebyla ani umělecká knižní vazba, třebaže technologie ruční vazby byla povinnou samozřejmostí výuky. Hlavní koncepcí ateliéru bylo využití vlastností a potenciálu papíru a knihy jako prostoru pro volnou uměleckou tvorbu, zpracování těchto prvků v sochařském objektu nebo uchopení papíru či knihy jako podnětu k interpretaci či téměř vědeckému bádání. Ve výtvarné terminologii jsou tyto obory nazývány Paper Art a autorská kniha (Artist's book). Dalším důležitým faktorem je konceptuální základ veškeré tvorby v Ateliéru papír a kniha, čili důraz na ideu (pointu) díla, kde je estetika podřízena či determinována myšlenkou. V této koncepci neměl tento ateliér obdoby prakticky v celoevropském prostředí. Od letošního akademického roku existuje původní ateliér v zúžené podobě Kabinetu papír a kniha.

Za dobu existence ateliéru se uskutečnilo sedm ateliérových výstav, jež představovaly aktuální tvorbu studentů a vedoucího ateliéru. V rámci některých aktivit ateliéru vznikla přirozenou souvislostí spolupráce s knihovními institucemi. V Knihovně Jiřího Mahena v Brně se konala v roce 2007 ateliérová výstava Papír a kniha III. ve foyer knihovny. Z popudu Městské knihovny Znojmo se v roce 2008 konal pětidenní ateliérový workshop spočívající v tvorbě prostorových objektů z vyřazených knih znojemské knihovny, jež se

odehrával a byl završen výstavou v Kapli sv. Václava ve Znojmě. Poslední souborná ateliérová výstava Papír a kniha VI. se konala v září roku 2011 v Národní knihovně České republiky ve výstavní chodbě Klementina. Tato výstava byla výjimečná také z toho důvodu, že umožňovala návštěvníkům přímý taktilní kontakt s vybranými exponáty díky speciální úpravě vitrín.

Výstavní spolupráce s Moravskou zemskou knihovnou v Brně byla zahájena v květnu roku 2011 založením minigalerie Art Armarium, která je zaměřena na prezentaci autorských knih a knih-objektů. Formou malých samostatných výstav se v měsíčních intervalech představují díla studentů a absolventů Ateliéru papír a kniha. Exponáty jsou umístovány ve vitrině, která se nachází ve foyer ve 2. patře MZK.

Plánovanou iniciativou, která by se měla odehrávat v průběhu roku 2012 ve spolupráci s Domem umění v Brně a Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze, je přednáškový cyklus „Kniha jako forma umění“. Do tohoto cyklu jsou pozvány významné české i zahraniční osobnosti, jež se jako výtvarníci či teoretici zabývají fenoménem autorské knihy, knižními instalacemi či poetikou a filosofií knihy obecně. Tento přednáškový cyklus, na kterém přislíbili účast např. Dezider Tóth, Petr Nikl či Petr Babák, má propagovat fenomén autorské knihy, ukázat její rozmanitost a význam.

Na evropské úrovni je autorské knize věnována aktivní pozornost, která se projevuje organizací mezinárodních výstav, soutěží, vydáváním publikací a zakládáním sbírkových fondů autorských knih. V České republice se věnuje nejsystematičtěji akviziční činnosti v oblasti autorské knihy Muzeum moderního umění v Olomouci.

Julie Kačerovská

Bude vás zajímat, že...

... Národní knihovna ČR vydá v prvním čtvrtletí roku 2012 publikaci Služby veřejných knihoven. Jedná se o druhé zcela přepracované vydání doporučení IFLA z roku 2010. Součástí publikace bude řada inspirativních příloh, např. Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách, finský knihovní zákon, Charta zákazníků knihovnických služeb z hrabství Buckinghamshire, normy pro výstavbu knihovny z Kanady a Španělska, standardy pro veřejné knihovny z Austrálie. Publikaci doplní úplné znění knihovních zákonů a standardy služeb veřejných knihoven z Česka a Slovenska. Jedná se o základní příručku pro pracovníky a provozovatele veřejných knihoven obcí a měst. Plánovaný rozsah je 150 stran, předpokládaná cena 100,- Kč.

... Občanské sdružení Litera vyhlásilo nejlepší knihy za deset let existence výročních knižních cen Magnesia Litera (2002 – 2011). V hlavní kategorii zvítězila povídková sbírka Jana Balabána Možná že odcházíme, která v roce 2005 získala Literu za prózu. V kategorii Kniha desetiletí pro děti a mládež zvítězil román Lichožrouti spisovatele Pavla Šruta a ilustrátorky Galiny Miklíkové, vítězná kniha kategorie Litera za knihu pro děti a mládež z roku 2009. — Laureátkou Státní ceny za literaturu se v letošním roce stala spisovatelka Daniela Hodrová. Cenu za překladatelský počín získal Martin Hilský. — Společnost Franze Kafky v Praze letos již po jedenácté udělila Cenu Franze Kafky, první mezinárodní literární cenu v České republice. Jejím letošním nositelem se stal irský prozaik John Banville, který dosáhl mediálního ohlasu až poté, co obdržel Man Bookerovu cenu v roce 2005 za román Moře, který o rok později vyšel v českém překladu.

... Koncem října vydala Evropská komise Doporučení o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů, který je v českém překladu dostupný na <http://goo.gl/vlDoo>. Současně byl na stránkách Národní knihovny zprístupněn český překlad Manifestu IFLA pro digitální knihovny: <http://goo.gl/qwt7f>, který IFLA vydala v prosinci 2010.

... První česká čtečka eReading od stejnojmenné společnosti umožní přímý nákup českých e-knih bez dalšího vybavení. Čtečku navrhl v eReadingu a technologicky je postavena na bázi čteček Jinke. Prostřednictvím čtečky lze stahovat zdarma ukázky všech e-knih. Stahovat lze prostřednictvím Wi-Fi přímo ukázky knih a kupovat kompletní tituly.

Společnost eReading připravuje možnost stahování také periodik. Čtečku bude nabízet ve své distribuční síti internetový obchodník Internet Retail za cenu 3490 korun. Mezi uživateli e-čteček jsou dlouhodobě nejoblíbenějšími značkami Amazon Kindle, Jinke, Sony, Energy Sistem a Pocket Book.

... 7. října před 525 lety vyšla v Brně první tištěná kniha na Moravě Agenda Olomucensis, a to z dílny německých tiskařů Konráda Stahela a Matyáše Preinleina. Kniha byla vytištěna latinsky a jednalo se o sbírku formulářů sloužící kněžím olomoucké diecéze při liturgických úkonech. Brno se tak v roce 1486 stalo po Plzni (1468) a Vimperku (1484) třetím tiskařským městem na našem území, dokonce o rok předěhlo Prahu. V roce 2008 se podařilo Moravské zemské knihovně získat tento vzácný exemplář a obohatit tak svoji stávající sbírku prvotisků, která čítá v současné době na šest set titulů. Zajímavostí je, že Agenda Olomucensis byla tištěna dvoubarevně. Mezi odstavci černého textu jsou oranžové notové osnovy. Noty do nich tehdy tiskaři vepisovali ještě ručně. Nejstarší brněnská kniha ještě neměla ani titulní stránku. Název, místo a rok tisku jsou uvedeny až na poslední, sté osmé straně.

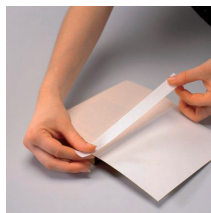
... Nový internetový portál Propamátky (<http://www.propamatky.cz>). Portál Pro(Poznání, Rozvoj, Obnova) památky přináší aktuální přehled dotací a veřejných sbírek zaměřených na kulturní dědictví. Mapuje dění v památkové péči ve všech krajích České republiky a nabízí vybrané zprávy, články, zajímavé události i aktuality z regionů. Je financován neziskovou organizací Institutem pro památky a kulturu, o.p.s. (<http://www.instituteu.cz>). Tato organizace provozuje i webové stránky Prokulturu (<http://www.prokultura.cz>).

... Víte co jsou Stolpersteine — Kameny zmizelých? Pamětní kameny, připomínající oběti holokaustu (šoa), které se pokládají před dům, z něhož byl dotyčný člověk nacisty deportován a již se nevrátil. Velikostí připomínají dlažební kostky, na jejich kovovém povrchu je vyryto jméno, datum narození a místa deportace, koncentrační tábory. Kameny zmizelých můžete najít v řadě měst a míst v České republice i v zahraničí. Např. v Praze, v Brně, v Olomouci, v Teplicích, v Lomnici u Tišnova. I tyto kameny mohou být jednou ze zastávek na vašich toulkách městem s dětskými čtenáři či s dospělými ...

TECHNICKÉ ÚSTŘEDÍ KNIHOVEN

NABÍZÍME VYBAVENÍ A POMŮCKY PRO KNIHOVNY

- Tiskopisy pro knihovny
- Obalová fólie na knihy
- Etikety, pouzdra, rozřadovače
- Vývěsní tabule, knižní vzpěry, stojánky
- Knižní vozíky, schůdky a nábytek
- Nový e-shop!

OSVĚDČENÉ PRODUKTY OD PROVĚŘENÉHO DODAVATELE

Dodává:
Ceiba s.r.o.
Jana Opletala 1265
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, 250 01

Tel.: 326 911 044
Fax: 326 912 877
E-mail: info@ceiba.cz
www.technickeustrediknihoven.cz